

H 2361957

LEONARDI ARETINI
DE BELLO ITALICO
aduersus Gothos gesto historia,
nunc primum edita.

PARISIIS
Apud Simonem Colinæum.

1 5 3 4.

LEONARDO ARETINO
DE' DUE LIBRI
DE' DUE LIBRI
DE' DUE LIBRI
DE' DUE LIBRI

FAR 12112
BIBLIOTECA
DE' DUE LIBRI

LEONARDI ARETINI DE
 bello Italico aduersus Gothos gesto, ad
 reuerendissimum in Christo patrem &
 dominū dominum Iulianū de Cæsari-
 nis sancti Angeli Cardinalem, historia.

Procemium.

¶ Si longe mihi iucun-
 dius fuisset, Italix felici-
 tatem q̄ clades referre:
 tamē quia tēpora sic tu-
 lerūt, sequemur & nos
 fortunæ mutabilitatē:
 Gothorumq; inuasionē
 & bellum, quo Italia to-

ta penè euersa fuit, in his libris describem⁹:
 dolosoram profecto materiam, sed pro co-
 gnitione illorum temporum necessariam.
 Neq; enim Xenophontem Atheniensem
 summo ingenio virum, cū obsidionē, & fa-
 mem, ac diruta mœnia Athenarum descri-
 psit, non dolenter id fecisse reor: scripsit ta-
 men, quia vtile putabat, illarum rerum me-
 moriam non deperire. Neque Liuius no-
 ster cum urbem Romam a Gallis captā, &
 incendiis conflagratam refert, minorē me-
 retur laudem, q̄ cum Pauli Aemilii trium-

phum illum præclarum de Macedonibus,
 aut Publii Africani victorias enarrat. Hi-
 storiae quippè est tam prosperas quàm aduersas
 res monumentis literarum mandare. Itaque
 optata quidem meliora sunt: scribenda ve-
 ro quaecunque contigerint. Ne certe hæc
 ipsa scribentem, quanquam multa pro singulari
 amore meo erga patriam conturbent: tamè
 illa ratio consolatur, quòd etsi res tunc ma-
 xime aduersas Italia perpeffa fuit, ad extre-
 mum tamè superatrix externarum gentium,
 nostram adusque atatem terra marique poten-
 tissima remansit: ciuitatesque in ea ornatissi-
 mæ magnis opibus magnaue authoritate
 vigerunt hæctenus, hodieque vigent: qua-
 rum gloria & imperium longe lateque ex-
 tenditur: vt nõ tam ingemiscendum sit pro his
 quæ tunc acciderunt, quam lætandum, cum
 Herculem magni labores celebratiore fe-
 cere, quam si nunquam tam periculose labora-
 set. Taceo morum elegantiam, humanita-
 temque præcipuam, ac bonarum artium disci-
 plinas: in quibus parè simul & alumna in-
 comparabilis Italia reperitur. Sed com-
 mendationis aliud fuerit tempus. Huius au-
 tem belli quod nunc scripturi sumus, nulla
 apud Latinos notitia supererat: fama tantum-
 modo quædam, & ea ipsa tenuis admodum;

& obscura tenebatur. Ferebatur Bellifariū & Narsetem Iustiniani duces, Gothos Italica pepulisse: ubi vero, vel quomodo, vel quibus rebus gestis, nihil penitus sciebatur. Nobis autem ex Græcorum commentariis earum rerum notitia fuit. Itaque ut alia satis multa, sic etiam hæc iam plane oblitterata, ad cognitionem nostrorum hominum reducere studuimus. Atque eo libentius fecimus, quod cæteræ quidem historiæ de alienis rebus fere existunt: hæc autem tota de nostris est: in qua operæpretium fuerit, quæ tunc per Italiã vrbes, qui populi, quæ tunc cõditio rerum esset, cognoscere: quæ obsessæ vrbes, quæ expugnatae ac victæ: & quibus in locis prælia commissa. hæc enim omnia & scire pulcherrimum est, & ignorare turpissimum. Diligentis siquidem viri est, patriæ suæ originem & progressum, & quæcunque illi per superiora tempora contigerint, nõ ignorare. Habet præterea historiæ cognitio voluptatem animi permaximam, cum omnes natura scire concupiscant: & utilitatem plurimã per exempla similiũ cœptorum atque exituum: multarumq; rerum instructionẽ, qua senes adolescentibus sapientiores existimantur, quoniam plura conspexerunt in vita, & nõ ex suis tantum, ve-

rūm etiā ex alienis periculis cautiores effecti melius iudicant, meliorāque consilia assumunt. Opes vero atque imperia maximorum regum, potentissimorumq; populorum, qui vsque adeo faciliter corruisse legunt, hi quā stultum sit, intelligunt; pro illis superbire ac gloriari, quæ nemo exploratum habere potest vsq; ad vesperū esse duratura. Ita & sapiētiores nos & modestiores historia efficit. Ego igitur, reuerendissime pater, hos libros ad te mittere constitui: vt & amorem meum erga te præcipuum recognoscas, & iudex existas laborum nostrorū: quos ita demū recte suscepisse putabo, si a te homine doctissimo atque sapientissimo probabūtur. Principium vero narrādi hinc potissimum assumemus.

DE BELLO GOTHORVM

LIBER I.

Enone Romano principe imperate Gothi Theodorico duce inuadere Italiam statuerunt, iam pridē affliētam variis Barbarorum incursionibus, & tūc Odoacri tyrannide occupatā: quibus de rebus, dicere aggrediemur, paulo superius cōditionē illorum temporū repetētes, vt vnde ortus sit Gothorū aduentus, & ex quibus spem inuadēdi susceperint, innotescat.

POST Valētiniani iunioris mortē, quē Romæ interfectum a suis fuisse constat, occidentale imperiū vacillare cœpit, & quodammodo exinaniri. Erant enim per id tēpus in Italia permagnæ exterarum gentiū copiæ aduersus terrorem Atilæ nuper a Valentiniano cōparatæ, & postea contra Guādalos a Romanis adiunētæ. Hi cum affliētas opes, ac vacillationem imperii viderēt, audaciam exinde sumentes, ac simul cōspirantes, partem agrorū tertiam sibi per Italiā tribui postularūt. Nomē imperii ad Augustulū quendā Romanū per id tempus deuenerat: qui cū esset admodū puer, ab Hore

ste patricio eius patre gubernabatur. Cū igitur partē agrorū exercitus deposceret, Horrestes autem vir prudens & grauis tum eorum desiderio refragaretur, milites eum interfecerunt: moxq; Odoacrum ducem secuti, Romam veniētes Augustulum deposuerunt. Is, ipsique iam plane dominantes, partem agrorum tertiam sibi diuiserunt. Odoacer igitur per hunc modum dominationē adeptus, suo & exercitus nomine ciuitates pro libidine gubernabat. Zeno autem Constantinopoli imperans, valde suspectā habere cœpit Theodorici potentiam. Gothi enim per superiora Thraciæ loca degentes, vexare iam cœperant vicinas regiones, ac minime quieturi aduersus Romanum imperiū videbātur. Itaq; quò se ac regiones finitimas Gothorū metu liberaret: Theodorico suasisit, vt in Italiam transfret, & ab iniustis occupatoribus ciuitates vindicaret. His ergo de causis ex Thracia mouens Theodoricus Gothos cū cōiugibus & liberis cūq; omnibus rebus suis per Smyrnum & Illyricum aliasq; regiones ducens Italiam petiit. Quam cum tādē ingressus esset, Odacri duces & copiæ sibi obuiā fuisse, primūq; inter eos prælium fuit nō procul Aquilegiā super Sontiū amnē, in quo

post acerrimā pugnā victores Gothi, Odoacri duces profligarunt. Post hæc cū vrbes circumstātes Gothi cepissent, & copias hostium aliis locis profligassent: tandem in vrbe Rauenna Odoacrū obsederunt. Hæc obsidio longius remorata est Gothos q̄ ipsi ab initio existimarāt: idq; accidit natura loci: q̄ neq; a mari faciliter obsideri Rauēna potest, cum sit in ipso littore constituta: neq; a mediterranea regione, cum fossam habeat ex Pado deriuatā, ac stagnis quibusdā & paludib⁹ coarctetur. Itaq; Gothi triennio ferme toto circa illam cōmorati, capere nequiverunt. Finitima tamē Rauennæ opida per hoc ipsum tempus ceperunt omnia præter Cesennam: quæ & ipsa valido Odoacri præsidio tenebatur. Ad extremū vero fatigatis obsidentibus & obsessis, pactione res composita fuit, vt Theodoricus simul Odoacerq; socii dominatiōis essent. His peractis Theodoricus & Gothi Rauennā intrarunt: nec posthac vllæ partes Italiæ illis clausæ fuerūt. Verū hæc regni societas non diuturna permāsit. Cum em̄ occultas inter se suspiciones haberent, præueniens Theodoricus Odoacrum ad cœnam inuitatum occidit, solusq; Gothicis per Italiam dominatur. Fuit autem eius dominatiō nō admodū dura, etsi partē

agrorum vt nuper Odoacer diuiferat, pro
 suis retinuit. Cæterū ciuitates per se ipsas ac
 per ciues suos gubernari permisit. Ipse vero
 sedē regni Rauēnæ constituit: ibiq; inhabi-
 tauit septē & xxx. annis. Theodorico⁹ in Ita-
 lia regnauit: nec tamen interea segnis oci-
 osusq; permansit. nam & Siciliam totam
 cum omnibus adiacentibus insulis regno
 suo adiunxit, & Dalmatiā quoq; sibi subdi-
 tam fecit. Quinetiam per hæc ipsa tempora
 magno cū exercitu Alpes Rhodanūq; trās-
 gressus, in vltiorē Galliam contra Frācos
 transiuit. Itaq; multa gessit hic rex: fuitq; no-
 men eius admodum celebre, ac gloriosum:
 nisi q̄ extremo tempore crudelitatis & sce-
 leris infamiā subiit, ob Symmachū & Boe-
 tium senatores vr̄bis Romæ, & alios quosdā
 præstantes viros ab eo necatos, suspicione
 dūtaxat affectatæ libertatis. Theodorico re-
 ge sine virili prole defuncto, Amalafuenta
 filia tunc vidua existens cū Athalarico eius
 nato in regno successit. Erat vero Athalaric-
 us admodum puer. Itaq; cura ac governa-
 tio tota reginæ incumbēbat. Statuit igitur
 regina pueri curam suscipiens, literis latinis
 erudiendum: ac moribus formandum cura-
 uit. præceptores enim literarū quosdam ex
 Gothorū senioribus homines grauissimos

& compositos circa puerū esse iusserat. Ipsa
 vero seuerē admodū gubernationē exerce-
 bat, prohibens Gothorū iniurias, nonnulla
 etiam Theodorici facta retractās, & ad mi-
 tiorē formā reducens: inter quæ & illud fu-
 it, ꝯ Boetii ac Symmachi filiis patrimonā
 dudū a Theodorico publicata restituit, asse-
 rens eos falsis delationib⁹ ac temere a rege
 creditis fuisse dānatos. Theodatū vero con-
 sobrinū suū, qui magnas in Lucis possessi-
 ones habens, multa finitimorum prædia
 per tyrānidem occupauerat, ad restitutionē
 ablatorū faciēdam cum acerba increpatione
 malignitatis coēgit. Hæc reginæ seueri-
 tas multos Gothorum sibi inimicos reddi-
 dit. Itaq; simul cōspirantes quidam Gotho-
 rum proceres, fouere puerum contra poten-
 tiam matris statuerunt. Quare ad Reginam
 venientes, non placere Gothis dixerunt,
 vt rex eorum sub magistris ac præceptoribus
 viuat, nec vt seniorum traditis obtem-
 peret. decere magnum Regem, equos & ar-
 ma, & ituentum exercitia, non seniorum
 frigiditatem, aut Magistrorum sedulita-
 tem meditari. His enim corpus & ani-
 mum regis effœminari, illis autem vigo-
 rem & peritiam crescere. Non enim fa-
 ctum esse regem, vt disciplinas literarum

populose doceret, sed vt bello & armis potē-
 tiam extollat Hæc etsi reginam nō latebat
 quorsum tenderent, tamen ne refragari eo-
 rum postulationi videretur, concessit: ado-
 lescensq; æqualiū conuersationi tradit⁹ bre-
 uis admodū tempore in lasciuiorē vitā scor-
 taq; & libidines ac cæteras huiusmodi vo-
 luptates trāsuectus est: matri vero vsq; adeo
 repugnans & aduersus propter malos suaso-
 res, vt neq; audire illā, neq; alloqui digna-
 retur. Regina igitur cum se per has artes ab
 aduersariis oppugnari, ac regno spoliari vi-
 deret, non tulit dolorem, ingentis spiritus
 fœmina, sed tres Gothorum proceres qui
 auctores suaforesq; malorū consiliorū pue-
 ro erant, missis clam percussoribus occidi fe-
 cit. Ipsa vero adolescente sibi recōciliato gu-
 bernationem resumpsit. Sed Athalaricus ex
 superioris vitæ lasciuiā in varias ægrotatio-
 nes prolapsus, decimo octauo ætatis annō
 defunctus est. Regnavit autem Athalaricus
 vnā cum matre post Theodorici mortē an-
 nis decem. Regina vero post obitū filii com-
 modius sibi processuram gubernationē ar-
 bitrata si socium & adiutorem aliquē habe-
 ret, Theodatum consobrinū suum, cuius su-
 pra mentionem fecimus, in consortium re-
 gni assumpsit. Erat autem Theodatus literis

græcis latinisq; liberaliter eruditus, multaq; Platoni operam impenderat, & philosophiæ: cæterû natura imbecillis & inconstâs multis vitiis laborabat. Is ergo ad regnum beneficio reginæ assumptus, statim ingrati- tudinem ac perfidiã ostendit. secreto enim cum inimicis reginæ conspirans, eam cepit, captamq; in Vulsinii lacus insulam relegauit: nec multo post per filios agnatosq; eorû quos regina ob seductionẽ filii occidi fecerat, vt ipsa interficeretur permisit. Hæc tanta perfidia ac malignitas Theodati multos Gothorum turbauit: casumq; reginæ indignum, & successionem Theodorici tam indigne nepharięq; deletam miserabãtur, nec multû a seditione aberãt Gothi. Quæ cû intellexisset Iustinian⁹ imperator (ad hûc em̃ post Zenonẽ & Anastasium & Iustinum de- uenerat imperium) tempus idoneû ratus Ita- liæ liberandæ, mentem & cogitationẽ suam ad has partes conuertit. Inuitabat insuper eum prosperitas imperii, q̃ paulo ante per Bellisarium ducem superatis bello Guandalis, Africam illis abstulerat. Nec ferendû iam sibi videbatur, vt contra decus imperii Ro- mani Italiã occupari a barbaris pateretur. His rationibus permotus, oratoribus ad Theodatum missis, restitui sibi Italiam &

Siciliam postulauit, offerēs in huius rei cō-
 pensationem alias dignitates. quod si is non
 faceret bellum, vt expectaret edixit. Ea cum
 Theodatus detrectare videretur, non vltra
 cunctandum ratus Imperator, Bellisarium
 in Siciliam transire cum exercitu iussit. In
 apparatu tamen faciendo, non in Siciliam,
 sed in Aphricam missurum se classem si-
 mulabat. Per idem quoq; tēpus Mundum
 quendā ducem cum aliis copiis Dalmatiam
 inuadere mādauit: vt hincinde percussī Go-
 thi, facilius opprimerentur. Et Mundus qui-
 dem Dalmatiā cum exercitu ingressus, Salo-
 nas occupauit, belloq; & tumultu partes il-
 las inuoluit: Bellisarius autē parata classe,
 militibusq; impositis, in Sicilia nauigauit.
 habebat vero peditum delectorum copias
 satis magnas: & insuper equites eadem classe
 portabantur. Præerant pedestribus copiis
 Constantinus & Bessas & Herodianus: equi-
 tibus autem Valentinus, & Innocentius,
 & Magnus; omnium vero dux & modera-
 tor Bellisarius. Secutus ergo Iustiniani præ-
 ceptum, cum se Carthaginem petere simu-
 laret, Siciliae per viam applicuit, & quasi re-
 sciendi sui causa in his locis descendit, sum-
 ptoq; exinde idoneo tempore Cataneam
 urbem repente adortus occupauit: inde

mox copias ostentans, ac propositum aperiens, non multos post dies Syracusas de-
dentibus sese ciuibus resecepit. Post hæc mi-
rabilis fuit victoriæ cursus, dedentibus sese
ciuitatibus, atq; vltro vocantibus. Causa ve-
ro huius erat Siculorum in Gothos odium
& imperii Romani auctoritas, & Bellisarii
præsentia, qui cum a Guandalis Aphricam
liberasset, idem facturus de Gothis per Si-
ciliam & Italiam sperabatur. Præterea
Gothi nullos per Siciliam apparatus fe-
cerant, nec ibi futurum esse bellum pu-
tabant. Itaque quicumq; in Sicilia erant
Gothi, subita Bellisarii inuasionem, ac de-
fectionem ciuitatum attoniti, de fuga magis
q̄ de resistentia cogitarunt. Panormis so-
la (quoniam in ea vrbe validum Gotho-
rum erat præsidium) obsidionem expecta-
uit, & pertulit: quæ cum a terra munitissima
esset, hostesq; contemneret, classe in portum
delata, mari tandem expugnata est. Portus
nanq; vsq; ad mœnia patebat: animaduer-
sumq; fuerat a Bellisario quibusdã in locis
malorum nauium altitudinem celsius attol-
li q̄ mœnia. quare sagittarii per malos dis-
positi subiectos hostes sagittis & telis vn-
diq; ferientes, mœnia defensoribus nuda-
uerat: alii subcuntes absq; villo metu muros

scandebant: quo periculo adducti hostes, se
 ac urbem dedidere. Hæc ciuitas vltima cū-
 ctarum Siciliae ciuitatū in potestatem deue-
 nit. Recepta Panormi, Bellisarius Syracusas
 reuersus, ludos magnificos edidit, ac numi-
 sma in multitudine dispersit. Erat enim ex-
 trema consulatus sui dies: qui cōsulatus sibi
 traditus fuerat ob honorem victoriæ cōtra
 Guandalos partæ: adeoq; fortunam habue-
 rat fauentem, vt extrema consulatus sui die
 Siciliam vniuersam ad superiores victorias
 reperit sit addidisse. In Sicilia quidē in hūc
 modum res processerant: in Dalmatia vero
 Gothi contractis magnis copiis ad urbem
 Salonas duxerunt. Cumq; in propinquo es-
 sent, & bellum hincindē gereretur, pugna
 tandem committitur, non ex præparato, sed
 præter expectationem vtriusq; exercitus.
 Causa vero pugnandi in hunc modum fuit.
 Mauricius erat Mūdi ducis filius, adolescēs
 egregius, ac manu promptus. is partē equi-
 tatus habens, speculatum ierat Gothorum
 castra. huic fortuna quadam hostium equi-
 tatus obuiam fuit. cum sese mutuo conspe-
 xissent, nulla fuit mora quin prælium com-
 mitteretur: pugnatumq; est aliquandiu ita
 vehementer, vt enixius fieri nil posset: præ-
 stantescq; Gothorum permulti in eo prælio

occiderunt, & Mauricius ipse ad extremum occubuit. Senferāt vtraque castra praelium committi, & vtrinque suis opem ferre properabāt. In via dū esset Mūdus, interitū filii cognouit. Tūc homo natura vehemēs & bellicosus, insuper dolore filii incēsus, quasi rabie quadā in hostes defertur. Aduenerāt inter hęc omnes Gothorum copiæ, ac totis castris hincinde certabatur. Pugna fuit & cædes cruentissima & asperrima. Tandem fracti Gothi magna suorum cæde, in fugā vertuntur: sed Mundus insatiabiliter dum Gothos cædit, ac profligatos longius ira ac dolore amissi filii persequitur, in sua ipsa victoria a fugientibus hostibus occiditur. Ita vindicta filii supra modum exercitata, patris insuper interitum cumulauit. Post hoc praelium vtrique exercitus discessere. Nam & Gothi profligati cōsistere in his locis ausi nō sunt, & Iustiniani milites ob mortē ducis cōterriti, relictis Salonis retro abierūt. Non silebo in hoc loco quod scriptum est a nonnullis auctoribus, qui Sibyllæ dicūt fuisse carmina vetustissima, quibus significabatur, cū Aphrica recepta iterum a Romanis foret, tunc Mundum cum prole sua esse periturum. hoc Sibyllæ vaticiniū multos mortales conterruit, sollicitos ne cælum

ac terra cum vniuersis hominibus perirēt. Tunc autē Africa superiori bello virtute Bellisarii recepta, huius ducis ac filii interi-
tū fuisse prædictū a Sibylla apparuit. Adeo cuncta vaticinia inuoluta ambagibus sunt. Post mortē huius ducis, & discessum exerci-
tus, Gothi per Dalmatiā plus posse cœpe-
rūt. Agrippa siquidem vnus ex Gothorum
proceribus refecto cōfestim exercitu Salo-
nas urbē & quicquid priuscœperat Mūdus,
per ea loca recuperauit: multoq; superior
Gothorū res per eas partes videbat: Theo-
datoq; regi animus creuit, vt iam cōsideret
bello se vel parē vel superiorē futurū. Iusti-
nianus vero cū hæc quæ in Dalmatia gesta
fuerant, cognouisset, Constantianū quendā
ex aulicis suis bello Dalmatico præfecit: &
simul ad Bellisariū scripsit, ne cūctaretur in
Italiā transire. Constantianus igitur refecto
exercitu, classeq; affatim structa, cū aliquā-
diu in his cōficiēdis Dyrrachii cōmoratus
esset: tandē inde mouens, Epidaurū nauiga-
uit. Erāt Epidauri exploratores quidam ab
Agrippa submissi, qui cum viderēt Cōstan-
tiani classē iuxta littus nauigantē, & mul-
titudine nauium & structura egregiā, cōfe-
stim ad Agrippā reuersi, rem per se magnā
ctiā magnificētius extulerūt. Quibus audi-

tis Agrippa incertus cōsiliū esse cœpit. nā & pugna decertare aduersus tātas vires perniciosum ac temerariū arbitrabañ, & includere se Salonis nō satis cōfidebat, ciuib⁹ suspectis, & mœnib⁹ eius opidi quibusdā in locis vetustate collapsis: mari etiā præualentibus hostibus, cito se ad inopiā cōmeatus redigi posse formidabat. His curis anxius, tandem quod potissimū in difficultatibus visum est, cōsiliū capit. Salonasgreditur cū omnibus copiis: & aliquātū profectus, castra loco idoneo cōmuniuit. Inter hæc Cōstantianus cū tota classe Lysinā peruenit: vbi cum ea quæ facta fuerant, cognouisset, ad proximum littus nauigauit: militibusq; expositis, quingentos eorum præmisit, ac fauces angustosq; aditus qui non longe Salonis absunt, per noctē occupare iussit. id factum cū esset, ipse postridie exercitum omnē Salonas admouit, ac nullo negotio urbē recepit. Id cū Agrippa intellexisset, paucis dieb⁹ circū ea loca moratus, abire cōstituit, atq; ita Ratienā mari delatus, Dalmatiā & Lyburniam penitus dereliquit: quæ statim nullo iam repugnante in Cōstantiani manus deuenere. Bellifarius autem literis Iustiniani acceptis, cum sibi in Italiā transeundum esset, militū præsidio Syracusis & Panormi relicto, ipse

cum reliquis copiis Messanam petiit, atque ibi traiecto freto, Rhegium venit: inde per Brutios & Lucanos pedestri itinere exercitū duxit: classis vero ut per littus Inferi maris quae prope se nauigaret, edixit. Dum iter facit, frequētes eorum locorum populi ad illum defecerunt. Profectus per hunc modū aliquot dierum iter, tandem ad Neapolim cōstitit, quae vrbs magno & valido Gothorum praesidio tenebatur. Ac statim Bellisarius classem in portu extra teli iactum ad ancoram stare iussit. Ipse autem admotis prope urbem copiis, situm urbis, ac naturā loci a terra speculabatur: nec multo post arcem munitam in suburbano existentem praesertione cepit. Inde cum obsidionem pararet, venerunt ad eum Neapolitanorum legati: in quibus erat Stephanus quidam Neapolitanus, vir & autoritate inter suos & consilio praestans. Is haec ferme dixit, Nō recte facere Bellisarium, quod Neapolitanis nulla prius iniuria lacesitus bellum inferat: se quidem urbem incolere Theodati & Gothorum praesidiis custoditam: itaque nihil sperare a Neapolitanis cum posse, utpote in aliorum potestate constitutis, impetrare: quin etiam si fas sit dicere, non bono consilio illic, sed frustra morari. si enim, inquit, Romā

habueris, Neapolim quoq; habebis. si vero Roma excluderis: nec si Neapolim habeas, eam retinebis. Itaq; Romam aduersus Gothos qui ibi sunt, tibi ducendum fuit: non Neapoli commorandum: quæ, ut cunque res cadet, sit accessio futura. Ad hæc Bellisarius respondit: Vtrum bono vel malo consilio circa Neapolim commoretur, non esse Neapolitanorū sibi præscribere: neq; enim eorum sententiam super hoc sciscitari: quæ vero ad eos pertinet, cogitare eos debere: vtrum præstet exercitum imperatoris Romani pro salute ac libertate propria recipere: an in seruitute barbarorū permanentes, merito oppugnari ac deleri: se quidem, nisi recepta vrbe, non esse abiturū: cupere vero sine pernicie eorum potius quam cum pernicie, vrbe potiri. Hæc palam. Secreto autē Stephanū comonefecit, vt beneuolentiam potius & gratiam imperatoris, q̄ indignationem promereri ciues suos adhortaretur. Legati igitur in vrbe reuersi, Bellisarii verba retulere. Cumq; de his rebus consultaretur, rogatus sententiam Stephanus, nimiū sibi periculosum videri inquit tantam belli molem in se ipsos Neapolitanos suscipere: proinde pactione aliqua saluti suæ prouidendum esse censebat. A diuuabat quoque hanc

ipsam sententiam Antiochus quidam antiquo genere Syrus, longo tempore Neapoli mercaturæ gratia commoratus, homo diues, ac magnæ apud Neapolitanos fidei, hic eadem suadens quæ Stephanus censuerat, multos permouerat. Populus quoque ac multitudo urbana tandem hæc eadem cupiebat. Iamque voces audiebantur aperte dicentium portas Bellisario esse aperiendas, Gothi erant in præsidio circiter octingentos: qui quanquam grauius ista ferret, tamen aduersus populi voluntatem, repugnare non ausi, se ipsos contraxerant. Pastor & Asclepiodotus erant Neapolitani, in primis Gothorum amici: & qui præsentem ciuitatis statum mutari permolestè ferebant. Hi conspecta populi voluntate, aperte refragari non audentes, transuersa quadam via impedire conuentionem aggressi sunt: quã obrem eadem illa quæ ceteri, in concione laudantes, patris ac iureiurando multa cauenda esse suaserunt. Erant vero talia, quæ non putabant Bellisarium esse concessurum: præsertim cum de his obseruandis iusiurandum ab eo peteretur. Visi igitur pro beneuolentia populi illa dicere, decretum in eorum sententiam fieri obtinuerunt: cunctaque in libellum diligenter redacta, Stephanus a ciuitate missus,

Bellisario detulit: qui cum illa legisset, singula postulatorum capita benigne probauit, ac iusiurandum suum pro his obseruandis obtulit. Stephanus igitur in urbem reuersus, hæc retulit. Populus autē lætitia affectus discursare iam ad portas, Bellisariūque in urbē vocari debere clamitabat. Hæc igitur aspicientes Pastor & Asclepiodotus, quando primæ illorū artes nō procedebāt, Gothos simul ac Neapolitanos ciues suæ factionis in vnū conuocant: docent stultum esse, arbitrio multitudinis imperitæ ciuitatem perdere. Quis enim non intelligat, si Bellisarius capiendæ urbis fiduciam haberet vllam, postulata quæ ad illum missimus, nunquam fuisse concessurum? Nunc autem omni destitutus spe, ea consentit, quæ seruaturus non est: quò nos proditores periculo nostro faciat. Nam si beneuolentia nostri, quam prædicat, teneretur: non hic manens in fraudem nos impelleret, sed vltra progressus contra Theodatum & Gothos prælia decerneret. Hæc & huiusmodi suadentes, ad repugnandum hortati sunt: & Gothis animos addiderunt ad urbem defendendam. Iudæos insuper, quorum magna Neapoli multitudo erat, armauerunt, ac sibi coniunxerunt. Quibus rebus deter-

riti ciues, colloquia Bellisarii, omnemque
 cōventionum spem interruperunt. Ille igitur
 posthac ad bellum se cōparauit: sæpiusq;
 expugnatione tentata, magno suorum mi-
 litum detrimento repellitur. Mœnia enim
 Neapolis partim mari circūdantur: partim
 locis arduis saltuosisque existunt: aditusque
 difficillimos scādentibus habent. Aquædu-
 ctus vero qui aquam in urbem deferebat, li-
 cet a Bellisario recisus fuisset, tamen non
 multū obsessis nocere videbatur, propter
 ea q̄ pluribus in locis puteos habebant: vt
 deesse illis aqua non posset. Maxima vero
 tenebātur spe auxilii venturi, quoniā missis
 Romā nunciis, opem ferri sibi aduersus ho-
 stes postularant. Cū esset Bellisarius exigua
 spe, ac de omittēda obsidione cogitaret, for-
 tuna mirabiliter sibi viam aperuit. Aquædu-
 ctus erat solo incisus: per quem aqua in vr-
 bem ferebatur. Hunc ab initio obsidionis
 Bellisarius, vt supra diximus, interruperat.
 per eum miles quidā Isauricus forte ingres-
 sus, vsq; ad mœnia urbis penetrauerat. Erat
 vero ea parte qua mœnibus inferebatur, pe-
 tra non manu posita, sed natura: per quam
 perforatam aqua in urbem transibat. Ma-
 gnitudo autem foraminis non tanta erat,
 vt vir ingredi posset. Quæ cum satis contē-

platus esset miles, intellexit, si petra illa magis patefieret, aditum fore in urbē. Itaq; nota Bellisario cuncta facere curauit. Dux vero latat⁹, ac magna pollicitus præmia, alios sibi coadiutores eligere militē iussit: petrāq; illam magis aperire, non cædendo, ne percussio exaudiretur, sed limādo, ac paulatim demendo perquā latenter. Hæc ut dux iubebat, ita miles egit. Deniq; assidua diligentiq; militis opera factum est, ut armatus cum thorace ac clypeo per eum locum ingredi valeret. Hæc facta cū essent, Bellisari⁹ vidēs iam urbē fore in eius potestate, timēsq; a militibus incendia, rapinas, ac mala cætera, ea hostib⁹ memorauit: proinde viderēt Neapolitani, ne extremū periculum expectēt: adhuc enim resipiscēdi tempus esse. Stephanus igitur his auditis cūcta cum lachrymis ac gemitu ciuibus suis retulit: illi autem spernentes contempserunt. Bellisarius igitur cœptum suum prosequutus, cum urbem capere statuisset, in hunc modum prouidit. Primis statim tenebris milites quadringentos delegit. horum singulos thoracem clypeumq; & gladium ferre iussit, paratosq; & armatos silentio quiescere donec admonētur. Ductores vero his præfecit Magnum & Valentinū, viros strenuos, quorum virtuti

plurimum confidebat. Cum media iam noctis pars transacta esset, ductoribus ipsis rem aperiens, ac locum ostendens, milites per aquæductum accensis luminibus ducere imperavit. Cum vero in urbem peruenerint, quid facere illos velit, admonuit. capere enim partem aliquam muri, ac tuba id significare. Ipse vero scalas permultas iam pridem comparauerat, quibus mœnia aggrederetur: exercitum autem totum in armis esse iusserat: multos circa se expeditos intentosque habebat. Inter hæc plerique ex militibus qui cum Magno ierant, periculum formidantes retrocesserunt: nec exhortationibus aut minis contineri poterant: quos Bellisarius duriter increpatos dimisit: ac ducentos eorum quos circum se habebat, in eorum locum submisit. qua contumelia etiam illi ipsi qui prius recusauerant, secuti sunt. Milites igitur per aquæductum longam ac cæcam viam ierunt. non enim ad mœnia finiebatur aquæductus, sed longius per urbem penetrabat, testudinem desuper habens ex lateribus coctis: nec prius ubi locorum essent, milites intelligere potuerunt, quam desinente iam testudine cælum apparuit. tunc se media in urbe senserunt esse: & simul cuadere ex eo loco diffici-

le fuit, propterea quòd parietes hincinde altius ædificati difficilem armatis faciebant ascensum. Vt vero tandem alteri alteros iuuantibus emerferunt, ad mœnia profecti, turres duas occisis custodibus occuparunt: atq; inde tuba canere, & clamorem attollere cœperunt: Bellisariusq; confestim ad ea loca profectus, scalas mœnibus admouit: ac milites conscendere iussit. Fuit & in hoc loco difficultas & mora, quoniam scalæ, utpote clam factæ, ad altitudinem muri non perueniebant. Itaq; necesse fuit binas simul scalas colligare, atq; ita conscendere. Hæc fiebant ab ea parte vrbis, quæ ad Septentriones est versa: eodemq; tempore ad aliam vrbis partem quæ ad mare spectat, acerrime dimicabatur. Iudæorum enim multitudo in hoc loco pugnabat: homines proterui ac temerarii, & qui capta vrbe nullam sibi veniam futuram sperarent. Itaq; resistebant acerrime, nullumq; ingressum hostibus permittebant. Alia vero pars exercitus portam vrbis ad orientem versam incenderat: ac percurrere in urbem festinabat. Inter hæc dies apparuit, portaq; a militibus qui scalis ascenderant, refracta, ingressum exercitui præbuit: simulq; per portam ad orientem versam, quam incensam a militibus

diximus, penetratum. Tunc discursum per urbem est: cædibusq; & rapinis omnia foedata. præcipue vero sæuiebant hi milites, quorum fratres vel agnati superioribus præliis circa urbem commissis interfecti a Neapolitanis fuerant. hi tunc urbe capta victoriã crudeliter exercebant, nulli neq; ætati neq; generi hominum parentes. Iudæi vero qui partem urbis ad mare versam defendebant, etiam capta cæteris in locis urbe, ipsi tamen acerrime repugnabãt: nec prius cessauerũt, quã discurrentes per urbem milites eorũ terga inuasẽrunt. Tũc ab ea quoq; parte intra urbem penetratum: cædesq; & rapinæ ubiq; factæ. Bellisarius capta Neapoli humanissime victoriã vsus est. nullum enim Neapolitanorũ post arma deposita interfici aut capi permisit: mulieres ab omni libidine integras reseruatas maritis parentibusq; restituit. In Gothos etiam qui in præsidio fuerant, nullam sæuitiã ostendit. Pastorem vero & Asclepiodatum tantorũ malorum auctores non ipse Bellisarius vltus est, sed ciues ipsi Neapolitani, multitudoq; urbana, quæ postridie quã capta fuerat urbs, ad ædes illorum discurrens, repertum domi Asclepiodatum occidit, ac per urbem traxit. Pastorem vero querens reperire non potuit. ille enim

in ipso captæ vr̄bis tumultu, vel morte voluntaria, vel dolore ac desperatione animi interierat: populus tamen ardens odio, non prius quætere illum destitit, quã fidem oculis accepit eum interisse: nec aliàs continere rancorem potuit, quin eius cadauer membratim discerperet: veniam huic tanto furori dâte Bellisario, propter mala ab illis in quos sæuiebatur, commissa. Neapolis igitur per hunc modum capta & seruata est. Gothi autem qui Romæ & circum ea loca degebât, auditis his quæ Neapoli facta diximus, in suspicione ac metu plurimo constituti erant: nec dubitabant Bellisarium cum victore exercitu ad se esse venturum. Quare seip̄os cohortantes, ac cæteros gentis suæ bellatores euocantes, inter Anagniam & Terracinam castra fecerunt. Ibi cum simul essent Gothorum copiæ, multa de superiori mâlignitate Theodati, multaq; de præsentis segnitie conquesti, demũ seditione in exercitu facta, Vitigim sibi regem creauerunt. Erat autem Vitigis non ex regio genere ortus, sed magnus bello vir quondam habitus, eaq; virtute nomen & auctoritatem sibi plurimam compararat. Theodatus vero simul atq; ista sensit, arrepta fuga Rauennam ire properabat: sed missi confestim post eum a

nõũs rēge satellites, per viam affecuti illum
 interfecerūt. Post hæc Vitigis Romam ve-
 nit: senatumq; & populum allocutus, bene-
 ficia Theodorici memorauit: eosq; hortat⁹
 est, nequid noui moliantur. magnas Gotho-
 rum vires per Italiã esse docuit: nec ea quæ
 accidissent incommoda, propter imbecilli-
 tatem gentis accidisse, sed propter discordes
 erga Theodatum animos: nunc autē conspi-
 rantibus in vnam eandemq; voluntatem
 Gothis, contrarios effectus esse secuturos.
 Itaq; neminem sine sua pernicie per Italiam
 res nouas moliturum esse. Hæc eadem cum
 Liberio Romanæ vrbs præfule egit. Et quo-
 niam nouum erat eius regnum, iureiuran-
 do sibi populũ & pontificem obligauit. Ex
 senatu verò & ex populo Romano permul-
 tos delegit, quos obsidum loco habere con-
 stituit. Vrbi autem Romanæ quendam ex
 proceribus suis Luderim præfecit: eiq; dele-
 ctorum militũ quatuor milia reliquit, qui-
 bus Romam custodiret: ipse cum reliquo
 exercitu Rauennam petere contendit, quò
 regnum magis stabiliret. Eo cum peruenis-
 set, Amalasuëtæ filiã Theodorici neptem,
 quæ a Theodato captiua tenebatur, in
 matrimonium suscepit, vt regio sanguine
 dominationem honestaret. Gothorum autē

copias vndecunq; vocare parareq; non destitit, armaq; & equos inter suos partiri, ac cætera quæ ad bellum pertinent, studiose prouidere. Sed cum magna Gothorum robora circa Padum & Ticinum ac cætera per Galliam cisalpinam essent, eaq; contrahere Vitigis festinaret, obiecta illi formido est Francorum gentis. Franci enim per id tempus ad Alpes vsq; dominationem extendant: cis Alpes vero Gothi omnia possidebant: nec sane inter se amici, sed suspecti magis discordesq; habebantur. Et iritados nuper Francos a Iustiniano imperatore cõstabat, suadente vt bellũ aduersus Gothos capesserent. Ob hanc igitur suspicionẽ Vitigis oratoribus ad Francos missis, delere ab ea parte formidinem studuit: quod & tandem assecutus est, fœdere cum illis inito, amicitiaq; contracta. Dum hæc a Vitigide prouidentur, interea Bellisarius refecto ornatoque exercitu, Romam petere constituit. Itaq; relicto Neapoli Herodiano cum præsidio militum, Cumis quoq; alio imposito, ipse cum cæteris Romam petiit. Iter eius per viam Latinam fuit. Romani vero aduentũ Bellisarii sentiẽtes, nequaquã moleste ferre videbantur. Et iam Fidelis quidam Mediolanensis, qui per tempora Athalarici præfectus

regiæ domus fuerat, ex vrbe Roma profectus, Bellisario nunciauerat, vt copias quàm proxime admoueret. populū enim Romanum exercitui imperatoris Romani nequaquam portas esse clausurū. Intra urbē quoq; ex multorum sermonibus hanc eandē voluntatem populi erat inspicere. quibus conterriti Gothi qui Romæ in præsidio erant relictī, sponte sua omnes abire statuerunt, præter Luderim præfectum, qui pudore ductus perire maluit, quàm urbem fidei suæ creditam deserere. Romani Gothis abeuntibus securitatem præstitere: uenitq; vt eadem die atq; hora quidem qua Gothi porta Flaminia Romā exirent, Bellisarius porta Celimótana, quam Asinariā vocant, Romam intraret. Cum esset enim Bellisarius maxima omnium lætitia intra urbem receptus, senatum ac populum quæ oportebat allocutus, summam post hæc diligentiam adhibuit in reparandis mœnibus, atq; vrbe munienda. Non solum enim mœnia curauit, & propugnacula idoneis locis construxit: verumetiam fossas & aggeres mœnibus adiunxit: frumenti quoq; magnam vim nauibus importādā, & in publicis horreis seruandā prouidit. Romani vero quancquam ingenium ducis admirabantur, tamē

hanc illius sedulitatem in vrbe munienda non probabāt: magnum enim ducem cum imperatoris exercitu Romam ingressum, non de paciēda obsidione, sed de inferēda cogitare debere. Enimvero ipse cōsciū pau- citatis exercitus sui, & magnarum virium Gothorum, iam mente & cogitatione futu- rū prouidebat. Nec tamen interea segnis, sed præfectos suos Cōstantinum & Bellam in hoc ipso tēpore Narniā & Spoletū & Pe- rusium deditibus sese ciuibus suscepit. Pu- gnatum est etiam nō procul ab vrbe Peru- sina contra Gothos. nam Vitigis statim at- que defectionem Perusinorū sensit, Humi- lam & Pissum cum exercitu in Tuscos mi- sit, quò cæteras vrbes in fide continerent: ac ea quæ iā dicta sunt opida, recuperarēt. Erat Perusii Cōstantinus Bellisarii præfectus, co- piasq; omnes eo cōtraxerat: præter paucos milites quos in præsidio Spoleti reliquerat. Cum igitur appropinquaret Gothorum co- pias, ac sub ipsis prope mœnibus Perusii es- sent, egressus vrbe Constantinus, acie stru- cta, & ad dimicandum parata, Gothos inua- sit: committitur ingens prælium, ac magnis viribus vtrinq; certatur. Gothi multitudi- ne, Constantiniani situ loci, & fauore pro-

pinquæ vr̄bis iuuabantur. Post longum cer-
 tamen superati ad extremum Gothi in fu-
 gam vertuntur: fit corû magna cædes: mul-
 ti capiuntur: inter quos Humilas & Pissus
 duces copiarum hostium capti fuerunt, &
 Romam ad Bellisarium missi. Vitigis igi-
 tur cum præter defectionem vr̄bium, hanc
 insuper cladem accepisset, non vltra diffe-
 rendum ratus, cum toto penitus Gothorû
 robore in bellum descendere constituit. ita
 Rauenna mouens, Romam ducere perre-
 xit, habens in exercitu ducēta milia homi-
 num: plurimósque inter eos loricatedos equi-
 tes, quos cataphractos appellant. Cum his
 tantis copiis ita Romam petebat, vt nihil
 magis vereri videretur, quàm ne Bellisa-
 rius non expectaret. Quare nec ad Peru-
 sium, nec ad Spoletum, nec ad Narniã con-
 stitit, sed Romam petere festinauit. Bellisa-
 rius autem cum tanti belli molem in se cõ-
 uerti sentiret, Cõstantinum & Bessam cum
 his quas habebant copiis ad se propere re-
 dire iussit: paruitq; dicto Constantinus, con-
 festimq; ex Tuscis Romã duxit. Bessas ve-
 ro qui erat Narniæ, tardius discessit: vt etiã
 cū primis Gothorû excursoribus implica-
 retur. Vitigis enim proximum Narniæ iter

faciebat:quo cū primi antecursores peruenissent, egressus urbem Bessas eos inuasit: agmina quædam eorū in fugam vertit: multosq; occidit: sed cū maiori numero premeretur, in urbē sese Narniam recepit. Moxq; inde Romā properans, ex visu denunciauit Gothos adesse. Gothi Narniā prætergressi, per Sabinos in agrum Romanum descēderunt. Cūq; Romæ propinquarent, ad Anienem fluiuium constiterunt. nam Bellisarius pontem super eo amne ex vtraq; ripa turribus claustrisq; munierat: ac militū præsidio custodiri iusserat. Itaq; Gothi primo aduentu transire nequientes, trans Anienem fecerunt castra. Nocte vero insecuta milites qui in præsidio potis erāt, multitudine ac ferocitate barbarorum cōterriti, turres ac munimenta pontis deseruerūt: clamq; fuga arrepta in Campaniā abierūt, potētiā Bellisarii formidantes. Habebat in animo Bellisarius iuxta Anienē castra facere contra Gothorū castra, quò diutius in his locis hostes detineret. Quamobrē postridie mille equitibus assumptis, ad ea loca profectus est: quò & sitū regionis, & quid agerent hostes, specularēt, & simul idoneum castris suis locū deligeret. Proficiscenti autē cum prope Anienē esset,

equites Gothorum præter expectationem sibi obuiam venerunt. Gothi autem paulo ante munimēta pōtis deserta sentiētes, claustra portasq; refrugerant: iamq; transgressa multitudo eorum permagna fuerat: Bellisarioq; hæc ignoranti cum repente obuiam venissent, ex insperato pugnare cōpellitur. Et ab initio quidem ducis munera tantummodo Bellisarius obibat, iubens & adhortans, & quid agendum foret, ostendens: cum vero sui magis ac magis ab hostibus premerentur, tūc necessitate cogente nō amplius ducis officium, sed militis exercebat. Adulans siquidem inter primos pugnatōres, manu & viribus strenue rem gerebat: quo quidem die plurimum ipse periculū subiit, et huiusmodi causa. Erat Bellisario equus insignis, quo plurimum utebatur. is erat colore subrutilo, frōtemq; summam vsq; ad nares alba linea distinguebat. Cum igitur ex eo pugnaret equo, & in primis pugnatōribus versaretur: transfugæ quidam cum noscītates, clamore significarunt, vt phalam ferirent. hoc enim vocabulo Gothi formam illam equi appellant. clamorq; per omnes iit, phalam feriri. Ex quo factum est vt tota pagna in vnum Bellisarium conuerteretur. ¶

nisi circa cum egregia familiarium manus se conglobasset, ac impetum ipsi irruentium hostium excepissent, corporibusq; & armis equum & Bellisarium inter mille telorum ictus protexissent, euadere non poterat. tunc autem defensus egregie est, tum virtute propria, cum peritissime dimicaret: tum amicorum & familiarium auxilio, qui incredibili amore circa illum versabantur. In hoc loco multi atq; optimi ex Bellisarii familiaribus ceciderunt, & in primis Maxentius vir singulari virtute, qui circa Bellisarium pugnans, cum præcipua fortitudinis opera edidisset, multosq; Gothorum interfecisset, tandem ipse quoq; multis vulneribus acceptis occubuit. Ad extremum se cohortantes qui cum Bellisario erant, impetu facto in fugam hostes verterunt, & usq; ad pontem persecuti sunt: pedites vero qui pro ponte stabant, prælium excipientes, facile Bellisarium & suos repulerunt: cedentibus multitudo rursus equum premere terga cepit: quibus difficultatibus in editum quendam locum se recipere coacti sunt. Ibi quoq; cum equestri pugna redintegrata esset, hostiumq; multitudo assidue cresceret, & multivtrinque pugnantes cecidissent: tandem effuso cursu Romam

petere coguntur: fuga tum fuit ad eam portam quam Pincianā vulgo appellāt: & Bellifariū adeo persecuti sunt Gothi, vt de muris vr̄bis ferirētur. Fuit quoq; in eo loco tumultus ingens. Romani enim qui in muris stabant, veriti propinquitatem hostiū, portam aperire nolebant: nec Bellifarius licet clamās cognoscebatur, quōd & iam sol occiderat, & ipse puluere sudoreq; deformatus erat. Cum igitur ad ipsam portam se cōglobassent, nec porta aperiretur, hostēsque instarent, Bellifarius suos cohortatus, hostes magno impetu inuadit: ac in fugam verfos longe submouit. Ita fugatis hostibus, ipse iam planè cognitus, suos intra vr̄bem reduxit. Pugna huius diei longe maxima ac varia fuit. cœptum est enim pugnari paulo post solem exortum: desitum autem iam tenebris terram operientibus: optimūque pugnator iudicio omnium Bellifarius ea die existimatus est: in Gothis autem Visindus, Cum in vr̄bem rediisset Bellifarius, milites ac Romanos ciues per mœnia vigilias facere agereq; nocte illa iussit: præfectis etiam suis portas attribuit, vt singuli singulas tuerentur. Præcepit autem vt si quid tumultus oriretur, nemo ex eo loco in quo

collocatus esset, abiret, neq; se cōmoueret. Per eam noctem compluribus locis tumultus excitati sunt, & pleriq; inanes. Clamatū est enim per urbem, ad Ianiculi portam hostes inualisse: & arma ob hoc trepide sumpta: nec prius cessatum a tumultu, q̄ redeūtes inde nūcii retulerunt omnia ad Ianiculum quæta esse, nec hostes per ea loca visos vel auditos. Ad portam vero Salariam alius tumultus exortus: nec is quidē temere. Gothi enim per noctem sub ipsam portam venientes, Romanos ciues qui stabant in mœnibus, vocauerunt: atque ibi vnus eorum Bacchius nomine, vir Romæ notus, quē Vitigis rex ad hoc ipsum miserat, verba faciens, Quid est, inquit, Romani? an non iam pudet vos stultitiæ vestræ, quæ Græcis hominibus vanis & histrionibus, ac nullæ protinus aliæ rei gerendæ idoneis, vos ac salutem vestram commisistis, sprete Gothorum potentia, quæ primo statim aduentu illos fudit atque obsedit? Atqui non ita meriti de vobis erant Gothi, vt tantam proditionem aduersus eos moliri debuissetis. Sed respiscite iam. Vnica enim hæc euadendi via est, si portas Gothis aperiat, non aduersus vos, sed aduersus

Græcos ingressuris. Quòd si perseueraueritis in amentia vestra, implacabile bellum a Gothis expectetis. Hæc Vitigis rex denunciari vobis iubet. Nihil his verbis respòsum est a Romanis: sed cum significaretur Gothos adesse, còcursum est ad Salariam portam. Gothi vero aliquantum commorati, in castra regis, quæ inter urbem & Anienem erant posita, reuerterunt. Et prima quidem nox in hunc modum tràsacta est. Postridie vero cum in prælium nemo egrederetur, Gothi ad obsidionem se comparant. Eius obsidionis hæc ratio fuit, & ordo: Castra circa urbem sex in locis posuerunt a Flaminia via usque ad Prænestinam. His castris quinque urbis portæ obsidebantur. Addiderunt postmodum septima castra ultra portam. Miluium. hæc ultima castra portam Aureliam obsidebant: & impediabant vias quæ trans Tiberim ferunt. Castra autem ipsa vallo & fossa ac ligneis turribus muniunt: & tam citra quam ultra Tiberim possidentes, omnia crebris incursionibus peruadebant. Bellisatius autem contra pro defensione urbis hæc prouidit. Pincianam portam quæ contra Gothorum maiora castra maxime erat opposita, & huic proximam à dextra manu Salariam,

& quicquid circa illas muri est, sibi ipsi Bellisarius tuendas assumpsit: Prænestinam vero portâ Bellæ commisit: Flaminiam vero quæ est a sinistra Pincianæ, Constantino attribuit. Cæteris quoq; portis alios præfecit. Gothi profecti circa urbem aquæductus omnes interruperunt. Erât hi quatuordecim aquæductus mirabili opere cõfecti, per quos aqua in urbem vehebatur. Ex horum interruptione non tantum aquarum incommoda nocbant Romanis, quantum pistrinorũ defectus. Nam ex eo aquæductu qui e summo Ianiculi per transfiberim defluebat, utpote decliui ac rapido, magnavis pistrinorũ conficiebatur: ex aliis quoq; aquæductibus quibusdam in locis eadẽ commoditas molendi constituta fuerat: qui tunc interrupti, permagnas obsessis difficultates afferebant. Aduersus hæc incommoda Bellisarius in hunc modum remedia excogitauit. Bini lembi paruo inter se distantes spatio lignis coniuncti molas in medio continebant: quæ rapido fluminis cursu partitæ voluebântur: funes ab vtraq; ripa quãmaxime intenti lembos in flumine sustentabant. Huiusmodi lembos secus pontem qui primus trans Tiberim fert, collocauit: post eos lembos alios

eodem ordine disposuit. Ne vero hostis mit-
 tēdo de superiori loco materiem & ignem,
 officere lembis valeret, catenæ in flumine
 ad ipsum pontem obiectæ omnem materiē
 excipiebant, exceptam autem homines ab
 vtraq; ripa dispositi auferebant. Et aduersus
 pistrinorum defectum hæc optime prouisa
 sunt. Lembi enim pistrina largissime sup-
 pleuerunt: aquarum incommoda Tiberis
 sustentabat. Per mœnia vero pluribus lo-
 cis instrumenta belli multiplicia ad feri-
 endum repellendumq; hostes Bellisarius
 effecerat: ac solertissime omnia proui-
 debat. Gothi vero contrâ ad expugnati-
 onem vr̄bis instrumenta & machinas com-
 parabant. Machinæ vero huiusmodi fue-
 runt: Primum arietes quatuor. Est au-
 tem forma eorum talis. Columnæ lignæ
 quatuor in altitudine rectæ æqualiter inui-
 cem oppositæ collocantur. hæ columnæ
 tignis octo vinciuntur: quatuor ad imum
 columnarum: totidem ad summum: effici-
 turq; veluti quadratæ cuiusdam ædiculæ
 forma. hæc rursus coriis obtegitur, ne feriri
 de mœnibus qui intus sunt, possint. trāsuer-
 sum deinde tignum ponitur, a quo trabs ca-
 tenis alligata dependet quasi vsq; ad medi-

um altitudinis columnarum. habet vero trabs in capite ferrum ingens & quadratum ad incudis formam. machina tota quatuor rotis ad bases columnarum impositis deferitur. Mouent autem eam milites intus existentes non pauciores quinquaginta: qui postquam mœnibus eam admouerunt, trabem illam suspensam machinamento quodam retrorahunt, moxq; eam impetu demittunt. trabs autem violentia & pondere in murum delata, omnia scindit & perumpit. Fecerant etiam Gothi turres ligneas pari mœnibus altitudine. hæc quinque rotis vehebantur. Sclarum præterea grandẽ numerum parauerant, & infinitam quandam vim fascium ex virgultis & stipula, quibus fossas replere cogitabant. Cum satis omnia parata essent, Vitigis prima luce armatos omnes suos adesse iubet: agminaq; distribuit: & quid agere quenq; velit, præscribit. Fit alacritas magna in Gothis, & incredibilis pugnandi ardor, cum alii fascies, alii scalas ferrent, alii machinas admouerent. Bellisarius ante portam cum lectissimis militum super aggerem perstabat: nec quenquam moueri a suis iusserat, priusquã ipse signum dedisset. Turres

quas paratas a Gothis diximus, boues con-
 uehebant. hæc ante cæteras machinas adue-
 hebantur. quod cum aspexisset Bellisarius,
 risit simplicitatem Gothorû, qui bobus cre-
 derent machinas admoueri ad hostes posse.
 Itaq; suos omnes sagittas in boues coniice-
 re iussit: quibus cito confecti boues concide-
 runt, machinaq; destructa vltèrius admoue-
 ri non potuit. Qui autem stipulam & qui sca-
 las ferebant, multitudine telorum ab agge-
 re venientium repulsi, nec fossas complete,
 nec mœnia adire, nec arietes admouere va-
 lebant. stabat nihilominus Gothorû acies,
 ac testudine facta interdum subibat: sed per-
 uincere aggerem nunq̄ potuit. sagittis &
 tragulis & omnifariam telorum genere cer-
 tabatur. Dum hæc ad Pincianam & Salari-
 am portam geruntur, tribus aliis locis Ro-
 ma oppugnabatur. Nã Vitigis relicta parte
 copiarum, quò Bellisarium prælio distine-
 ret, ipse ad Prænestinã portam cû multitu-
 dine pugnatorum conuolauit. Eodemq;
 tempore alia Gothorum multitudo contra
 portam Aureliam impetum faciebat. Alia
 insuper hostium manus portam quæ est ad
 summum Ianiculi, expugnare nitebatur.
 Ita quatuor simul locis Roma oppugnaba-

tur. Ad Pincianam & Salariam portam Bellisarius tuebatur: ad Prænestinā autem præerat Bessas: ad Aureliam & Ianiculi portam aliū defendebant. Sed hi qui ad Ianiculum pugnabant Gothi, facile repellebātur. Sunt enim loca ardua & saltuosa, ut difficile sit mœnia adire etiam nullo repugnante. Hūc autem locum Paulo Bellisarii præfecto cū valida manu militum defendente, conatus hostium in irritum decidere. Ad Aureliam vero portam maius periculum fuit. nam viā erat porticu contacta, per quem ad templū beati Petri apostoli vadebatur. Sub ea igitur porticu latentes Gothi, cum tempus rei gerendæ visum est, egressi ex insidiis repēte ad molem Hadriani inuadendā conuolarunt: scalisq; admotis primum ambitū qui figura quadrata molem cingit, repentino impetu ceperūt. Hæc moles, imperatoris Hadriani sepulchrum fuit, eximio ac magnificentissimo opere confectum. primus aditus quadrati figuram habet: constat vero totus ex marmore pario, summa artificum diligentia exædificatus. In medio vero huius quadrati rotūda moles insurgit, excelsa quidem altitudine, latitudine vero tanta, ut in suprema eius parte area sit cuius diameter

vix iactu lapidis transigatur. Habet vero pontē super Tiberim amnē: qui ab ipsa mole ad aliam ripam extenditur. Hoc ædificiū licet extra urbē foret (nā vrbs quidē ad Tiberim finitur, hoc autē vltra Tiberim est) tamē quia pontē habet ad mœnia vsq; pertingētē, & erat veluti arx & propugnaculū quoddā, Bellisarius militibus suis occupandū custodiendūq; prouiderat, eiusq; rei curā Cōstantino mādauerat. Cōstantinus igitur cū paulo ante vidisset hostes ratibus in Tiberim missis ad eā vrbs partē oppugnandā accedere, quæ est inter Martium campū & Aureliam portam, veritus humilitatē murorum (nam erant in his locis mœnia iuxta flumen non satis munita) cum manu militū ex Hadriani molē eo accurrerat: nec satis multos in præsidio molis reliquerat. Gothi ergo, vt diximus, propter absentiam præfecti, capto inferiori ambitu molē ipsam expugnare nitebantur. Milites autem de superiori parte repugnantes, quo magis repellerent hostes, rem nefariam effecerunt. Erāt in summa parte molis vndequaq; permagnæ statux hominum, equorum, quadrigarum, excellenti artificum opere confectæ, has partim integras milites demoliti, in ho-

stes præcipitauerunt: partim con fractas in hostes deiecerunt. Ita præclara artificū opera, ac multorum annorū labores, maximaq; eius sepulchri ornamenta militū siue rusticitas siue malignitas paucis horis absumpsit. Inter hæc Cōstantinus repulsis a flumine hostibus, audito molis periculo, per potētem succurrit: additq; suis animos: atq; ipse ab inferiori parte hostes inuadit. Per hunc modum seruata tandem moles est, atq; hostes repulsi. Ad Prænestinam quoq; portam, vbi Vitigis rex, & qui cum illo venerant Gothi pugnabant, ingens periculū fuit. erat em̄ nō procul ab ea porta locus quē viuarium appellabant. Is locus mœnia habebat duplicia aliquo spatio: inter bina mœnia planissimum erat: mœnia vero ipsa non satis munita. Vitigis igitur & Gothi prima aggressi mœnia, etsi egregie repugnabatur, tamen ea peruicerunt. Bessas vero præfectus diffidens se aduersus tantam Gothorum vim resistere posse, Bellisario propece significauit, quanto in periculo res foret: vtque maturaret opem ferre, admonuit. Eo nuncio permotus Bellisarius, relicto ad Salariam portam præsidio, ipse cum lecta manu militum

per urbem discurrens ad viuarium vsq; peruenit. Aduétu suo redintegrata pugna, crescunt militibus animi ob præsentiam ducis: ipse etiam cum suis in prælium descendit. Gothi murum ab inferiori parte perfregerunt: ac magna vis eorum ingressa inter bina mœnia versabatur: pugnaq; in eo loco acerrima erat. Tandem vero eum exitum habuit pugna, vt Gothi per eum ipsam locum quo ingressi fuerant, cum magna suorû strage euadere cogerentur. Postq; vero egressi sunt, in eos perturbatos Bellisarius immisit milites: qui longe illos submouerunt: eorûq; machinas omnes incenderunt. Idẽ quoq; ad Salariam portam accidit. Milites enim eruptione facta turres & machinas cremauerunt. Per hunc modum eodem die & oppugnata plurib⁹ locis & defensã vrbs fuit. Ceciderunt autem his præliis Gothorum ad tria milia: obsidio tamen durabat. Romani vero etsi Bellisarii virtutem admirabantur, tamẽ querela aduersus illum erat, q; cõtra tantas Gothorum vires exiguis ipse copiis concitato bello Romam in præsentis difficultates coniecisset. Quod sentiens Bellisarius (neq; enim erat obscurum) etsi aliàs hæc eadem Iustiniano significauerat, tamen

tunc maiorem in modū commotus, vehementius scripsit, ostendens obsidionem urbis Romæ, ac multitudinē hostiū, & paucitatem suorū. se enim in Sicilia ex eo quem duxerat exercitu, Panormi & Syraculis præsidia militū reliquisse: Neapoli vero & Cumis & in aliis per Italiā opidis a se receptis, quot necessariū fuerit pro illorū tutela milites posuisse: sibi tantūmodo ad quinq; milia militum restare: obsideri vero a Gothis ducentorū miliū exercitu. Romanos autē horum periculorū insuetos, haudquā obsidionem toleraturos: quantum vero ad se attinet, semel vitam suam Imperatori Iustiniano deuouisse, nec sua referre, tarde an cito intereat. Cæterum videndum esse quid ea res honoris vel infamiz imperio Romano sit allatura. His literis Iustinianus acceptis valde commotus est, ac statim copias quasdam iā paratas nauigare in Italiam iussit: & maiores alias parare constituit. Præerāt autem his copiis quas iam parauerat, Valerianus & Martinus: eaq; hyeme per Aetoliā & Acarnaniā hyemarāt. Romanos hæc significata in spē cōtinuere, aduentū eorū primo quoq; tempore expectātes. Dū hæc Romæ gerūtur, Almaris & Vligisarius Gothorū

duces quos in Dalmatiã Vitigis cū exercitu miserat, classēq; insuper illis dederat: cōiūctis sibi maximis barbarorū copiis, Salonas mari terraq; obsederunt. Constantinus em̄ impar tantis hostiū copiis, munita prius affatim vrbe, obsidionē tolerabat: nō nunquā etiā vrbe egressus, maxima Gothis damna mari terraq; inferebat. Roma inter hæc obsideri duri⁹ cœpit. Vitigis em̄ quoniā expugnatio prius tētata turpiter ei successerat, inquietior inde factus, cūcta rimari ac perscrutari nō destitit, quib⁹ obsessos quā maxime affligeret. Port⁹ erat iuxta mare a dextra Tiberis fluvii ripa: superq; eo vrbs valido muro cincta. eo in loco naues cūcta q̄ mari ferūtur, deponebāt: inde rursus terra vel fluuio Romā portabātur. Vitigis igitur magnis suorum copiis repēte & inopinato missis vrbe portuēsem cepit, opidanis cōtra subitā Gothorū vim nequaquā satis ad resistendū paratis. Ex huius occupatione vrbs magnæ cōfestim difficultates Romæ creuerunt, frumenti ac cæterarū rerum quæ vsui sunt, importādi facultate sublata. Nā Gothi quidē præsidio militum ibi relicto, opidum & fauces Tiberis custodiebant: nec importari quicq̄ patiebātur. Nec multo post Viti-

gis Ráuennā misit persecutores, qui ciuēs Romanos ónes quos obsides eū duxisse supra ostēdimus, interficerēt. Erāt vero in hīs multi ex nobilitate, multi etiā ex plebe prætātes viri: qui oēs interfecti sunt, præter paucos qui re priuscognita aufugerūt, in quorū numero fuerūt Cernētinus & Reparatus, Vigilius qui postea papa fuit, germanus. hi em̄ re præcognita in Galliā fugientes, mortem vitauerunt: ceteri vero perierunt. In hoc Romani populi dolore ob ciuēs Ráuennæ interfectos, alius superuenit dolor. Bellisarius cum defectū annonæ timeret, Romanis ciuibus edixit, vt filios & vxores, & omnem inutilē bello turbam Neapolim mitterent. Idē milites quoq; suos facere coegit, quibus vel scorta vel mancipia Romæ forent. Viæ autē abeundi per id tēpus duæ supererant: vna Hostiensis iuxta sinistrā Tiberis ripā vadentibus: alia mediterranea regione, per ea loca quæ a castris hostium erāt maxime diuersa. neq; enim totā urbē ab initio cinxerāt Gothi, vt diximus, sed ab Aurelia porta ad Prænestinā obsidebāt: per alia vero loca nō temere neq; sæpe vagabantur. nam & damna incurrebant, si longius a castris suis progressi forent: & sine magno copiarum

apparatu discursare non poterant. Ex quo fiebat, vt via Appia & Hostiensi per id tempus tutò vaderetur. Romani igitur vxores & filios & imbellē multitudinē emiserunt. Pars eorū in Campania, pars Neapoli, pars in Sicilia, prout cuiq; cōmodius fuit, cōstitere. Romæ autē annona iussu Bellisarii diligentissime per singula capita distribuebatur. Per hæc tēpora Liberius papa in exilium actus est a Bellisario suspicione coorta cum Gothis eum sentire: nec multo post successor in pōtificatu ei datus est Vigilius papa. Alii quoq; ex nobilitate Romana in exilium acti ob easdē suspiciones: quorum e numero fuit Maxim⁹, cuius proauus post Valētiniani mortē imperiū arripuerat. Inter hæc Martinus & Valerianus, quos a Iustiniano missos supra diximus, Romam venerunt, habentes equites ad mille sexcētos. erant vero hi magna ex parte Hunni. aduētu horum equitū recreatus Bellisarius, alia ratione quā prius bellum gerere constituit. non enim stās intra mœnia vrbē tuebatur, sed per singulos dies emissō equitatu, subitis incursionibus hostes vexabat. Ex quo factū est vt mirificū hincinde accenderetur certamen, & in omnem experientiam venire-

tur. Bellisarius enim ipse scientissimus præliandi dux, equites qua ratione agendū foret, commonebat: loca monstrabat quousq; p̄gredi & vbi cōsistere oporteret. Et modo per Salariā Pincianāq; portā subito emissis equitibus, proxima Gothorū castra fatigabat: modo per Aureliā portā alia Gothorū castra quæ erant inter sepulchrū Hadriani & Miluiū pontem, infestabat. His certaminibus Bellisarii equites præualere cœperūt: non q̄ totum equitatū hostium ferrent, sed q̄ parē vel ampliōrē numerū superare videbantur, peritiāq; bellādi & audacia anteire. In hūc modū exercitatis equitib⁹, & iā cōtēnere hostē assuetis, cū spes atq; animi obfessorū creuissent, eo deuentū est, vt nō letibus iam certaminibus, sed iusta acie decerneretur. Bellisari⁹ em̄ crebra præfectorū ac militū adhortatione fatigatus, experiri tandem maiore pugna decreuit, copiasq; suas in hunc modū disposuit. Primo acie vnā per Aureliā portam exire, & ante sepulchrū Hadriani ad hostes versam stare iussit. præfecit autem huic aciei Valentinum equitum præfectū: eiq; supra equitatū pedites quoq; attribuit ex veteranis militibus, & ex populo Romano, qui voluntarie id muneris sibi

poposcerunt: hos vero pedites non vnâ cū
 equitibus stare, sed sinistros montes qui a Ia-
 niculo discurrunt planities supereminēt,
 occupare mandauit. Valentino autē præce-
 pit, vt quā maximā expectationē inuadēdi
 hostē præberet: cæterū pugnā nō iniret nisi
 laecessus fuerit. Volebat enim illā Gotho-
 rum partē quæ in his locis castra fecerat, tã-
 diu modo detineri ne prælio quod Salaria
 via cōmittere decreuerat, donec auxiliū su-
 is ferre posset. Duas subinde alias struxit a-
 cies, vnā ad Salariā portam, alterā ad Pin-
 cianam. In fronte equites, pedites in subsidi-
 is vtriusq; collocauit: atq; ita sua quanq;
 porta exire, & ad hostē progredi iussit. Vi-
 tigris Gothorum rex cum ex transfuga po-
 stridie futurum prælium cognouisset, Go-
 thos prima luce armari fecerat: in struenda
 acie pedites medios, a dextra vero & a sini-
 stra equites quasi alas disposuit. Ita Bellifa-
 rio obuiam progressus, prælium commisit.
 Milites igitur ab vtraq; parte statim acri-
 ter concurrunt: duces vero post eos stantes,
 hinc Bellifarius, illinc Vitigris, suos adhor-
 tabantur. Et ab initio quidem pugne Belli-
 farii milites longe præualebant, multiq; ca-
 debant ex Gothorum acie, & pugnabatur

sub ipsis hostium castris: multitudine tamen abundantes Gothi, in cadentium locum alios submittebant. In hunc modum ad meridiem vsq; pugnatum est, neutra parte superante: alacrius tamen Bellisarii milites dimicabant, Gothi solum patientia consistebant. Inter hæc, quæ ad sepulchrum Hadriani stabat acies, prælium commisit, multitudo enim populi Romani ex collibus descēdere in Gothos cœperat: & Valētinus implicatos suos prælio cernens, acie cui præerat, a sepulchro Hadriani cōmouit, atq; hostes inuasit: nec diu tulerunt Gothi, præsertim multitudine illa populi, quæ de superioribus locis descēdebat, conterriti: nec in eorum castra se recipere valentes longius aufugerunt. Romanorum autem multitudo, quæ de montibus descendisse supra diximus, statim ad castra hostium diripienda cōtendit: quo factō nec ipsi persecuti sunt hostes: nec milites persequi dimiserūt. rapinam enim ab eis fieri cernentes milites, ne expertes prædæ forent, omissa persecutōne hostium, ad castra diripienda ipsi quoq; conuersi sunt. Ita Gothi de manibus emissi, cum nemo persequeretur, in motibus proximis constiterunt, inde castra sua agi fer-

riq; cernentes, cum neq; ordinē neq; disciplinam vllā in hostibus viderent, sese tandē cohortati, rursus hostes inuaserūt, eosq; impeditos ac rapinæ intentos perfacile superarunt: castraq; & prædam illis abstulerunt. Ad castra quoq; regia per hoc ipsum tēpus fortuna mutari cœpit. peditatus enim permultus ex Gothorū proximis castris equitibus Bellisarii obiectus, cum quasi testudine scutorum facta a fronte premeret, cœgit tandem eos aliquāto pedē referre: quod cum viderent equites hostiū dextræ alæ, impetum maiorem facientes, Bellisarii equitatum ex transuerso inuasere: nec longe tulerunt impetum equites Bellisarii: sed terga ad extremum dantes, ad peditum suorum aciem se receperunt: nec ea quidem sustinuit vim Gothorum, sed magna suorum cæde in fugam vertitur. In hoc tamen loco duorum cēturionū virtus plurimū eluxit: Principio & Tarūti nomina illis fuerunt: qui in fuga cæterorū locū suū nō deserētes, impetum Gothorū diu sustinuerunt: spatiūq; dederunt suis se in urbē recipiēdi, donec Principius toto corpore vulnerato pugnans cecidit: & circa eū cōmilitonū suorū quadragintaduo. Tarūtes autē pari virtute prædit⁹

cū sanguis permultus ex vulneribus manasset, viresq; deficerēt: a fratre ex prælio retractus, & ad Pincianam vsque portam reductus, ibi corruit. Post hæc milites effuso cursu ad urbem refugerunt. Stantes vero in mœnibus Romani clauserūt portas, veriti ne hostes simul urbem intrarent. Itaque non parua militum pars exclusā est: qui aggerem transgressi, terga ad mœnia, faciem ad hostes conuersi stabant, vnicam habentes salutis viam, vt telis missis a mœnibus defenderētur. nam tela plerisq; deerāt, quibus tueri se possent: omnib⁹ vel in fuga abiectis, vel in prælio contractis. sed qui pro mœnibus stabant, eos lapidibus tutati sunt. Pugna hæc ad castra Gothorum ab initio cœpta, postremo ad portas ac urbis mœnia desinit. Ceciderunt autem ex Bellisarii militibus permulti, ac maxime virtute præstantes. Post hoc præliū Bellisarius aliquot dies pugna abstinuit, mœnia solum tueri contētus: tandem vero confirmatis militum animis, rursus educere illos cœpit: non tamen totis pugnare copiis amplius ausus est. leuia tantum prælia, vt prius consueuerat, facere perseuerauit. Et fuerunt nonnulla valde insignia, præsertim aduersus illa Gothorū ca-

stra quæ erant citra Miluiũ pontem, ad Aureliam portam conuersa. est enim ibi planities equestribus præliis valde apta: inq; ea planitie theatrum est ad ludos gladiatorios vetustis tēporibus ædificatũ. Circa id theatrũ maxima certamina fuerunt facta: q̄ aut Bellisarii milites id theatrum occupabant, & quasi castris illo vtebãtur: vel Gothi præuenientes insidias in eo ponebant. Quin & ad portam Salariam & ad Pincianã per singulos ferme dies leuia prælia cõmittebãtur. Gothis igitur obsidionem in longũ trahicernētibus, vnica peruincendi spes reliqua videbatur, si fame Roma premeretur. Licet enim portus Romanis ablat⁹ magnas difficultates visus esset afferre, tamē vt est hominũ industria præsertim in indigētia solers, onerariæ naues quæ portũ solebant petere, Antiũ petebãt: ibiq; expositũ frumentũ & alia necessaria pedestri itinere Romã deferrebãtur. Volentes igitur Gothi cõmoditatē quoq; istã Romanis auferre, octaua circa vrbē castra posuerũt inter Latinã & Appiã viã. Sũt enim in his locis aquæductus duo altis fornicibus, qui se intersecãtes, quasi in duo brachia scindũtur: relictoq; in medio aliquãto spatii, iterũ coeũt. distat autē ab vrbe hic

locus milia passuū circiter quinque. Hūc igitur mediū locū occupātes Gothi, murū inter columnas arcuū vndequaque fecerūt ex lapidibus & luto: castraque per hūc modum munitissima habuerunt: posueruntque in his castris septem milia equitum: qui supra infraque infestātes Latinam & Appiam & Hostiensem viam impediēbāt, omnem importandi facultatem præcidētes. Ex hoc admodum durior obsessorum conditio reddebatur, & fames haud dubia imminebat. Quādiu tamen segetes in agris fuere, milites noctu Roma egressi frumenta importabant, ac magno pretio ciuibus vendebāt: atque ita indigentia sustētabatur. Vbi vero hæc quoque facultas defuit, tūc desperata omnia videbantur. Iam solstitium venerat æstium, & pestis Romæ grassari cœperat: frequentesque moriebantur nō è plebe modo Romana, verum etiam ex Bellisarii militibus. Res erant in summis difficultatibus atque angustiis. Itaque ad Bellisarium venientes Romani, fortunam suam conquesti sunt, & fidem imperatoris secuti, in præsentem incidere calamitates. Suos enim ciues miserabiliter interfectos Rauennæ fuisse ab hostibus, urbē a Barbaris ignominiose obsessam, extra

mœnia vastata omnia atq; cōsumpta: intus
 vero fame, peste, ac omniū rerum penuria
 intolerabiliter premi, rogare Bellisarium
 vt se in hostem educat: præstare enim sibi ar
 matis mori, q̄ fame tabescere, ac tantas cala
 mitates dedecoraq; perferre. Bellisari⁹ hæc
 audiens, non satis clementer illis respondit:
 eos quidem temere inconsulteq; deferri in
 quit: quòd ea sit natura populorum, vt im
 petu magis quàm ratione moueantur: se cō
 silio ac ratione, non impetu animi regi cō
 sueuisse: expectare ab imperatore copias:
 quibus adiunctis, si pugnandum fuerit, cer
 tam suis victoriam polliceri valeat: easdem
 illas copias infinitā quandam vim frumen
 ti secum afferre: proinde abirent, ac sibi cu
 ram belli relinquerent. Romanis per hunc
 modū vel consolatis, vel deterritis, ipse ani
 mum in eam cogitationem voluere cœpit,
 quemadmodū Gothis difficultates rei fru
 mentariæ quamplurimas inferret. Eius rei
 gratia hæc prouidit. Cōstantinum & Traia
 num cū equitibus mille Tarracinam, Mar
 tinum & Seutem cum quingentis Tibur
 misit: aliam item manum equitum apud Al
 bam collocavit: hisq; omnibus præcepit, vt
 quàm maxime possent, commeatus impe

dirent ad Gothorum castra deferri, & simul adiuuarent Romam petere volētes. Ne vero castra ad aquæductus posita nocerent, præsidium apud templū Pauli apostoli cōmuniri fecit, equitesq; in eo loco stationes habere iussit: & quā late possent vias a Gothorum incursionibus tueri. Est autem ecclesia beati Pauli via Hostiēsi, diuersa protinus regione ab ecclesia beati Petri: vtraq; extra urbem, vtraq; porticum habēs a porta vrbis ad ecclesiam ipsam. Hæc duo apostolorū templa Gothi in tota illa obsidione nunquam violauerunt: sacerdotes vt prius libere in illis permanentes rem diuinā exquebantur. Cōstantinus igitur & Traianus Tarracinam profecti, cum ibi Neapolim profecturam Bellisarii vxorem Antoninā reliquissent, ipsi retroconuersi opida illarū partium quæ Gothis dabāt subsidia, peruaferunt: breuique effecerunt, vt nihil penitus ex locis illis ad Gothos deferretur. Martinus vero & Seutis Tibur profecti, cum disiecta eius opidi mœnia refecissent, quotidiana Gothis molestias ex eo loco inferebāt: & com meatū deferri in castra prohibebāt. Idem fiebat ab his qui Albam missi sunt. Ex quo breui admodū tempore euenit, vt Go-

thi obsidentes non minoribus difficultati-
 bus afficerentur, q̄ obsessi: & super defectum
 frumenti, pestilentia quoq; castra Gotho-
 rū peruaserat. Inter hæc aliæ copix a Iusti-
 niano missæ in Italiam peruenerunt. fuerūt
 autem equites Thraces octingenti: quos du-
 cebat Ioannes Vitaliani fratris filius: ex de-
 lectis autē equites mille trecēti: quibus præ-
 erāt Alexāder & Maxentius & Zeno: præ-
 terea classe aduecta fuerant peditū tria mi-
 lia, quos ducebant Paulus & Conon. Erant
 præterea Neapoli pedites quingenti quos
 parauerat Procopi⁹ Cæsariēsis. Hæ omnes
 simul copix in vnū conueniētes, Romā pe-
 tere cōstituerant. afferebant uero secū mul-
 tum ac magnum cōmeatū. Iuxta equitū erat
 iuxta mare: classis autē pedites deferebat: in
 eadem classe magna vis frumenti: per terrā
 quoq; magno vehiculorū numero, frumen-
 tum portabatur. Bellisarius autē sentiēs eo-
 rum aduentū, ac metuēs ne Gothi eos inua-
 dāt, hæc machinatur: Portæ Flaminix quā
 ab initio obsidionis obstrui fecerat, demoli-
 ri impedimēta per noctem iussit, ac milites
 prima luce ad eā portā instructos paratosq;
 cōtinuit. Traianū uero & Diogenem cum
 mille equitibus per Pincianā portā emisit,

iubēs vt ad castra hostium magno tumultu discurrant: & vbi egressi in eos fuerint hostes, fugā ipsi arripiant: nec prius consistant, q̄ ad portam ipsam vnde egressi fuerāt, peruenissent. Hæc facta cum essent, Gothiq; in eos exciti, fugientes persecuti fuissent, & ad Pincianā portā præliū committeretur, Bellisarius cū reliquo exercitu repēte Flaminia porta egressus ad castra Gothorū cōuolauit imparata, quæ & vacua ab ea parte reperit: vtpote qui a porta Flaminia iā diu obstrueta nihil penitus suspicabātur. Itaq; non multū abfuit, quin castra ipsa caperētur. Versus deinde Bellisari⁹ ad Pincianā portā, mediosq; nactus hostes, cū ipse a tergo inuasisset, illi vero qui prius fugerāt, a fronte repugnarēt: incredibili cæde illos oppressit: tantusq; fuit ex hoc prælio apud hostes terror, vt in eorū castris vigiliæ duplicarentur: nec de vlla re cogitarent magis, q̄ vt se ab insidiis Bellisarii tutos præstarēt. Per hūc modū impeditis & cōterritis hostib⁹, copiæ nullo impedimēto Hostiā peruenerūt. Gothi igitur multis incōmodis fatigati, cū insuper nouas venisse Bellisario copias intellexissent, de dissoluēda obsidione cogitare cœperunt. Iam cum multitudo ingēs in eorum castris vel peste,

vel ferro absumpta perierat, multi etiã morbo aut vulneribus debilitati deseruerãt castra. Itaq; Vitigis legatione Romam missa, cū multa hincinde dicta responsa q; fuissent de iustitiã causæ, tãdem ad Iustinianum imperatorem controuersias deferri consensit, vt ex eius authoritate res componeretur: legati q; ob hoc missi, ac trium mēsum induciã, donec redirent, factæ: obsidesq; hincinde traditi pro induciis ex fide seruãdis. His confectis copiæ & cōmeatus qui Hostiæ cōtinerãt, terra & fluuio Romã deucnerunt,

Leonardi Aretini de bello Gothorum libri primi finis.

LIBER II.

VM in hoc statu res essent, & bellū cessaret ob inducias factas, Bellisarius tamē Romam, Gothi castra munitionesq; custodirent: querelæ & altercationes ortæ sunt pro induciis cōtra fidē violatis ex huiusmodi causã. Præsidiū Gothorum erat apud urbem Portuensē, vt

supra ostendimus. Milites qui erant in præ-
 sidio, cum deficerēt sibi necessaria ad victū,
 urbem illam deseruerunt: desertā vero Pau-
 lus Isaurorū præfectus qui Hostiæ cū classe
 remanserat, occupauit. Nec multo post Cē-
 tumcellas urbē maritimā in Tuscis deser-
 tas eodem modo a Gothis Bellisarii milites
 susceperunt. Albam quoq; urbem quæ est in
 Maris, eodem modo deseruerunt Gothi, &
 Bellisarii milites occuparunt. Vitigis cum
 has vrbes captas ab hostibus cognouisset,
 oratores Romam misit, qui ruptas cōtra fi-
 dem inducias quererētur. Portum enim ac
 Cētumcellas & Albam Gothorum oppida
 contra fas & æquū ablata fuisse: nec deseruis-
 se Gothos eas vrbes, sed vocatu suo venisse
 ad se qui erant in præsiidiis, mox in eadē op-
 pida reuersuros: liberiusq; id fiducia indu-
 ciarum factū esse a Gothis. Nec licuisse Bel-
 lisario eas vrbes per inducias capere. Itaque
 restitutionem facere debere. His legatis Bel-
 lisarius in hunc modum respondit. Redite;
 inquit, ad regem vestrum: eiq; dicite, quæ de
 vocatu redituq; præsidiorum allegātur, ab
 eo cōponi: ceterū omnibus patere, quibus
 de causis Gothi eas vrbes pro derelictis ha-
 buerunt: induciis quidem eripere auferreq;

vetari. Occupare vero quæ a nullo possidetur, nequaquam prohiberi. Ex hoc suspiciones insurrexerunt quærentibus Gothis paria Bellisario referre. At enim tres illæ vrbes a Bellisario susceptæ permagnas sibi oportunitates ad bellum afferebant. Iam aduentabat hyems. Bellisarius vero copiis abundans mittere in hyberna equites cōstituit. Misit igitur & in alia loca, & in agrū Picenum equitum duo milia. Præfecit autē his copiis quas in Picentes misit, Ioannē Vitaliani: eūq; admonuit quid fieri in his locis velit: esse quidem in Picētibus vxores ac filios Gothorum: viros autem ad obsidionē vrbis Romæ populariter accessisse. Si manent induciæ, nihil moueat. & si Gothi cōtra induciarū fidē moliātur, ipsum omnia prædari & rapere, & oppida quàm multa potest capere mandauit. Si quod oppidū repugnet, id obsidere iussit: nec vltius progredi prius quàm id ceperit. Neque enim tutū fore post se hostium oppida relinquentē vltius proficisci. His verbis ac mādatis Bellisarius Ioānem in Picentes cū exercitu misit. Per hoc ipsum tempus Daciū Mediolanensis præsul, & cum eo ciues aliqui Mediolanēses ad Bellisariū venientes, vrbe Mediolanū in

potestatem imperatoris fore dixerunt si vel modicum præsidium eo mittat. Siquidem potentes esse non Mediolano solum, sed vniuersa ex Gallia Cisalpina Gothos expellere, modo imperatorii nominis auctoritas adsit. Hos Bellisarius benigne susceptos, ac multis amplissimisq; verbis commendatos, bonam spem habere iussit: ac se, cum tempus fuerit, facturum quod postulet affirmavit. Eodem tempore cum prospera ac læta videretur esse omnia, periculum supervenit horrendum: quod paruo momento cuncta pene subvertit. Præsidius erat quidam civis Romanus cum Ravennæ habitare consuesset, ab initio huius belli clam inde aufugerat: Romamq; proficiscebatur. In itinere autem Costantini milites Spoleti degentes gladium huic pretiose ornatum abstulerunt. Is ergo spoliatus, & iniuriam indigne perpeffus, querela apud Bellisarium exposita, reddi ablata sibi postulaverat, Bellisariusq; præceperat gladium illi restitui. Sed bello & obsidione postea urgente, dilata res fuerat, militibus occupatis, & ducem maiorum rerum cura abducere. In hoc demum tempore cum lætiora, ut diximus, cuncta essent, Bellisario pro urbe equitate Præsidius frenum equi apprehendit: ac magna ac querula voce multis audientibus, nu-

quid hoc mereatur ciuis Ro. qui apud ho-
 stes relictis omnibus rebus suis aufugerit,
 vt a militibus eius spoliatur, & iniuria affi-
 ciatur, interrogabat. Se quidem contra ini-
 uriam & vim sibi illatam sæpius querelam
 posuisse, nihil reportasse: cum tamen illi ipsi
 qui vim sibi attulerunt, & res habeant abla-
 tas in vrbe, atq; in oculis eius quotidie ver-
 sentur. Hæc dicta Bellisarium permouerūt.
 Itaq; domum reuersus vocari ad se Constā-
 tinum fecit (cuius enim milites erant qui gla-
 dium abstulerunt) ipsumq; præsentem acri-
 ter reprehendit, & sæpius iussum suum resti-
 tuendi gladii cōtempssisset. Ego vero, inquit
 Constantinus, potius illum gladium in Ti-
 berim abiiciam, q̄ illi nebuloni reddā. Hæc
 valde contumaciter & proterue. Tum Bel-
 lisarius, Nūquid tu mihi subes? Subsum, in-
 quit, postquā imperator ita vult. Verum in
 hac vna re nunquam tibi parebo. Cum hæc
 audisset Bellisarius, magis iritatus est, ac vo-
 cari apparitores iussit. Constantinus autem
 putans in perniciem suam apparitores vo-
 cari, furibunde arrepto pugione qui sibi ad
 coxam pēdebat, in Bellisarium ruit: cumq;
 paulo infra stomachū percussit. Quod nili
 circumstantes subito accurrissent, ac vi ex-

Jo

torto pugione ipsum in manibus apparitorum tradidissent, suprema dies illa Bellisario fuisset: eiusque interitus cuncta simul secum in ruinam traxisset, Gothique eodem die rerum domini efficiebantur. Sed non permisit dei benignitas tanta mala contingere. Constantinus paulopost iubente Bellisario interficitur. Nec multo postea Gothi furtim Romam capere tentauerunt: primo per aquaeductum quendam via noctu quaesita: deinde ratibus traiecto amne iuxta Martium campum. Sed utroque in loco eos fefellit spes. Nam & per aquaeductum conspecta lumina fraude illorum detexerunt: & obstructo aquaeductu facultas eis praecisa est inuadendi, & ad campum Martium detecta proditio conatuum eorum irritauit. Fuit autem proditio in hunc modum composita. Duo ex infima plebe homines iuxta templum beati Petri habitabant. Id templum, ut ostendimus, Gothi nunquam violauerunt, sed aedificia eius, & homines in his habitantes veneratione apostoli illaesa seruabant. hi ergo duo sermonem cum Vitige habuerunt de vrbe perdenda. Querebatur vero facultas talis. Infra campum Martium quodam loco valde inutilia & pene neglecta erant moenia, confisis, ut puto, veteri

bus munimento Tiberis. Vitigis igitur lintres, & rates, & omnifariam nauigia ad pontem Miluium parari fecerat, noctuq; latenter secūdo amne dimissis ratibus militibꝫque impositis urbem inuadere cōstituerat. Multitudine enim exercitus in exteriori ripa existēte perfacile fore sperabat, vt expositis primis militibus, alii atque alii continuo iisdem ratibus transirent. Vigiles modo qui in eo loco stabant, cogitationem suā impedire videbantur. Ad hoc quæsitā duorum Romanorū ope, pecunia sibi illos cōciliarat: traditūq; eis soporiferū medicamentū vino admiscere iusserat, vt vigilibus potū darēt illi, & hausto potu sopirentur. His in hunc modū compositis, alter eorum penitentia ductus, rem Bellisario patefecit: captoq; altero, medicamentū soporiferū quod sibi rex dederat, repertum est: ac tota rei series tormentis expressa. Huic igitur homini iussū Bellisarii nasus & auriculæ amputatæ: ipse asino impositus per Pincianam portam ad castra Gothorum missus est, vt cognosceret Vitigis detectam esse fraudē, & conatum suum patefactum. His ita manifeste deprehensus, Bellisarius posthac seruandas sibi inducias nequaquā existimauit. Quare

ad Ioānem scripsit, vt rem exequeretur. Ille enim cum duobus equitum milibus agrum Picenum peruadens, vxores natósque Gothorum cepit: prædisque & rapinis regionē totam inuoluit. Vglitheum vero Vitigidis patrum cum Gothorum copiis sibi obuiam profectū, prælio superauit: ipsūmq; ducem cum magna parte copiarum occidit. ita victor factus omnia peruadebat. Captis permultis agri Piceni oppidis, cū Auximo copias admouisset, cognouit id oppidum nō magno Gothorum præsidio custodiri, sed locum esse valde munitum. Itaque nequaquam terendum in eo obsidendo tempus existimans, ad vltiora processit. Idem quoque statuit de Urbini obsidione. Vrbs enim munita & valida longam obsidionem necessario postulabat: ipse in celeritate spem collocauerat: Fanum & Pisaurum cepit. Deinde Arimino copias admouit, ductus illa spe, quòd ciues Ariminenses non bene conuenire cum Gothis audierat. Cum ei municipio copias admouisset, tantum terrorem intulit Gothis, vt diffisi in eo loco consistere, Rauennam omnes demigrarent: ciues autem portas sibi aperuerunt. Per hunc modum Ioannes Ari-

minum cepit, relictis post se duabus validis urbibus a Gothis custoditis, Auximo scilicet & Urbino. Fuit hoc totum contra Bellisarii præceptum. Sed ipse præstare censuit Ariminum capere, quod circa Auximum & Urbinum inaniter desiderare. Inductus est insuper illa ratione, quod Arimino tam propinquo Ravennæ oppido capto, non erat credendum Gothos in obsidione urbis Romæ permansuros, sed celeriter esse abituros, quod Ravennam circumque ea loca tuerentur. quod & factum est. simul enim atque intellexerunt Gothi Ariminum esse captum, obsidionem urbis Romæ dissolvere, atque inde abire statuerunt. Itaque Vitigis paucis post diebus crematis castris, cum omnibus Gothorum copiis abiit. In ipso quoque recessu magna detrimenta suscepit: propterea quod media iam exercitus parte transgressa pontem, Bellisarius postremos a suis inuadi iussit: multisque Gothorum interfectis, reliqui tanto tumultu & festinatione pontem transire coacti sunt, ut ab utraque sponta multi in flumen præcipitarentur. Duravit autem hæc obsidio urbis Romæ anno integro, & diebus novem, cum idibus fere Martii incepisset. Post solutam Romæ obsidionem, quæ ab utrisque facta ac peritura fuerint

prosequemur. Vitigis em̄ licet Rauēnā ire properaret, vrbes tamen Etruriæ & aliarum prouinciarum continere in potestate studebat: quam ob rem mille equites Clusiū, totidem Urbēueterē misit: Tuderti quingētos, Auximi quatuor milia collocauit, Urbini duo milia, Cesenæ quingētos, Mōtifferati totidem. Ipse cum reliquo exercitu ad obsidendū Ariminū profectus est. Bellisari⁹ autem post recessum Gothorum Martinū & Ildigerem cum equitibus mille festinare Ariminū iussit, indeq; Ioannem & equites qui cum illo erant, abducere, pedites vero ibi collocare. Id ea ratione faciebat, quòd optimum equitatum nolebat ab hostibus circumfedi. Si enim peditū copix Arimini forent, vix putabat Gothos eam urbem obsidere velle. Et si obsiderent, facilius toleraturos obsidionem pedites quā equites existimabat, cum equos in obsidione nutrire difficillimū sit: pedites autē ex Ancona, quæ vrbs nuper in fidem venerat, mari Ariminū deferri commodissime posse. Ildiger ergo & Martinus celeriter profecti diuersis ab hoste itinerib⁹ Ariminū peruenerūt. Nam Gochi multitudine exercit⁹ facere tardius iter compellebantur: hi expediti longe an-

recesserunt. Cum ergo Ariminū peruenis-
 sent, ac mentem iussuq; Bellisarii signifi-
 cassent, Ioānes neq; ipse parere voluit, neq;
 Damianū patruelem cum suis equitibus (ad
 quadringentos hi fuerunt) parere permisit.
 Quare Ildiger & Martinus Arimino abeū-
 tes omnem equitatum quē Bellisarius Ioan-
 ni dederat, abduxerūt, relictis solummodo
 peditibus, & equitatu proprio Ioannis &
 Damiani. Inter hæc Vitigis veniēs Arimi-
 nū obsedit: primoq; statim tēpore ligneam
 turrim murorū altitudini parem fabricari
 fecit. Ducebant vero eam turrim non bo-
 ues, vt Romæ factum erat, sed milites intra
 machinam inclusi. Eam igitur tunc Gothi
 contra illam muri partem vbi facilior erat
 aditus, constituerūt, postridie urbem expu-
 gnaturi. Ioannes autē per noctem eductis
 militibus, fossam latam & profundam ab ea
 parte effecit, aggerēq; totum ad eam partē
 fossæ quæ ad mœnia versa erat, cōgessit. Ita
 longū hostiū laborē vni⁹ noctis opere fru-
 stratus, facultatē admouēdi turrim ad mœ-
 nia sustulit. Vitigis nihilomin⁹ cōplere fos-
 sam in animo habebat: totūq; exercitū pa-
 rare fascēs & stipulā & materiā iusserat. Ne
 vero turtis ipsa nocte secutura ab hostibus

cremaretur, abducere illá retro versus ca-
 stra statuit. Id cū facerēt Gothi, Ioānes edu-
 ctis militib⁹ illos opere occupatos inuadit.
 Cōmittitur magnū & atrox prælium circa
 turrim. multi Gothorū cadunt. tandē post
 longū certamen turrim Gothi retraxerūt:
 sed tanta suorū cade, tãtoq; detrimēto op-
 timi cuiusq; pugnatoris, vt spem abiicerēt
 vi oppidū expugnādit, sed fame peruincere
 obsessos cogitarent. Per hæc ipsa tempora
 Mediolanensibus legatis qui Romā vene-
 rāt, auxiliares copias Bellisarius concessit.
 Præfecit autē ōnib⁹ copiis Mundilā vnū ex
 familiarib⁹ suis, virū in primis strenuū. Fuit
 etiā simul cū his copiis Fidelis Mediolanē-
 sis: quē domus regix præpositū fuisse dixi-
 mus. Hi omnes ex vrbe Roma classe Genu-
 am delati, inde pedestri itinere Mediola-
 num petiuerunt. Ne vero transitu Padi de-
 tinerentur, lembos vehiculis detulerunt,
 quibus transmittere amnem possent. Pro-
 fecti igitur, vt diximus, cum tandem trans-
 misso Pado ad vrbe Ticinum, quæ nūc Pa-
 pia dicitur, peruenissent, Gothi ex eo oppi-
 do egressi illos inuaserunt. Quòd enim
 id oppidum arcem habebat munitissi-
 mam, multa ac pretiosa in eā Gothi sepo-

fuerant: ac magno validoq; præsidio illam
 tuebantur. Commisso itaq; leui prælio Go-
 thi intra urbem compelluntur: Mundilas
 vero & copiæ per pontem qui iuxta urbem
 erat, transferūt. In hoc loco Fidelis Medio-
 lanensis occiditur. Nam cum orandi causa
 templum quoddam intrasset, & abeuntibus
 suis ipse postremus templo exiret, equoq;
 detrectate cecidisset: hostes qui pro mœni-
 bus stabant, hæc cernētes, impetu factō illū
 interfecerunt priusquā Mundilas & milites
 id animaduernerent. Eius viri interitus ma-
 gno dolori fuit & duci & militibus. Erat au-
 tem vir domi nobilis & potens, & qui mul-
 tum iuuare susceptum bellum sua præsen-
 tia potuisset. Mundilas igitur & alii Medio-
 lanum profecti in urbem recipiuntur. inde
 Comū & Bergomum & Nouaria & aliæ il-
 larum partium vrbes exemplum Mediola-
 ni secutæ, Mundilam & milites sponte sua
 receperunt. Vitigis cum ea quæ Mediolani
 acciderant cognouisset, Vraiam fratris fili-
 um magno cum exercitu ad ea loca trans-
 misit: qui & contineret in fide ciuitates quæ
 nondum a Gothis defecerant, & illas quæ
 iam defecissent, recuperare conaretur. Scri-
 psit etiam ad Theudobertum Francorū re-

gem, qui cum eo fœdus nuper icerat, petens
 vt auxilia sua Vraix cõiungeret. Et res qui-
 dem Gallix in hoc vel statu vel expectatio-
 ne erant. Bellisarius autem cum maturefce-
 rent iam segetes, Roma egressus exercitum
 in hostes duxit. Gothi vero qui Tuderti &
 qui Clusii in præsidio relictî fuerât, Bellisa-
 rium aduersus se venire sentientes, quoniã
 sese impares fore tantæ dimicationi existi-
 mabant, confestim missis legatis pacto-
 oppida dedidere. Inter hæc Vitigis alias in-
 super copias Auximum misit. Eam nãq; vr-
 bem retinere ac seruare penitus constitue-
 rat. misit & cum his copiis nouũ præfectũ,
 qui vrbi militibusq; præisset, nomine Vac-
 nium. Is ergo cũ veteri præsidio nouas co-
 pias miscuisset, Anconam finitimam urbem
 quæ Bellisarii præsidio tenebatur, experiri
 constituit. Quare profectus cum omnibus
 copiis in Anconitanos duxit. Ea ciuitas per
 id tempus in monte solũmodo mœnia ha-
 bebat: planiora vero sub montem loca quibus
 ædificiis frequentata essent, tamen nullis
 mœnibus claudebantur. Cum igitur aduen-
 tarent Gothi, Conon qui præfectus militũ
 Anconæ præerat, timens ne ædificia subur-
 bana habitatoresq; eorum ab hostibus va-

starentur, a superiori oppido descendens cū omnibus quas habebat copiis vententi hosti se obiecit. Erat vero Conon admodum impar: quippe aduersus quatuor Gothorū milia ipse vix mille habens milites congregabatur. Itaq; temerarii cœpti confestim pœnas luit. Cum enim tantā multitudinē hostium ferre non posset, profligatus ad extremū & in fugam versus magnā suorū partem amisit: & vrbs ipsa vix atq; anxie ea die seruata est. Nam cum fugerent milites effuso cursu ad oppidum, ciues, ne mixti fugientibus hostes intra mœnia penetrarent, portas trepidi clauserunt. Itaq; sub ipsis mœnibus magna strages est facta. A deoq; vrgens periculum fuit, vt Conon ipse non aliter quàm per funem de mœnibus dimissum in urbem receptus sit. Gothi vero scalis admotis capere urbem conabantur. Alii igne coniecto ædificia omnia quæ sub ipsam urbem fuisse diximus, cremauerunt. Haud multo post hæc Anconæ gesta, Narses cum exercitu nouo venisse in Italiam nūciatus est. Erat vero Narses eunuchus, multumq; gratia & potentia apud Iustinianū valebat. Deniq; vnus hic imperatoris aulam plurimum gubernabat. Idem, quod maximum

est, pecuniarum imperialium receptor ac dispensator: idem consiliorum omnium particeps, & interdum auctor. Adduxit autem in Italiam militum quinque milia. Insignes vero inter hos erant Justinus Illyrici militis dux, & alter Narses genere Persa. Secuti praeterea fuerant Erulorum duo milia, quibus praerant Isandrus & Phauotheus. Bellisarius inter haec audito Anconitanorum periculo, venerat in Picentes. idem fecerat & Narses. Circa urbem simul duces ipsi & exercitus in unum conuenerunt. Ibi cum de communi bello consultarent, & quid potissimum primo quoque tempore agendum foret quaereretur, difficultates quaedam subesse videbantur. Nam si Auximum obsiderent, Ioannes & qui cum illo obsessi erant Arimini, manifesto in periculo relinquebantur, praesertim cum necessaria illis defecissent. sin Ariminum vaderet, magna Gothorum copia quae Auximi erant, post terga remanebant cum periculo exercitus, ac detrimento provinciae. In dicendis autem sententiis plerique eorum qui ordines ducebant, temeritatem Ioannis accusabant: quod contra iussum Bellisarii sese Arimini inclusisset, quod superbia & auaritia ductus cuncta pro

arbitrio fecerit, nullo respectu ducis aut mādatorū. Id cum animaduertisset Narsēs, veritus ne his rationibus Ioannes negligēretur (erat enim sibi amicissimus) in hunc fere modum sentētiā dixit. Cum de publica o viri, vtilitate cōsultitur: est quidem (vt existimo) vtilitas ipsa per se inspicienda: nec aliis respectibus vel odii vel amoris pessundāda. Atq; ego remotis aliis cū rē de qua cōsultamus, attendo: hanc differentiam videor mihi discernere: quod si obsidionē Auximi nunc differamus, nil tamen vetat post aliquot dies eandem obsidionē assumere. Subuenire autem militib⁹ qui Arimini obsidētur, si nunc differamus, non licebit postea subuētionem facere. fame enim domiti, intra paucos dies sese dedere hostibus compellētur. Quis igitur rectus existimator dubitet illuc esse properandum, vbi irreparabile periculum vrget? At non meretur Ioannes, quòd & mandatorum ducis contemptor fuit, & se sponte sua in id periculū coniecit. Sint hæc vera omnia quæ de Ioanne dicuntur: quid ergo? an odio Ioannis & urbem Ariminū tanta existimatione dignā, & optimos innocentissimosq; milites qui in ea obsidentur, amittere sustinebimus? c

autem quæso dux optime ac præstâtissime Bellisari, si a Ioanne offensus es, ne vindictâ eius delicti aduersus imperatorem Iustinianû exercere velis, cui & Ariminum & milites perirent cum magno reipublicæ vulnere. De nobis deniq; ipsis & de exercitib⁹ nostris quæ tandem existimatio erit, si in oculis pene nostris perire socios, & urbē obsessam capi ab hostibus, nobis sedentibus & spectantibus, permittamus? Ego igitur his rationibus permotus ducendum exercitû propere Ariminû, & opem obsessis ferendâ cenleo: postea vero & Auximum & alia inimica loca, si id videbitur, obsidendum. Adiuuabat Narsetis sententiam, & literæ Ioannis ad Bellisarium scriptæ per hoc ipsum tempus venerunt: quibus fame cōfectos milites pepigisse moram septem dierum significabatur, opemq; sibi propere ferri postulabat. Sententia Narsetis in consilio approbata, cum subuenire q̄primum statuisent, Bellisarius in hunc modum prouidit. primo Aratum cum militibus mille in illis ipsis locis remanere iussit: eiq; præcepit ne se cōmoueat, ne ve fortunâ vllâ tentet, castra solummodo, si hostis adueniat, tueatur. Deinde classem ornauit, impleuitq; militi-

bus, quibus Herodianū & Vliarium præfecit, imperiū vero totius classis penes Ildigerem esse voluit: nauesq; statim Ariminū versus nauigare iussit. Partē vero exercitus Martino ducēdam tradidit, iubēs vt æquis spatiis cū classe per littus iter facerent: cūq; in conspectum venissent hostiū, tunc ignes de indultria plures in castris fierēt, quo maiorum copiarū opinionem præberent. His itaq; per mare littusq; cōstitutis, ipse diuersa a mari via per urbē Saluiā iter tenuit. ea fuit quōdā vrbs magna satis, quā Alaric⁹ & Gothi qui primi in Italiā transiuerunt, ad solū euerterant, ita vt præter ruīnas nihil superesset. Per hanc igitur transiens Bellisari⁹ montibus iter fecit, vitata planiori via quæ per Fanēsē Pisaurēsēq; agrū Ariminū ducit. Cū enim multo maiores hostium copiarū circa Ariminū essent, quā ipse habebat, validas etiā Gothorū copias Auximi relinqueret sibi post terga, censebat ingenio potius & astu esse vtendū aduersus Gothos, quā iusta acie dimicandū. Profectus igitur quibus diximus itinerib⁹, cū ad eos mōtes peruenisset qui cōtra Ariminū insurgūt: quosdā hostiū (vt par est in magno exercitu) per ea loca vagantes offendit, quibus vel inter-

fectis vel captis nonnullos eorū vulneribus faciē cæsos dimitti iussit. Illi vero in castra Gothorū redeuntes, Bellisariū adesse cum toto exercitu nūciarunt. ad fidē vero huius rei vulnera recēs accepta ostendebant. Erat vero meridies cum hæc in hostium castris nunciata sunt: statimq; arma capere miles iussus, & in suos quisq; ordines redact⁹. Duces vero struēta acie descensum Bellisariū expectabāt: oculos cōtinuo ad mōtes vnde venire dicebatur, conuersos tenētes. Bellisarius in mōtibus ipsis castra fecerat procul Arimino meridiei itinere: nec ea die ad hostes descendit. Itaq; Gothi frustra expectantes, tandē ad occasum solis aciē dissoluerūt. Sed cum aduenisset nox, ignes permultos in littore diuersa regione qua Bellisari⁹ venire nūciabatur, intuentes (erant autē ignes quos Martinus atq; eius castra faciēbant) maximo in metu ea nocte versati sunt, nec fuit eorū quisquā qui somnum caperet, vel arma exueret: die autē facta classem insuper cōspiciūt struētam ac paratā Arimino propinquantem. Itaq; a duobus simul exercitibus & a classe mari terraq; circumuentos se arbitrati, obsidionem ilico dissoluerūt, nullo ordine Rauennam ex fuga repetentes.

Ildiger cū classe primus Arimino applicuit, egressusq; in terrā castra Gothorum diripuit. Nec multo post Martinus & Bellisarius cum exercitibus superuenerūt. Cum vero Ioannē & milites qui cū eo obsessi fuerāt pallore & inedia cōfectos Bellisarius cōspexisset, conuersus ad Ioannē, quasi eius temeritati illuderet, Per magnas, inquit, gratias Ildigeri debes. Ad hęc Ioannes superbe nimīū respondit, Se Ildigeri quidē nullas debere gratias, sed Narseti omnes. ostēdere uolens nullā Bellisario curā fuisse salutis suæ nisi Narses cōpulisset. Verba hęc Bellisarium turbarūt, & fuerunt dissensionis initiū. Ioannes enim posthac Bellisariū formidās Narseti adhæsit. Cæteri quoq; familiares malis suasionibus Narsetem iritabant: nec decere aiebant quæstorem imperii, & secretorum omnium participem, secreta Bellisarii sequi, præsertim cum ipse Narses haberet exercitum numero ac robore virorum præstantem lōge Bellisarii exercitui: debereq; Narsetem recuperatæ Italiæ gloriā sibi nō Bellisario vendicare. Hęc Narsetem ita extulerūt, ut seorsum castra sua faceret, ac nihil ex his sequi uellet quæ Bellisario uidebātur: ac sua per se cœpta consiliaq; de

bello iniret. simul tamen ad obsidionē Vr-
bini profecti sunt, non tamen eisdē castris:
sed Bellisarius contra eam partē vrbis quæ
ad orientem spectat solem, Narses vero ad
occidentē consedit. Cum vero expugnare
urbem Bellisarius statuisset, machinasq; pa-
raret, Narses quasi rem vanam deridēs, post
paucos dies q̄ eo venerat deserta obsidio-
ne, cū exercitu suo Ariminū rediit, Bellisa-
riumq; & suos reliquit deteriori cōditione
q̄ si ipse ab initio nō venisset. Hostes vero
cernentes partem exercitus abire, fiduciam
supra modū assumpserunt, nec iam eā par-
tem quæ remanserat, formidabāt. Bellisari-
us contra eam portā qua planior ad urbem
est aditus, vineas agere inceperat, & omni-
no experiri expugnationē constituerat. Cū
igitur se ad ista pararet, foelicitate quadam
accidit vt fons qui vnic⁹ Urbini fuerat, spō-
te sua exaresceret. Qua re deterriti qui obsi-
debantur, pactione inita urbē dedidere, vt
Gothi Urbinateq; ciues imperatori Iustini-
ano subessent æquo iure cum aliis Italicis
qui imperatori parebant. Urbino recepto
Bellisarius quoniam nondum Auximi tē-
tanda obsidio videbatur, in Vrbeuctanos
exercitum duxit. Eius quoq; vrbis difficilli-

ma expugnatio erat: quoniam in saxo vni-
 diq; præciso constituta, nullum fere aditū
 expugnantibus dabat. Sed spes erat in defe-
 ctu frumenti. longo enim bello attrita Ita-
 lia, ac multis exercitibus calcata, singulæ ci-
 uitates frumenti penuria laborabant. Qua
 etiam penuria Vrbsvetus ad extremū do-
 mita, in Bellisarii potestatem deuenit. Nar-
 ses cum Arimini esset, Ioannem Vitaliani
 cum exercitu misit ad oppidum Cesenam
 expugnandum. Ibi dum mœnia scalis ag-
 greditur, repulsus multis vulneribus frequē-
 tes suorum amisit: & Phanotheus Erulo-
 rum dux in ea oppugnatione interiit: quā
 ob rem Cesena desistens Ioannes, ad forum
 Cornelii duxit, eamq; urbem dantibus sese
 incolis suscepit. Per idem tempus Mundi-
 las, & qui cum illo Mediolani erant, maxi-
 mis difficultatib⁹ inuolui cœperūt. Theu-
 dobertus enim Francorum rex ab Vitigide
 vt diximus, ex fœdere postulatus decem
 milia Burgundionum ad Vraiam miserat,
 qui illa multitudine fretus, non procul Me-
 diolano castra faciebat, & importationem
 frumētī cæteri; cōmeatus omnē impēdie-
 bat. Mūdilas copias suas Comi & Bergomi
 & Nouariæ necessario dispartitus fuerat: ip-

se vero non magnum equitū numerū secū habebat. sed nō erat in defensione vrbis difficultas. Mediolanēses enim ciues vnanimitē ad defensionē concurrebāt: sed defectus annonæ in vrbæ populosissima timebatur, si barbari diutius stare in his locis sinerentur. Hæc igitur intelligēs Bellisarius, Martinum & Vliarium cū magnis copiis misit, vt Mundilæ coniuncti, barbaros summo-uerent. Hi cū ad flumen Padi peruenissent, quod distat Mediolano vnus diei iter, non ausi transire flumē timore hostium, diu in his locis desederunt, spem Mundilæ & obsessorum dietim frustrantes. polliciti enim sese transituros esse Padum, & Mediolanū accessuros, nihil promissorū exequebātur. Obsessis vero in dies spes ac victus deficiebat. Tandē vero post longam expectationē Martinus & Vliarius veritatem facti, Bellisario significarunt se solos contra tātas hostium copias transire non posse, nisi velint ad manifestam perniciem proficisci. daret operam, si sibi videretur, vt Ioannes & Iustinus qui exercitum non procul Bononia haberent, secum iungerentur. Bellisarius his auditis confestim Ioanni & Iustino scribens præcepit vt copiis suis cū Martino

coniunctis Mediolanum festinarent ad liberandum obsidione socios in extremo periculo constitutos. Illi autem nihil se facturos absq; Narsetis iussu responderunt. Rursus ad Narsetem Bellisarius de ea re scripsit. Qui quanquã concederet exercitum illuc proficisci, tamen quia Bellisarii fuerat ceptum, lente admodũ & incuriose quasi alienum negocium agebatur. Per hunc modũ dilata res frustrationem suscepit. At Mediolanum in dies acrius premebatur: & fame iam intolerabiliter laborabat: interq; spẽ & metum traducta ciuitas, eas pertulit difficultates & angustias, quæ vix hominibus perferendæ sunt. Tandẽ ad extremã necessitatem perducti Mundilas & milites, vt incolumibus sibi abire liceat paciscuntur. Gothi autem vrbẽ ingressi nulli ætati pepercerunt. Trucidati passim ciues nõ modo qui arma ferre possent, verũ etiã senes & impubes: mulieres in seruitutẽ Burgundionib; traditæ: vrbs ad solũ euersa. Reparatus quidã Romanus ciuis in ea vrbe captus, minutatim a Gothis concisus, & canibus tradit; est. Ita pulcherrima ac populosissima toti; Italiae vrbs ob discordiam Narsetis & Bellisarii vltimam cladem subiuit. Interfecta

sunt in illa vastitate Mediolanensium civiu
supra. xxx. milia. Quæ cum audisset Bellisa-
rius, in maximo luctu constitutus est: impe-
ratoriq; Justiniano scripsit rei totius initiu
& progressum. Justinianus autem cum ista
cognouisset, ægre pertulit: non tamẽ quen-
quam puniuit. Narsetem solũmodo ab Ita-
lia renocauit, auctoritatẽq; totius belli pe-
nes Bellisarium esse iussit. Ex hoc Narses cũ
parte copiarum in Græciam abiit. Bellisa-
rius autem cum omnibus reliquis copiis in
Italia remansit: qui cum de bello gerẽdo li-
berius iam cogitaret, quãquam omnis eius
cura in Vitigim & Rauennam erat conuer-
sa: tamen duo prius oppida Gothis adimen-
ta statuebat, q̄ aduersus Vitigim & Rauen-
nam exercitum duceret. Erãt vero hæc op-
pida Auximum & Fesulæ, ambo situ locoru
munitissima, ambo validis Gothorum præ-
sidiis custodita. Neq; enim Auximum post
terga relinquere volebat, cũ essent in ea vr-
be supra tria milia delectorũ militum per-
magna impedimẽta sociis inferre valentiũ.
Neq; Fesulas, quoniam tenentibus eam vr-
bem Gothis, nihil per Ethruriã fore quie-
tum existimabat. Exercitu igitur trifariam
partito, ipse cum vna copiarũ parte ad obsi-

9. DE BELLO GOTHORVM

dionem Auximi proficisci statuit. Aliam vero partem cum Cypriano & Iustino prefectis Fesulas misit. Tertiam copiarū partem Martino & Ioanni Vitaliani ducendā commisit: iubens vt circa Padū cum his copiis castra faciāt: Vraiamq; & copias eius in illis locis q̄ maxime fieri potest, distineant: ne in Tuscos vel in Picentes ad dissoluēdas obsidiones venirent. Quod si continere illū ab aduentu nequissent, veniētem ponē consequantur. Martinus igitur & Ioannes, cum ea quam diximus copiarum parte in Galliam profecti, Dertonam urbem iuxta Padum sitam occuparunt: indeque Vraiam & Gothos infestare cœperunt. Cyprianus & Iustinus cum aliis copiis Fesulas adentes, quanquam difficillima eius urbis erat obsidio propter naturā loci, asperitatēq; sita tamen de superiori loco, qua planior est aditus, castris q̄ proxime admotis eam urbē obsederunt. Bellisarius autem ipse cum longe valida manu Auximum circumfedit. Viginti optimum quēq; Gothorum Auximi collocauerat: summaq; illi cura fuerat eius urbis muniendæ: coniectans, id quod verissimum erat, nūquam Bellisarium ad oppugnādum Rauennam esse profecturum, nisi

Auximū prius in potestatem redegisset. Cū situm naturamq; loci Bellisarius speculatus esset, spem omnē deposuit Auximū per vim expugnādi. Sita est enim vrbs loco satis arduo: ac insuper manus egregia delectorū militū eam tuebatur, vel in cāpestri certamine repugnare apta. Spes vero vnica supererat fame ac inopia rerum domitādi, præsertim cum multitudo ingens intra urbem obsideretur. Quare Bellisarius oppugnationem omittēs, circa mōtem vndiq; posuit castra, intentus quāmaxime, ne quid importari ad obsessos valeret. Cæterum ea circuitio castrorum vt ad prohibendum importationem utilis erat: ita inutilis cōtra subitas hostium inuasiones. Nam quī obsidebantur, contra quas libitum erat castrorum partes de superiori loco repentinos impetus faciebant. Cæteræ vero partes longe aberant: nec opē ferre militibus facile poterāt. Hostes igitur per hunc modum assidue castra fatigabant: crebraq; ex eo prælia comittebantur. Erat præterea non procul ab vrbe locus quidam irriguus, in quo herba plurima oriebatur. Hic locus quasi campus fuit quotidianorum certaminum: cum obsessores & obsessi pabulationem ex eo quærerēt:

& accēsis hincinde animis nonnunquā totis pene castris eo concurrentibus certaretur. In his præliis Bellisarii milites multitudine, Gothi situ præualebant: virtute pares utriq; habebantur. Hæc eadem certamina Fesulis erant. Nam & inuasiones frequētes, & quotidiana propè prælia inter obsidentes & obsessos cōmittebantur. Et vnica spes obsidētibus erat, fame ac defectu rerum necessariarum obsessos peruincere. Nam vi expugnandi urbem munitissimā nulla erat spes. Quare vndequaq; circundantes oppidū stationibus militum opportunis locis dispositis, omnem importandi facultatem abstulerant. Cū hæc esset conditio belli, Auximūq; in Picentibus, Fesulæ vero in Tuscis enixe obsiderentur: nouæ protinus res circa Padū exoriuntur. Franci enim Theudoberto duce superatis Alpibus, per citeriorem Galliā ingenti multitudine descenderunt. Causa vero transitus eorum, vt postea cognitū est, illa fuit: quia cum viderent per citeriorem Galliā bellum geri, dolebat gens bellicosa ac pene immanis finitimam sibi regionē præmium eorum qui vicissent, futuram: ipsos vero spectatores otiosos sedere: eos vicinos expectantes quos victoria præbuisset.

Hæc transeundi Alpes causâ fuit. Vraias per id tempus crebris a Vitigide literis euocatus Padum trāsierat, Rauennam cum exercitu petiturus. Martinus autem & Ioānes a Bellisario nuper missi Vraiam præueniētes, castra nō procul ab eo fecerant: vt si qua possent, transitum prohiberent. Distabant vero eorū castra ab Vraix castris milia passuum circiter septem. Inter hæc Franci circum ea repente loca superuenerunt. Hos Vraias & Gothi propter fœdus nuper istū auxiliares sibi venisse arbitrabantur, vt superiori anno Mediolanēnsi bello fecerant. Erant vero Franci qui tunc cū Theudoberto Alpes transierant, ad octoginta hominū milia. horum perpauci equites erant circa ipsum ducē: cætera vero multitudo omnis pedestris. Arma vero ferebant, non pila, nō arcus, sed ad protegendum quidem corpus scutum & galeam: ad feriendum autem hostem gladium & securim bipēnem. In præliis autem maxime securibus utebātur: quibus ex composito ferientes, scuta & galeas hostium perfringebant: vt nemo aduersus tantā vim resistere valeret. Hi ergo, vt amici Gothorum, Ticinū amnem apud oppidū Papiam ponte trāsgressi, magnas postea

Papiensibus intulerunt clades: ac immanitate quadã barbara filios vxoresq; Gothorum per agrum repertos occiderunt. Moxq; transmissio Pado, vbi castris Vraix propinquarunt: siue consilio siue temeritate multitudinis, rixa & prælio cum Gothis implicatur. Nec prius finis præliandi fuit, q̃ Gothi in fugam versi castra sua deseruerunt: fugientesq; non longe a nostrorum castris admirationem plurimam Bellisarii militibus intulerunt. Nihil enim audierant de aduentu Francorum: Bellisarium ignotis abditisq; itineribus venisse ad opprimendum Vraiam existimabant. Armis igitur raptim sumptis cum aliquanto progressi fuissent, inopinato Francis occurrerunt: inuitiq; pugnare coacti, cito franguntur. Neq; repetere castra ausi sola fuga sibi consuluerunt. Franci victores vna eademq; die Gothorum & Bellisarii copiarum castra vtraq; ceperunt, in illisq; constititerunt: comætu in vtrisq; satis abunde inuento. Vraias ex fuga Rauennam, Bellisarii autem copix per Placëtinorum & Parmensium fines superato Apennini iugo in Ethruriã abierunt. Hic subitus Francorum aduentus Vitigim simul Bellisariumq; turbauit. Maxima vero formido Bellisarium

habebat, ne Franci in Ethruriam descenderent: & copias illas quæ Fesulas obsidebant, opprimerent. Est autem breue expeditumq; iter per Placētinum Parmensemq; agrum in Ethruriam descendētibus. Sed Franci cōmorātes circa Padum, cum neq; vina neq; cetera opportuna reperirent, vtpote in regione lōgo bello afflicta, & tantūmodo bo-uina carne & aqua Padi vescerentur, in varios languores breui ceciderūt. Quibus vexati cum frequentes eorum morerentur, statuerūt retrā abire: ac per eadem vestigia qua prius venerant, in Galliam ac trās Alpes redierunt. Transitus igitur Francorum hic finis tunc fuit. Qui vero Fesulis obsidebantur, Gothi cum fame premerētur, ac sæpius postulata auxilia nō venirent: tandem pactione urbem Cypriano & Iustino dederunt. Illi autē susceptis Fesulis, ac præsidio militum imposito, cum reliquis omnibus copiis Auximū profecti sunt. Nam Vitigis cum toto Gothorum robore illis qui Auximi obsidebantur, laturū sese opem promittebat: & Vraix præsentia hoc ipsum polliceri videbatur. Quare Bellisarius quoq; copias vndiq; cōtrahere coact⁹ est, ne lōgus obsidionis labor in irritū caderet. Verū cū

auxilia sæpius promissa obsessis nequaquã venirent, ipsi tamen præter opinionem pertinaciter durarēt, statuit Bellisarius eos necessitate aliqua ad deditiōem cōpelle- re: cuius rei gratia hæc machinatur. Fōs erat perennis aquæ extra mœnia Auximi ab ea parte oppidi, quæ ad Septentriones spectat, ita propinquus mœnibus, vt intra iactum lapidis foret. Eum fontē Bellisarius tollere cōstituit: quoniã animaduerterat obsessos ex eo tantummodo fonte aquam habere. Huius igitur rei conficiendæ causa sub primã statim lucem armari exercitum iubet, atq; ex composito ad mœnia accedere. Gothi vero oppugnationem oppidi parari existimãtes, per mœnia opportunis locis constitierunt. Bellisarius quinq; viros huius artificii gnaros cū dolabris & malleis ad hoc ipsum paratis, multorum clypeis protectos, ad fontē effodiendum destruēdumq; summisit. Qui postquã eo ventum est, fornicem quo fons desuper contegebatur, subcūtes, securi iam a telis quæ de mœnibus mittebãtur, demoliri fontem cœperunt. At enim Gothi postquam intellexerè omnem conatum fieri ad fontem demolendum, egressi oppido prælium acerrimum inierunt. Pugnabatur sub

ipsis mœnibus loco difficili, & procliui, Gothi ad fontem tutandum accedere nitentibus, Bellisarii militibus enixe repellentibus. In hoc prælio multi ceciderunt: plurimi tamen ex Bellisarii militibus. Nam Gothi de superiori loco ferientes perfacile hostes cōficiēbāt. Sed aderat Bellisarius adhortator, præsensq; magna voce suos impellebat: nec pedem referre patiebatur. Integros in sauciorum & cadentium locum cōtinuo summittebat. Id certamē ad meridiem vsq; peruenit, cum fere ab ortu solis cœptum fuisset: tandem maiore conatu subnixi milites Gothos intra mœnia refugere compulerūt, Moxq; retroabeuntes, eos quos ad demolendum fontem miserant, reuocauerunt, putantes opus iam pridem esse perfectū. At illi vix paruam aliquā receptaculi partem demoliti fuerant. Causa vero huius erat, q̄ antiquitus tanta diligentia exædificatus erat fons, vt multo facilius de viuo saxo, quàm de muro eius demeretur. Cum igitur labore irritò susceptū id certamē appareret, Bellisarius quod reliquum erat, & succo herbarum maligno, & cadaueribus iumentorum, & lapide quem Auestum vocant, inficiendam eius fontis aquam curauit, quoad eam

penitus inutilem reddidit: Gothiq; iam penuria aquarum laborâtes, vix atq; anxie puteis quibusdam exiguam corruptamq; præbentibus aquam sustentabantur. Post hæc Bellisari⁹ neq; prælio amplius laceßere obsessos, neq; molestias inferre vllas curauit, sed quiescēdo assidēdoq; finem expectabat. Orta demum mentio est deditiois, postulantis Gothis incolumitatem & asportationem rerum suarum in vrbem Rauennâ profecturis. Quæ audiens Bellisarius, secum ipse ambigebat. Nā tot tamq; egregios bello homines dimitti, & augeri hostium vires qui Rauennæ conuenerant, alienum ab utilitate publica existimabat: & sedēdo ad Auximū, tempus in lōgū terere, periculosum arbitrabatur: præsertim cum Franci dicerentur in auxiliū Gothorum esse vēturi. Maxime vero refragabātur milites, qui ex longa obsidionis erumna prædam ex oppido affectabant: nec vlla pactione se illa priuari patiebantur. Demum cum Gothos penuria ac defectus rerum, Bellisarium autē importunitas temporis vrgeret: cōposita res est magno Bellisarii labore, vt dimidia rerū pars militibus in prædam daretur: reliquam Gothi retinerent: vtq; Gothi qui erant Auxi-

mi, in exercitu Bellisarii remanerent æquo iure cum aliis militibus. Per hunc modum compositæ res sunt, & oppidū pactione traditum. Auximo recepto, Bellisarius aduersus Vitigim & Rauennam ducere cōstituit cōtractis vndiq; copiis. Eo profectus, statim primo aduentu Maximum vnum ex præfētis suis cum parte copiarum ad obseruandas custodiendasq; Padi ripas misit, ne quid exinde Rauennā importari valeret. Vnum enim eius fluminis os non procul Rauennā mare influit: vnde etiam fossā quadam deriuatus amnis Rauēnam deducebatur. Volens igitur ante omnia hanc opportunitatē auferre Bellisarius, Maximū cum parte copiarum citeriori ripæ custodiēdæ præfecit. Venit etiam ex Dalmatia Vitalis, cum aliis copiis a Bellisario euocatus: & alteram eius fluuii ripam obsedit. Accidit vero per hoc tempus res mirabilis, & prius inaudita. Nā cum magna nauigiorum multitudo ex Gallia veniret, frumentum cæterumq; cōmeatum Rauennam ferentiū, flumē ipsum vsq; adeo decreuit, vt pleraq; nauigia destituerentur. Ex quo factū est, vt a militibus Bellisarii omnia caperentur. Nec multo post eas captas flumen in suam magnitudinem rediit.

Hoc fortunæ indicium primū fuit ceptis Bellifarii fauentis. nō enim extabat memoria vllō vnquā tempore id antea contigisse. Flumine igitur Padi facultas importandi Rauennā per hunc modum sublata est. Mari vero importari nihil poterat, cum vbiq; Gothorum hostes mare possiderent. A terra vero Bellifarius cū exercitu vrgebat: nec importari quicquam patiebatur. Cum Rauenna in hunc modum obsideretur, Francorum legati ad Vitigim venerunt, offerētes Francorum in Italiam transitum ad liberationem obsidionis: copiarumq; Bellifarii certissimam cladem, si in societatem dominationis Gothi recipere Frācos malint. Hæc magna verborum iactantia per legatos Frācorum explicata, mentes audiētium extulerunt. Quingenta enim armatorū milia transitura in Italiā pollicebātur: quæ Bellifarius, si sapiat, nunquam sit expectaturus: vel si expectaret, securibus Frācorum cum suis omnibus confestim maētatum iri prædicabant. Hæc tam grandia partim extollebant Vitigim & Gothos: partim deterrebāt. Nam venturos in Italiam Frācos, ac victores fore non dubitabant: sed regni societatem seruaturos esse nullo modo credebant.

Itaq; non minus in perniciẽ clademq; Gothorum venturos esse Francos suspicabantur, q̄ in perniciẽm hostium suorum. Hanc eorum suspiciõnẽ augebat Bellisarius. Dux enim sagax, & rebus gerendis aptus, confessim vbi venisse legatos Francorũ cognovit, suos & ipse legatos Rauennam misit: qui & concordiam Gothis cũ imperatore offerrent: ac infidelitatẽ Francorum cõmemorando, ab illorũ societate deterrerẽt. Gothi igitur Francorum & Bellisarii hincinde auditis legatis, quid optimũ foret consultãtes, post longam disceptationẽ, imperatoris concordiaẽ prætulērunt. Per hunc modũ legati Francorũ irrita legatione dimissi sunt: & frequẽtes posthac cum Bellisario tractatus habiti: crebriq; hincinde nuncii oratoresq; cõmeabant. Deniq; tractatarũ rerum hic exitus fuit, vt cõtrouersiaẽ omnes ad arbitriũ imperatoris Iustiniani delegarentur. Huius rei gratia oratores ad Iustinianũ missi, & induciaẽ quãdam inter obsessos & obsidẽtes fuere. Inter hæc accidit, vt horrea publicã quæ erant Rauennæ, cũ omni frumẽto cremarentur: quæ quidẽ res in maximas difficultates Gothos adduxit: cũ & frumẽta incendio cõsumpta essent, & Bellisarius im-

portari nõ sineret: illa, vt aiebat, ratioe, quo magis ad æquas conditiones Gothi descenderent. Suspicionē vero nõ paruam afferbat Vitigidi, quòd vnde prouenisset incendiū, ignorabatur: alii fulmine iēta cõflagrasse putabant, alii de industria iniectū ignem a quibusdam maleuolis, alii opera Bellisariū factū suspicabantur. Regina quoq; in suspicionē huius incēdii veniebat. quoniā enim inuita ac repugnās violētis nuptiis ab Vitigide fuerat in matrimoniū accepta, inimico atq; infenso animo erga virū esse putabatur. Hoc igitur frumenti incendiū Vitigim & Gothos plurimū turbauit, & quasi in desperationem adduxit. Siue enim fulmine prouenisset incendiū, sibi deum ac cælos aduersari putabat: siue de industria factū esset, quibus iam cõfiderent, nesciebāt. Defectus certe annonæ breuiter impendebat, nullaq; supererat importādi spes: quoniam Bellisarius post cremata horrea diligentius obseruabat ne quid importaretur. Per hoc tēpus Gothi qui Alpes incolebant, pleriq; se Bellisario dedere velle significarunt. Sunt vero per Alpes plurima castella, quæ a Gothis antiquitus ibi collocatis tenebantur. Alpes enim Italiam a Gallia determināt, mirabi-

liq; altitudine insurgūt: difficillimosq; aditus habent: valdeq; intererat eos aditus custodiri. Qua de causā Theodoricus Gothorum rex validam Gothorum manum cum cōiugibus & liberis per eos saltus collocavit: castellaq; & arces illis attribuit. Sisigis igitur vnus ex Gothorū proceribus, qui in Alpibus castella quædā habebat, primus omnium Bellisarii milites ad ea loca missos sponte suscepit: & alia castella idem facere suadebat. Erat per id tempus Vraias in citeriori Gallia: exercitumq; parabat, quo Rauennam proficisceretur. Collegerat verō iam in exercitu ad quatuor milia militum. Horum magna pars Alpini erant: qui postquam audiuerunt Sisigim ad hostes defecisse, castella vero & arces in quibus ipsi natos vxoresque habebant, tentari: ante omnia conducere Vraiam compulerūt. Igitur cum omnib' copiis quas parauerat, in Alpes profectus, Sisigim & milites Bellisarii obsedit. Hæc rursus cum audissent Ioannes Vitaliani & Martinus, qui castra tunc per Galliam faciebāt: sine vlla mora & ipsi in Alpes profecti, castella quædam in ipso itinere ceperunt. In his frequentes vxores, & filii eorum qui cum Vraia militabant, capti sunt:

quæ postquã intellexerunt parentes ac mariti, corũq; propinqui, desertis Vraiaz castris ad hostes transfugerunt: quò suos recuperarent. Per hunc modum Vraias a militibus suis destitutus, cum paucis in Galliã reuersus, parandi amplius copias, aut succurendi obsessis cogitationem abiecit. Ita Vitigis & Gothi qui Rauennæ erant, deserti a suis, ac omni spe destituti obsidebantur: maioresque continuo difficultates subibant. Cum hæc esset conditio rerum apud Gothos, legati ab imperatore venerunt, Dominicus & Maximus, ambo ex senatu: ferebant vero Iustiniani responsum ad ea quæ Vitigis & Gothi de cõcordia postulauerant. Summa decreti Iustiniani hæc erat: Vitigis omnia trãs Padum loca retineat: citra Padum vero cunãta dimittat. Mediam verò pecuniarum regaliũ partem imperatori tradat: reliquam partem retineat. Gothi vero omnes qui citra Padum incolunt, subiecti Romano imperio sint. Locuti ergo prius cũ Bellisario legati, deinde Rauennã ingressi, madata exposuerunt: quæ lætis animis ab Vitigide, cæterisq; Gothorum proceribus audita & cõprobata sunt. Bellisarius autem hæc magno cum dolore audiebat, secũ ipse in-

dignans ac grauiter ferens quòd cum plene habere victoriam de Gothis posset, sibi auferebatur. Itaq; redeuntibus paulopost legatis, ac subscriptionem eius postulãtibus, subscribere noluit. Quæ quidem res permagas apud Gothos suspiciones peperit, verentes ne dolosa pacis simulatione decipiãtur: palamq; dictitare cœperunt, se, nisi cõsentiãt Bellisarius, nihil de pace esse facturos. Legati vero ipsi, & qui ordines in exercitu ducebant, Bellisarii factum valde indignabantur, cumq; nõ parere Iustiniani decretis, inter nefaria reponebant. Nataq; ex his suspicio est, quasi Bellisarius ipse imperium affectaret, ac tota mente abalienatus a Iustiniano esset. Et hæc suspicio plurimũ eo tempore increbuit. Qua opinione inducti, clam ad eum Gothi miserunt hortantes vt non alteri sed sibi ipsi occidentale imperium comparare velit. Gothos enim, si id faciat, sibi sponte ac voluntarie parituros esse aiebant, regnumq; Italorum simul atq; Gothorum cum indelebili potentia habiturum. Hæc nunciabantur clam a proceribus Gothorum. Sensit Vitigis hæc oblata, suosq; & ipse mittens nuncios, ad hæc eadẽ Bellisarium cohortatus est. Bellisarius igi-

tur ista considerans, ac vtilia fore arbitratus si cū sapientia gubernētur, Ioannem Vitaliani & Bessam & Aratū magnos in exercitu homines, sed nequaquā beneuolos sibi, diuersa in loca cum suis quemq; copiis ablegauit, simulata causa, quasi tantæ simul copix difficiliter alerentur: alibi vero pabuli & commeatus maior facultas esset futura. Hæc fingebatur causa: cæterū illi ablegabatur, ne præsentibus quicquam turbarent. Ipse autem post hæc omnibus qui ordinem ducebant, in vnum vocatis, cum de Gothorū difficultatibus disseruisset, Quid diceretis, inquit, si non solum ea quibus imperator noster contentus esse videtur, sed etiā multo maiora præsentibus bello adipisceremur? Tunc pro se quisq; laudauit maiora fieri, si possint. His ita auditis, non aliter patefacta re conciliū dimisit. Nec multo post quodā e suis Rauennam misso, significauit, se constituisse ea facere quæ illi suasissent, eosq; hortatus est ad rem accelerandam. Gothi autē, vtpote qui iam fame premebātur, sine vlla mora legatos cum auctoritate publica ad Bellisarium miserunt. Hi cum in castra venissent, nihil coram militibus locuti sunt, sed Bellisarium secreto conuenien-

tes, se ea de causa venisse dixerunt, ut fidem, promissionemque, ac iusiurandum ab eo suscipiant. Erant vero promissionum genera duo: Vnum de legitima gubernatione, institutisque Gothorum conseruandis, ac nemini succensendo pro his quæ superiori tempore facta essent: & alia huiusmodi quamplura. Aliud, quod ipse Italiae Gothorumque posthac rex erit. Hæc si ille promittat & iuret, sibi portas aperturas esse Gothos, eumque, cum toto exercitu in urbem Rauennam recepturos dixerunt. Bellisarius cætera iurauit omnia, quemadmodum legati postularunt: de regno autem suscipiendo, cum Rauennam foret, coram Vitigide cæterisque Gothorum proceribus se præstaturum iusiurandum dixit. Legati vero nequaquam suspicantes quin rex esse velit, iusiurandum in hac parte ab eo capere distulerunt, quasi mox Rauennam ingressus coram proceribus id foret præstaturus. At Bellisarius longe alia mente agitabat. Iustinianus enim dudum cum Bellisarium bellogerendo præficeret, magnis iuramentis obligauerat, ne regnum, ne ve imperium se viuente assumeret, ne ve se nuncupari haberi ve tyrannus, aut rex vel imperator patia-

tur. Hæc ille iurata seruare inconcussa fide statuerat: verbaq; Gothis in hac parte dabat. Tunc igitur his ita gestis Bellisarius volentibus Gothis in urbem Rauennam vocatus est. Ille autem ornato exercitu, classèq; parata qua comitatum omnis generis abunde deferret, magna Gothorum exercitusq; lætitia Rauennam ingreditur. Cum vero ingentes Gothorum copiarum Rauennæ essent, volens Bellisarius eas copias minuere, paucis post ingressum diebus licentiã omnibus qui citra Padum incolerent, dedit domum remeandi. Illi vero longa militia defessi, libentissime ad suos redierunt. ita multitudine Gothorum quæ Rauennæ erat, attenuata, Bellisarii exercitus longe potentior ac plane dominans intra Rauennæ mœnia remansit. His ita confectis, Gothorum proceres qui vbicunq; per Italiam erant, vel ipsi venerunt ad Bellisarium Rauennam, vel ratatores suos miserunt. Sed cum susceptio regni a Bellisario differretur, eaq; res admirationem primo, mox & suspicionem pareret: auxit mox eam suspicionem Bellisarii reuocatio a Iustiniano facta. nam fama increbuerat, & detulerant quidam Bellisarium affectare Italiæ regnum, ac iam plane sub

cepisse. quo metu Iustinianus illū ad se con-
fessim ex Italia reuocauit. Gothi autē hoc
sentientes, sibi ipsi ab initio persuadere nul-
lo modo poterant, illum ad imperatorem
Iustinianum esse rediturum Sed postquam
apparatus fieri viderunt, ac omnia disponi
quæ ad profectiōem eius fieri oportebat,
deceptos sese, ac plane circumuentos a Bel-
lisario cognouerunt. Sed quid agerent? Ille
enim Rauennam & proceres in potestate
sua habebat, vt ne querelæ quidem liberæ
forent. At enim qui trans Padum erāt Go-
thi, vbi hæc senserunt, Papiæ cōuenientes,
ac multum inter se conquesti de communi
getis calamitate, ac de Bellisarii fraude, tã-
dem Vraiam constituere sibi regem volue-
runt. Quod ille passus non est, maxime illa
se ratione excusans, q̄ cum fratris filius Vi-
tigis esset, neq; pia neq; honesta facere vi-
deretur, si illo viuente ipse regnum assume-
ret. Hac ille ratione probabili se excusans,
auct̄or fuit vt Ildouadus rex constitueretur,
vir magnæ inter Gothos auct̄oritat̄is, ma-
gnæq; potent̄iæ, & qui longo tempore Ve-
ronæ dominatus esset. Is ergo tunc ex Vr-
be Verona Papiã euocatus, purpuraq; in-
dutus rex Gothorum appellatur, ac de sa-

lute gentis suæ cogitare iubetur. Ildouadus ergo per hunc modum factus rex, statim oratores Rauennam ad Bellisarium misit, qui commemorata illius promissione dudum facta de regno Italiæ Gothorumq; suscipiēdo, defectum fidei palam arguerēt, ac ea fraude deceptos fuisse ab eo Gothos quererentur. Proinde si etiam tunc adimplere promissa, ac rex fieri velit, idq; facto ostenderit, Ildouadum offerre se Rauennā esse venturum, ac purpuram ad pedes eius positurum. Sin imperatoris seruus esse malit, q̄ ipse imperare, ne grauiter ferat si Ildouadus, & Gothi qui reliqui sunt, de communi gentis salute prouidere nitantur: Hæc summa orationis fuit. Bellisarius palam ad hæc respondit, se viuente Iustiniano imperatore nunquam regnum esse suscepturum. Cum hoc responso legati ad Ildouadum Papiam redierunt. Et Bellisarius parata classe, cum Vitigide, ac cæteris Gothorum proceribus, cumq; thesauris regis Bizantium nauigauit quinto anno postquā bellum in Italia gerere inceperat.

Leonardi Aretini de bello Italico
aduersus Gothos, Lib. I I I.

Vm Bizantium peruenisset Bellifarius, magna lætitia a Iustiniano susceptus, plurimoque in honore habitus, omnē quæ de se prius habita fuerat suspiciōnē deleuit. Gothi quos secum adduxerat, humane benigneque recepti sunt, & cum admiratione quadam conspecti. Nec id quidē immerito illis cōtingere videbatur. Erat enim Vitigis Gothorum rex, qui nuper urbem Romam tanta multitudine obsederat: & Amalasuēta eius vxor, quondā Theodorici Gothorum regis qui Italiā possederat, neptis: præterea Ildouadi tunc regis filii duo, quos Rauennæ penes Vitigim repertos non dimiserat Bellifarius, sed vnà secū in Græciā abduxerat. erāt & alii Gothorū proceres, quos intuebantur ōnes: Bellifarii; virtutē quæ tantas res confecisset, admirabantur, tollentes in cælum laudibus quod nuper Aphricam, nunc Italiā ad Iustiniani imperium redegisset. Et

in Græcia quidem res huiusmodi erant. In Italia vero post Bellisarii discessum apud Ioannem & Bessam & Vitalem Iustiniano iubente gubernatio remanserat. Venerat enim Constâtianus ex Dalmatia, qui & ipse numero gubernatorû additus est. Confestimq; apparuit quantû inter gubernatione horum & Bellisarii interesset. Vt enim omittere rei militaris scientiam, qua omnes ætatis suæ duces longissime superauit, erat in illo humanitas summa, per quâ pauperi æque ac opulento sese impartiebatur: accessus vero ad eum faciles ac liberi cuiq; generi hominû: præterea liberalitas admiranda. Militibus qui equos aut arcus aut arma non ignauiter amisissent, continuo alia donabat. Rusticorum vero tantam habebat curam, vt in ducendo exercitu neminẽ eorum violari, nemini inferri damna pateretur. Ne poma quidẽ in arboribus pendentia milites sui attingere audebant. Hac ille seueritate disciplinæ consequebatur vt castra eius abundantiora essent, q̄ vllum in vrbe forum. Ita libera & secura erat rerum venaliû importatio. Abstinenciam vero eius erga ciuitates socias & amicas, nemo satis digne queat referre. Maxima illius beneficia

in ciuitates : nullæ vnq̄ vexationes audiebantur. Qui vero in gubernatione successerūt, neq; humanitate, neq; virtute, neq; abstinentia pares fuere . Nam & ipsi rapinas prædasq; sectabantur, & milites in omnem licentiam prolabi permiserunt, superbi quidem in socios, in hostes vero non satis feroces. Itaq; res breui tempore retrouerti, & in ruinam tendere manifeste cœperunt, vt deinceps a nobis ostēdetur. Ildouadus Gothorum rex, vt supra diximus, nouiter cōstitutus post Bellisarii discessum, summa cū diligentia res exequabatur. Gothos enim omnes, & Italicos qui cum Gothis sentiebant, arma capere, & ad præscriptum diem Papiæ conuenire iussit. Paruus quidem ab initio exercitus fuit, sed cōtinuo augetes, ac spem assumens in dies meliorem. Adiuuabat vero non mediocriter Gothorum partes auaritia & iniuria aduersariorum. Exactores enim pecuniarum fisci nomine a Iustiniano in Italia populos vexare mirabili acerbitate cœperunt, & ad indebitarum pecuniarum solutionem compellere. Rationes siquidem reposcentes omnium quæcunq; sub Theodorico primo Gothorum rege, vel sub alio deinceps regum Ita-

liae administrassent, & magistratus quos-
 cunq; per ea tempora quisquam Italarum
 gessisset: a ciuitatibus quoq; promissarum
 dudum Gothis pecuniarum in disquisitione
 vocantes, easq; pecunias quasi fisco debitas
 reposcentes, & singulis priuatim homini-
 bus & publice ciuitatibus tantam despera-
 tionem attulerunt, vt Gothos iterum fieri
 dominos rerum optarent, multiq; volunta-
 rii ad Ildouadum proficiscerentur, eiusq; ex-
 ercitus copiasq; auerent. Erat quoq; non
 dispar querela in exercitu imperatoris. Qua
 enim auaritia exigebantur pecuniae inde-
 bitae ab Italicis, eadem auaritia militibus pe-
 cuniae debitae non soluebantur. Vna dun-
 taxat cura erat, ad explendam Iustiniani cu-
 piditatem pecunias cogere, nihil erogare.
 Itaq; milites pariter atq; Italici tantis iniu-
 riis compulsi, ruinam imperii affectabant.
 His crescens in dies Ildouadus omnes trās
 Padum, omnes Venetiarum vrbes in pote-
 statem recepit, & Italarum Gothorumq;
 multitudine exercitus eius completus est.
 Quamobrem haud multo post educere in
 aciem, ac fortunam pugnae tentare non
 dubitauit. Praelium hoc non procul Tarui-
 sio fuit aduersus Vitalem, qui vnus erat ex

Justiniani ducibus: victorq; Ildouadus tanta strage Vitalis exercitū concidit, vt dum ipse cum paucis euaderet, reliqui omnes vel interficerentur a Gothis, vel captiui ducerentur. Ea victoria magna & clara mirabile dictū q̄tum Gothorū animi creuerūt, quantumq; fractæ sunt aduersariorum vires, vt nō solū trans Padū per Galliam & Venetias, verum etiam citra Padū partes cōfirmarentur, nomenq; Ildouadi celebre fieret apud Iustinianū imperatorem, aliasq; nationes. Nec multo post Vraiam maximū inter Gothos hominē persecut⁹ est, & occidit, suspiciōe iniecta quasi cū hostib⁹ sētiret. Hæc enim prætexebatur causa. Cæterū ob eā rē iritatum aduersus Vraiam quidam putant, quòd contentiones quædam inter Vraizæ vxorem ac reginam incidissent. Ego autem Ildouadum magnū ac sapientē virum non adeo leuem existimo fuisse, vt contentionibus mulierum permotus esset ad Vraiam interficiendum: verum illam fuisse causam puto, quòd Ildouado regi suspecta erat Vraizæ potentia. Nam genus Gothorum valde suspiciosum fuisse constat, & suos erga reges non satis fidele. Mortem Vraizæ permulti Gothorum improbarunt, palamque

detestati sunt quasi rem sceleratam & impiam. Itaq; & ipse Ildouadus à Vila vno ex custodibus sui corporis, dum pranderet, occiditur. In eius locum Alaricus rex creatur, qui nec ipse diu regnavit, sed propter malam ineptamq; gubernationē quinto post electionem mense a Gothis occiditur. Ita duobus regibus intra biennium interfectis, ad Totilam magno Gothorum consensu regnum defertur. Hic antequam rex factus esset, Taruisii dominabatur, quæ est ciuitas Venetiarum. Pater eius Ildouadi regis frater germanus fuerat. Itaq; interfecto Ildouado (vt supra diximus) Totilas ipse formidans propter illius consanguinitatem, clam Rauennam misit, & cum Iustini-
 ani ducibus pepigit ad hostes transire cum omnibus quibus præerat, cumq; Taruisio oppido. Dicta ad rem conficiendam dies erat. Quæ cū nondū venisset, Gothi pœnitētia ducti, quòd Ildouadi morte lætati fuissent, quodq; Alaricum regem creassent, hominem nequaquam tanti, vt Gothorum gentem defendere aduersus tantas vires hostium valeret, ad Totilam Ildouadi propinquum respicere, atq; regem optare illum cœperunt. Tandem Alarico de medio sub-

lato, Totilam regem fecere. Iustinianus autem cognitis his quæ in Italia contigerât, ducum suorum imperitiam & secordiam increpabat, & in tantis discordiis hostium tantisq; reuolutionibus ipsi opportunitatem rerum agendarum nacti, nihil protinus effecissent. Quibus increpationibus permoti duces Rauennæ simul omnes cõuenerunt. Ibi cum de inferendo bello consultaretur, placuit ante omnia ad urbem Veronam exercitum ducere. Eius nãq; urbis capiendæ spes quædam illi secreto afferebatur. Erant vero hi duces vndecim, quorum præcipui habebantur Constantianus & Alexander in Italiam nuper a Iustiniano missus ad pecunias colligendas. Profecti igitur cum ingentibus copiis, ubi Veronæ propinquarunt, spem dudum sibi præbitã experiri decreuerunt. Erat enim Martianus quidam vir domi nobilis, castellum habens non procul Verona. is quia partes imperatorias animo præferēbat, custodem vnus portarum induxerat ad exercitum imperatoris recipiendũ. Re igitur arcane cõposita, cum eo peruenisset exercitus, præmittitur Artauadēs Armenius cum manu delectorum militum, qui portam antecapiat,

ac cæterum exercitum præstoletur. Nihil promissorum in hoc loco defecit. Nam in-
 tempesta nocte cum ad portam venissent
 milites, proditor aperiens intra urbem eos
 recepit. Illi portam ingressi, mœnibus quo-
 q; super eam captis, exercitui significarunt:
 & Gothi sentientes hostes esse in vrbe, per
 diuersam portam aufugerunt. Duces vero
 captam a suis portam audientes, iter qui-
 dem statim ingressi sunt: sed antequam
 in urbem venirent, de præda inter se discē-
 ptantes, quinque milibus ab vrbe passibus cō-
 stiterūt. inter hæc dies eluxit. Arx est Vero-
 næ vrbi supereminens, ex qua intra urbem
 & extra longe prospectus est. Gothi igitur
 qui in arcem refugerant, cernentes pau-
 cos intra urbem hostes, exercitum vero ex-
 tra urbem existere, necdum mœnibus
 appropinquare, subito ex arce impetu factō
 urbem peruicerunt, & portam quæ teneba-
 tur ab hostibus, receperunt atque clauserunt.
 milites vero qui per noctem fuerant ingres-
 si, partim oppressi sunt, partim ad mœnia
 confugiētes, desuper repugnabāt. Veniētes
 autē paulopost duces cum portam clausam
 reperissent, quanquā intus essent milites, qui
 eos vocabāt, ac ne se desererēt precabātur,

tamē euestigio abierūt. Militum vero pars e muro se dimittens euasit: quorum e numero fuit Artuades Armenius eorū præfectus: cæteri vel capti vel interfecti sunt. Per hunc modum prauitate & auaritia ducum res apud urbem Veronam periere, quidum properare oportuit, de præda non parata inter seipso pugnabant. Post hæc Iustiniani duces, quoniam Veronæ cœpta, flagitiose turpiterq; euaserant: discordes inter se, & alii aliis succensentes, ex his locis abierunt, transmissioq; Pado amne Placentiam profecti sunt. Totilas Papiæ per id tempus degebat, cognitoq; hostium aduentu, quascunq; potuit copias propere contraxit. Duces inter hæc vltra Placentiam progressi, secus ripam Padi amnis castra faciebant. Totilas autem quanquã foret admodum impar, tamen cum iis quas habebat copiis obuiam illis exire, ac fortunam pugnæ experiri constituit. Cum igitur in propinquo essent castra, ac pugna decernere vtriusq; placuisset, Totilas per noctem partem equitū præmisit, quos viginti fere stadiis vltra hostium castra flumen transire, & cum pugnari cœptū esset, post terga hostium cum quã maximo valerent tumultu adoriri manda-

nit. Ipse vero cū tēpus fuit, ad hostes duxit. Idem fecerunt Iustiniani duces. Erat ante aciem Totilæ vir Gothus nomine Valarus, qui equo insigni vectus, ipse quoq; insigniter armatus, in singulare certamen omnes prouocabat. Aduersus hunc, cæteris subsistentibus, Artauades Armenius, cuius in ingressu Veronæ mentionem fecimus, prodiit, spectantibusq; vtrinq; aciebus, concurrerunt infestis sese cuspidibus petentes. Artauades Gothum dextro latere hasta transfixum occidit: ipse vero in hastam interfecti casu inhærentem solo, vi atque impetū equi adactus, cuspide transfigitur, ruptoq; thorace vulneratur, ex quo vulnere tertia mox die interiit. Acies interea simul congressæ, prælium acerrimum inierunt, omnisq; ferri experientia in eo certamine versabatur. Cum feruesceret maxime prælium, & ab vtriusq; enixissime pugnaretur, neutram adhuc in partem victoria inclinante, equites Totilæ transmissio flumine terga Iustiniani ducum inuasere tumultusq; maior inde exortus, cū multitudo ingens crederetur, exercitū Iustiniani primo turbauit, mox in fugā vertit. Solutis enim ordinibus, cū ante retroq; instaret ho-

stis, cito dissipatur: multiq; a Gothis persequentibus interfecti sunt. Multi etiam sese per devia quæq; præcipitâtes euasere. Captiuorum autê multitudo ingens fuit:& quod nunquam ante contigerat, omnia militaria signa imperatoris exercitus in eo prælio capta sunt ab hostibus, & ad Totilâ relata. Insigniorê hanc victoriam Totilæ fecit, quòd ipse cum dimidia fere parte, minoribus copiis, sciens ac volens contra maiores copias prælium iniit, quodq; militari industria victoriam nactus est: ipsam quoq; victoriam humanissime exercuit, nemini captiuorum molestus, multis etiam gratuito dimissis. quæ quidem humanitas famam eius plurimum adauxit. Iustiniani duces ex prælio fugientes, Placentiam primo, inde in diuersa loca abierunt, & copiis quantû fieri potuit reparâdis intenderût. Non multo post hâc victoriam Totilas maiora iam animo concipiens, exercitum in Ethruriam misit. Præfecit vero huic exercitui tres Gothorû præstâtissimos, Beldam & Rhodoricû & Vliariû. Erat in Ethruria Iustinus vnus ex ducibus qui prælio interfuerat, postq; id tempus nûquam cessauerat copias reparare, oppida munire. is cum exercitus Totilæ superue-

nit, circumdatus ab hostibus intra Florentiæ mœnia obsidebatur. Terrebat vero Iustinum rei frumentariæ defectus. Nam importari ad obsessos nil poterat: & int⁹ quod erat frumentum, breui defuturum videbatur. Rauēnam igitur ad cæteros duces mit- tens Iustinus, quo in periculo res esset ostēdit: rogauitque vt sibi opem ferrent. Ob eum nuncium permoti Bessas & Cyprianus & Ioannes Vitaliani cum suis copiis in Ethruriam venerūt. Gothi vero postquam intellexerunt illos appropinquare, soluta illico obsidione retro mouerūt castra, profectique vnus diei iter, in loco qui Mucellum dicitur, constiterunt. Atque postquam exercitus amicorum Florentiam peruenit, placuit ducibus, vt paucis in præsidio Florentiæ relictis, ipsi cum reliquis omnibus ad hostem contenderent. In itinere vero dū essent, statuerunt, vt ducum ipsorum vnus celeriter antecederet ad inuadendum disti- nendūque hostes: alii vero mature seque- rentur. Sorte igitur ducta Ioanni contigit antecedendi munus. Ille profectus cum suo agmine ad hostes properauit. Hostes vero deterriti aduentu copiarum, deserto loco in quo prius habebāt castra, in proximum

montem arduū quidem ac difficilē transierunt. Neq; ob id cūctatus Ioannes, vbi ad ea loca peruenit, aciē suorum aduersus montē direxit, ac magno animo sursum versus annexus peruincere conabatur. Resistebatur fortissime ab hostibus: ac de superiori loco facillime repugnabāt. Hic dū annititur Ioannes, & inter primos pugnatores versatur, quidā ex comitibus iuxta lat⁹ eius pilo trāfix⁹ occiditur: falsaq; statim credulitas inde exorta est, Ioānē interfectū fuisse. fuga hinc fieri cœpta. hæc fama delata in eos qui cū reliquo exercitu veniebant, cum insuper fugā & trepidationem mirabilem viderent, ipsos quoq; in fugam turpissimam cōuertit. Nec mod⁹ vllus fuit in fuga: dissipatim sparsimq; in diuersum abeūtes, signa & ordines deseruerunt. Itaq; duces quoq; ipsi a nullis hostibus pulsī fugā arripere coacti sunt. Neque posthac conuenerunt in vnū, sed alius alibi prout se ex fuga receperāt, oppida tenuerūt. Gothi tamen ad obsidionē Florētix nequaquā reuersi sunt, magnitudinē veriti copiarū: quæ quāq; dissipatæ foret, per oppida Ethruix cōstitērāt: & hyēs superuenit: finisq; fuit septimi anni huius belli, ex quo geri a Belisario cœptū fuerat. Eo qui secutus est an-

no, vt primum educēdi copias tempus fuit, Totilas coacto exercitu in agrum Gallicū venit: ibi Cesenam, & Petram oppidū, quod hodie corrupto in vulg⁹ nomine Bretanorum appellant, obsedit. Cætera vero eius regionis oppida permulta vel vi vel pactione cepit. His per ea loca confectis, in Ethruriā cū exercitu trāsiit. ibi duriora omnia cum reperisset, statuit in his tempus haudquaquā terere: itaq; Tiberim amnē, quo Ethruria finitur, trāsgressus, per Umbros, & Sabinos, & Marfos in Cāpaniam profectus est. in his locis Beneuētum urbem captam mœnibus spoliauit. Nolebat enim in vrbe munitissima hostes, siquando cōtingeret, sedem belli habere. Neapolim deinde obsedit: multis primo verbis humanissime conatus, vt Neapolitani amicitiam eius quā inimicitiam mallent. Sed erat in præsidio eius urbis Conon Iustiniani præfectus, nec pauciores mille militibus secum habebat. Itaq; nihil decerni libere in cōciónē poterat. Quod cum intelligeret Totilas, positus nō longe castris urbem obsedit: non tamen oppugnauit, sed quietē agens incubabat. Interim vero parte exercitus missa, Cumas, & alias quasdam vrbes per ea loca recepit: ex quibus pecuniarū

magnam vim adeptus est. Mulieres etiam quasdam ex nobilitate Romana capi in his locis cōtigit: quas omnes Totilas cū summa beneuolentia conseruatas liberas esse iussit: ac parētibus maritisq; cum honesto comitatu remisit. Cum uero per eas regiones neque dux neq; exercitus esset, qui conatibus Totilæ repugnaret, partem suarum copiarum cōtinuo mittēdo, Apuliā, & Lucaniā, & Calabriā cū vniuersis eorū oppidis in potestatem redegit. Ex quo factum est, ut Iustiniāni ducibus militibusq; nullæ amplius ex his locis pecuniæ soluerētur: quæ quidē res magnā ipsis incōmoditatem attulit, & quasi cūcta evertit. Milites enim cū pecuniæ deessent, nec stipēdia eis soluerētur, neq; parere ducib⁹, neq; in expeditionē ire volebāt, sed per oppida inclusi, res amicorū prædabant, rapinis & maleficiis omnia fœdabant. Duces quoq; ob has difficultates intra mœnia consistentes, oppida tantummodo ab hostibus tutabantur: partitq; inter se vrbes, Ioānes Romam, Bessas Spoletū, Cyprianus Perusiam, Iustinus Florentiam, Constātianus Rauennā gubernabat. Inter hæc Neapolis durius obsideri cœpit. Totilas enim parata classe, neq; mari neq; terra importari quicq̄

patiebatur. Ex quo palā erat, nisi quis opem
 ferret, eam demum urbem in manus hostiū
 esse peruēturam. Hæc igitur audiens Iusti-
 nianus, ac pro tantis Italiæ cladibus, proq̃
 imperii dedecore indolēs, Maximinū præ-
 fectum prætorio ad corrigēdas reparandās-
 que res in Italiam misit. Dedit autem ei clas-
 sem, & exercitum ex Thracibus & Arme-
 niis. Præerat autem Thracibus quidē He-
 rodianus, Armeniis vero Phases. Hūni præ-
 terea non pauci ea classe uehebātur. Maxi-
 minus Bizatio profectus, in Epirum venit.
 Ibi cum res Italiæ ex propinquo cogitaret,
 inter spem ac metū dubius, tarditate ac de-
 sidia tempus amisit. Erat enim Maximinus
 vir bonus, & ad pacis negotia non inutilis:
 belli vero imperitus omnino, & ob hoc ti-
 midus, & cunctator in singulis, ac plurimū
 ambigens. Res vero tunc & consultandi &
 agēdi celeritatē flagitabat. Maximino igit̃
 paruā de se spē afferēte, Iustinianus Deme-
 triū quēdā qui sub Bellisario dudū in Italia
 militauerat, cum alia classe in Siciliam mi-
 sit. is cum in Siciliā nauigasset, audita Nea-
 polis obsidione, ac eorum qui obsidebātur,
 difficultatibus, cōfestim auxilium ferre. Cū
 vero aperta via id efficere posse desperaret,

quoniam neq; classis neq; exercitus eius ad tantam rem sufficiens erat, hæc excogitauit. Naues quâ plurimas ex vniuersa Sicilia cōtraxit: fecitq; ex his classem ad aspectū per magnam: impositoq; frumento Neapolim petere contendit. Ea res & spem magnā obsessis, & formidinem non paruam Gothis præbuit. audiebant enim multitudinem nauium, ac magnum in his exercitum venire opinabantur. Quod si primo statim cursu Neapolim petiisset, cūcta prospere succederet, & vrbs obsessa indubie seruabatur. Hostes enim conterriti magnitudine classis, ne obistere quidem tentauissent. Sed ipse conscius imbecillitatis suæ Neapolim adire nō ausus, Romam petiit, quò militibus inde assumptis nauē impleret, atq; ita Neapolim magis robustus nauigaret. Sed milites qui Romæ erant, classem ascendere noluerunt. Victi siquidem duplici prælio a Gothis, eos immodice formidabant. Itaq; hac deficiente spe, cum his dūtaxat nauibus quas Bizātio duxerat, aduersum hostes proficisci Demetrius cōpellitur. Totilas naues egregias & veloces in portu ipso Neapolis assidue structas paratasq; tenebat, curāq; susceperat diligenter de Demetrii classe. Cum igitur

ex vrbe Roma Neapolim nauigare Demetriū cognouisset, & applicuissē iam propinquo littori, profectus repente Totilas, cum velocibus nauibus ex improviso Demetrii classem inuasit: adeoq; subitus & inopinatus fuit impetus, vt conterriti nauæ atq; milites in fugam conuerterentur. Quos Gothi velocibus insecuti nauibus, post magnā eadem omnes Demetrii naues cum ipsis oneribus, ipsasq; uiris plenas ceperūt. Nulli em̄ euaserunt ex ea classe, nisi qui in lembos statim ab initio prosilientes latuerunt: inter quos Demetrius ipse dux classis fuit. Post hæc Maximinus cum maiori classe maioriq; exercitu ex Epiro in Siciliam nauigauit. Cūq; Syracusis applicuisset, eadem ignauia qua prius, cūctando ac differendo tempus amisit: neq; difficultatibus obsessorum, neq; precibus uocantium mouebatur. Tandem uero ubi præcepta & minæ Iustiniani superuenere, nec ob ea quidē nauigare aduersum hostes sustinuit: sed classem Demetrio & Herodiano & Bassæ ducendam tradidit, ipse in Sicilia remansit. Erat uero iam plane hyems cum hi nauigare cœperunt. Cūq; prope Neapolim uenissent, orta subito tempestas classem arripuit: neq; remis,

neq; arte vlla resisti potuit, quin ad ipsum lit-
tus vbi castra erāt hostiū, adigerētur. Gothi
vero ista cernentes, concursu ad littus facto
nulla difficultate naues cepērūt: & siqui re-
pugnabant, interfecerunt: reliquos vero ca-
ptiuos duxerunt: in quorum numero De-
metrius fuit. Herodianus autem & Phasas,
cū & ipsi capti iā essent, casu quodā postea
seruati sunt. Hunc finem habuerunt eo an-
no Iustiniani classēs in Italiam missæ. Toti-
las Demetrium in vinculis ad mœnia Nea-
politanae vr̄bis adduci mandauit. ibi vocato
Conone præfecto, militibusq; & Neapolita-
nis ciuibus, Totila iubente Demetrius ver-
ba fecit: suasilq; ne amplius auxilia expecta-
rēt vlla: binam classem cum ipsis pugnato-
ribus esse amissam: nullamq; superesse spem
qua confidere debeant. Obsessi vero iam pri-
dem fame macerati, cū Demetrium captū,
& omnem sublatam viderent spem, in fletū
ac lamentationē conuersi, quid agerent aut
quo se verterent nesciebant: eratq; ciuitas
tota mirabili tumultu & trepidatione ple-
na. Totilas autem cum hæc sensisset, ad col-
loquium eos vocatos in ipsis mœnibus stā-
tes sic allocutus est: Nullā contra vos Nea-
politani vel iram vel indignationem habē-

tes obsidere urbem vestram perreximus, sed ut vobis inimico seruitutis iugo liberatis referre gratias valeremus eorum quæ hoc ipso bello pro fide Gothicis seruanda ab hostibus pertulistis: Soli enim Italicorum omnium inuiti ac repugnantes in potestate hostium nostrorum cum vltima penè ciuitatis vestræ clade vulneribusq; & cruore cõpulsu deuenistis. Itaq; quòd nunc simul cum hostibus obsidione vos fatigari a nobis necessitas fuerit, erubescimus. quamobrem beneficia potius a nobis quàm vltionem Neapolitani expectent. Hostibus etiam qui vobiscum in urbe sunt, non acerbi esse volumus. deditibus eis urbem, vel militandi nobiscum æquo iure cū aliis militibus, vel abeundi cum omnibus rebus suis quocunq; volent facultatem dabimus. Hæc & iureiurando sancire parati sumus. Laudauerunt & Neapolitani & milites Totilæ sermonem. quo tamen honestior deditio foret, triginta dierum inducias postularūt, quibus videretur an quæ auxilia superuenirēt. Ad hæc Totilas non triginta dierum modo, sed ter triginta dierum spatium se dare respondit. Quam liberalitatē admirati obsessi, clareq; deprehendētes nullā esse auxilii spem, intra

paucos dies apertis portis Totilam & exercitum intra mœnia receperunt. Totilas igitur Neapolim ingressus, neminẽ male affect: nulli molestus fuit: quinimo tãta humanitate vsus est, vt nequaquã conuenire barbaro homini videretur. Cum enim multi propter inediam deficiẽtibus viribus ægrota-
 rent: ne subita affluentia cibi immodice sumpti periculum illis afferret, summa cura diligentiaque prouidit, vt non solum Neapolitanis ciuibus, verumetiam militibus cibaria bis in die ad certum pondus traderẽtur, diligentissime obseruato necunde plus caperẽt, & singulis diebus modicum super-
 adderetur. Cononi autem & militibus abire volentibus nauigia præbuit. Cumq; illi vento diutius retẽti nauigare intra præscriptam diem non potuissent, liberam nihilominus potestatem illis seruauit. quin etiam cum longius duraret ventus, & illi pedestri itinere abire statuissent, equos iumentaque eis tribuit: & viaticum insuper largitus est, Gothosque cum his misit. Humanitate in alienos Totilas utebatur: in suos vero tantam disciplinæ seueritatem seruabat, vt nullum malefactum impunitum esse pateretur. Raptori ac violatori pœna mors

erat, & publicatio bonorū: quæ quidem bona violentiam passo tradebātur. Itaq; & castra & ingressus Gothorum per amicas ciuitates & gentes omni scelere carebant. ducebantur autem Iustiniani per hoc ipsum tempus diuersa penitus erat conditio. Nam nec duces ipsi abstinentes erant, & milites in omnem licentiam traducti, a nullo maleficio temperabant. Nec quicquam miserius erat per ea tempora, quàm Italiæ populi qui imperatori parebant, cum extra mœnia quidē ab hostibus, intra mœnia vero a militibus diriperentur. Duces enim munitas tenētes arces, nihil de subiectorū iniuriis curabant. Ob hæc flagitia cū in dies magis ac magis desperatio sequeretur, coact⁹ est Iustinianus iterato in Bellisarium mentem animumq; conuertere. Nam cæteri quidē duces nedū perdita recuperare, sed ne illa ipsa quæ tenebant, diutius tueri posse videbātur. His igitur de causis Bellisarius ad curā Italici belli rursus delectus est: cū hoc medio tēpore aduersus Medos bellum gessisset, necdum plane finitum esset bellum. Cum ergo milites novos scribere opus esset (nam veterem exercitum citra Euphratē reliquerat) Thraciam totā circūiens Bellisarius, pecuniasq;

abunde largitus, volūtariorum ad quatuor milia coegit: quibus classi impositis vnà cū Vitale præfecto Illyrici, qui nuper ex Italia venerat, nauigauit: traiectoq; demum Ionio mari, Salonis applicuit. In hoc ipso itinere Hydrūtum Calabriae oppidū obsidione liberauit. qui enim in eo obsidebantur a Gothis, defectu rerum necessariarum compulsi, ad certam diem pacti fuerant oppidum dedere, nisi prius auxilium ferretur. quod intelligens Bellisarius, Valentinū eo nauigare iussit, ac frumenta cæteraq; necessaria inferre: susceptisq; militibus qui diuti⁹ obsessi in eo fuerant, nouos imponere. Hæc factu facilia fuerunt. Nam Gothi post inducias negligentius custodiebant, nec venturum esse quenq̄ suspicabantur. Itaq; repente ac inopinato superueniente classe trepidare, ac obsidionem soluere, longiusq; abire coacti sunt. Valentinus oppidū ingressus, priores milites ex arce abduxit, nouosq; imposuit: integriq; anni frumētum illis reliquit. Ipse cum his quas abduxerat nauibus Salonas ad cæteram classem rediit. Post hæc Bellisarius Polā nauigauit: vbi in exercēdis tyronibus quos in Thracia scripserat, aliquāto commoratus, tandem cū tota classe Ra-

uenam peruenit. In eius aduētu deteriora omnia opinione sua per Italiā reperit. Hostes enim vbiq; præualere, ac optima spe esse videbātur: amici vero vbiq; per Italiam fracti, ac in desperationem adducti. Ciuitates quidem & populi ob iniurias militum: milites autem ipsi, q̄ multa sibi deberentur ab imperatore stipēdia, nullaq; soluebātur, contumaces & auersi nec parere ducibus, nec in expeditionem ire volebant: erantq; ad exiguum numerum redacti. Aduentus quoq; Bellisarii desperationem auxit. Licet enim optimus dux, & sine cōtrouersia præcipuus haberetur, tamen contemnēdas admodum copias adduxerat tyronū quatuor miliū: pecunias vero nullas quæ militibus darentur. Itaq; concionantē Rauennæ, causasq; aduentus sui docentem, cohortantem deniq; ad capeffendum bellum, nec oppidani, nec milites læto animo audiuerunt, neq; lætitiæ aut spei bonæ significationem reddiderunt. Deniq; Bellisariū ipsum, q̄ in Italiam venisset, cōfestim pœnitere cœpit. Inter hæc Totilas Tybur inuasit, ex discordiis oppidanorum & militum seditione coorta: per quam vocatus ab alterutra parte, urbē suscepit. Imminet autē Tybur vrbi Romæ:

nec plus ab ea distat, quàm sexdecim milibus passuum. Ea res magnas Romanis difficultates cepit asserre, ac per Latium cuncta impedire. Post hæc Totilas cognito Bellisarii aduētu, in Picentes cum exercitu trās-iiit: & circa urbem Auximū consedit. Bellisarius vero per hoc ipsum tempus in Bononienses miserat Vitalem cum satis magna manu Illyricorum. Is cum oppidum quoddam per ea loca cepisset, & Bononia in urbe fuisset receptus, Illyrici nulla prius iniuria suscepta Vitalem deseruerunt: factoque agmine domum abierunt. De qua quidem re postea apud Iustinianum excusatione illa vsi sunt, quòd dū in Italia militarent, exactores tributorū patrimonia sua venundabant, vxoresq; & liberos eorum domo pellebant: quam obrē coacti sint ad suos defendendos domum redire. Hac fuga Illyricorum Totilæ nunciata, confestim missæ ab eo sunt Gothorum copix, per quas Vitalem ac cæteros opprimere posse sperauit. Sed illi præueniētes Rauennā se receperunt. Cū vero qui Auximi erāt, obsidione premerētur: Bellisarius subsidium ad illos misit equitū mille: præfecit autem his equitibus ductores tres, Teramuntem, Ricilam, & Sabinia-

num : qui clam noctu Auximum ingressi, cum postridie ad pugnam exiissent, vnus ex præfectis Ricilas a Gothis interficitur: cæteri autem post paucos dies abire statuerunt. hostibus enim illic stantes nocere non poterāt, & amicis necessaria minuebāt. Noctū igitur egressi oppido, cū iā circiter milia passuum tria profecti essent, in insidias hostium inciderunt: a quibus circūuenti, & in fugā versū, ducētos ex suis amiserunt, vestesq; & arma & impedimenta omnia cū iumentis quæ illā ferebant. Reliqui fugientes, post longam viam se Ariminū receperunt. Fanum & Pisaurum sunt vrbes iuxta littus Adriatici maris inter Auximū & Ariminū sitæ. Eas vrbes Vitigis ab initio huius belli incenderat, ac mœnia vsq; ad dimidiū altitudinis destruxerat. Ex his Bellisarius Pisaurum reficere cogitauit, ac equitatum in eo collocare. Missis igitur clam artificibus qui mensuras portarū exactissime caperent, Rauennæ fabricari portas fecit, ac ferramētis quibus opus erat, struxit. Deniq; nauibus impositas Pisaurū deferri fecit: præfectisq; & equitibus qui Arimini constiterant, scripsit, vt repēte occupato oppido portas imponerent, ac murū tumultuario opere refi-

cerēt, fossas purgarent. Commeatus autem
 omnis generis vt mari ad eos deferretur,
 prouidit. Equites igitur Arimino profecti,
 cum Pisaurum occupassent, omnia secundū
 Bellisarii mandata fecerunt. Sēsit hæc To-
 tilas, & cum magnis copiis ad ea prohiben-
 da profectus est. sed tanta fuerat militum di-
 ligentia in purgandis fossis, valloq; & agge-
 re muniendo oppido, mœnibusq; & propu-
 gnaculis refarciendis, vt admiraretur rex tā-
 tas res tam ingeniose tam paucis diebus fie-
 ri potuisse. Quare aliquantum circa ea loca
 moratus, quoniam videbat proficere nil pos-
 se, in castra ad Auximū irritō conatu reuer-
 sus est. Animaduertētes vero Totilas & Go-
 thi Bellisariū & imperatoris copias necubi
 per Italiā in certamen prodire, sed oppidis
 inclusos mœnia tantūmodo tueri, statuerūt
 non assidere solummodo ad Auximum, sed
 aliis quoq; ciuitatibus bellum inferre. Itaq;
 profectus Totilas cū exercitu, Asculum &
 Firmum in Picentibus circumsedit. Bellisā-
 rius vero cum obsessis opem implorantibus
 ferre nō posset (nec enim tantas habebat co-
 pias, vt exire aduersus Gothos valeret) in
 mœnore maximo versabatur, & hanc igno-
 miniam sui nominis permolestē ferebat.

Tandē vero Ioanne Vtiliani ad Iustinianū misso, conditionē Italiæ per eū demonstra- uit, & simul literas scripsit huiusmodi effe- ctum continētes. Misisti me in Italiam opti- me imperator, virorū & equorū & pecunia- rum inopē; quod & antequā a te discederem, sæpius ostendi, & obtestatus sum. Sed iussui tuo non parere, mihi nefas erat. Thraces e- nim & Illyricos milites perpaucos, & eos ip- sos tyrones, belliq; inexptos, nec arma qui- dem tenere scientes, nobiscū ducere coacti sumus. Veterani autē quos per Italiā reperi- mus, victi iā ante quibusdā præliis, Gothos victores ita formidant, vt vix aspectū eorum ferre possint: stipendiisq; diu fraudati, nec e- quos, nec arma nuper amissā reparare potue- runt: nec in expeditiones sine his exire con- sentiunt: nec alioqui tantæ sunt copiæ, vt cum hostiū copiis congregi sine manifesta pernicie valeant. Nam maxima eorum pars qui in Italia tuo nomine militabant, ob ea quæ memorauimus incōmoda sponte sua ad hostes transierunt. Pecuniarum autem red- ditus nullos ab Italia speres nobis prouen- turos esse, cum sit iterum ab hostibus ma- gna ex parte occupata, & ea quæ restat pars adeo attenuata, belloq; afflicta, vt tributa

perfoluere nullo modo queat. Si igitur satis fuit Bellisarium in Italiam misisse, optime a te prouisum est. Sum enim in Italia. Quod si hostes superare vis, alia sunt a te prouidenda. Nam dux belli absq; his quæ opportuna sunt, proficere nil valet. Copias igitur meorum militum huc mittas oportet, deinde Hūnorum ac cæterorum Barbarorum multitudinem ingentem. Illud insuper a te necessario prouidendum est, vt pecuniæ adsint. Nam sine his in bello nil opportune fieri potest. Hæc tunc a Bellisario scripta sunt. Ioannes igitur cum his mandatis ad Iustinianum profectus, & quodam tempore comoratus, nihil nisi tarde atq; anxie proficiebat. Inter hæc Totilas Firmum & Asculum quandoquidem nemo auxilium obsessis ferebat, pactione cepit. Deinde ex Picentibus in Umbros transgressus, Assisiū & Spoletum obsedit. Præerat Spoletu quidē Herodianus, Assisio autē Sisifridus. Herodianus igitur quanquam haberet munitissimam arcem, tamen paucorum dierum inducias pactus, cum interea nullum auxiliū superuenisset, constituta die urbem & arcem tradidit, & ipse cum militibus suis ad Totilam transiit. Sisifridus autem fortius se ges-

fit. De pactione enim nunquam audire quicquam voluit, licet minus valida vrbe inclusus: sæpeq; eruptiones in Gothos egregias fecit, & aliquot præliis laudabiliter dimicauit. Ad extremum vero circumuentus ab hostibus pugnas occiditur. Ciues autem Assisini eius viri præsidio destituti, paucis post diebus sese ac urbem Totilæ dediderunt. Deinde Perusium exercitus a Totila ductus est. Præerat autem Perusio Cyprianus, cuius supra inter Iustiniani duces mentionem fecimus. Eum cum Totilas neq; vi neq; promissis flectere valeret, Vliario quodam ex armigeris suis pecunia corrupto, per eum dolo ac fraude Cyprianum interfecit. Milites tamen post mortem Cypriani Vliarium persecuti, urbem egregie defendebant. Itaque circa illam commorari diutius Totilas nolens soluta Perusij obsidione, Romam petere contendit. Cumq; eo peruenisset, opportunis locis Romam circumsedit, non tamen agricolis molestus. Nam toto hoc bello Totilas rusticos & agricolas offendi a suis militibus nunquam permisit. Romæ in præsidio erant Bessas vnus ex Iustiniani ducibus, & Conon ille qui dudum Neapoli præfuerat. Miserat quoq; eo Bellisarius Artasiram genere Per-

lam, & Barbafionem Thracē cum non con-
temnenda militum manu, qui custodia vr-
bis vnā cum cæteris intenderent. Cum igi-
tur circa urbem Romā constitiffent Gothi,
egreffi cū militib⁹ Artafira & Barbafio præ-
liū inierūt. Ac primo quidē cōfliftu Gcthos
in fugam verterunt: fed ipfi longius infecu-
ti, tandem circumueniuntur a Gothis: maio-
riq; parte militum amiffa, vix atq; anxie in
urbem refugerunt: atq; ex illo tempore de-
ficiēte fpe, caritas annonæ prius, mox etiā
fames fecuta eft. Neq; enim terra importari
quicquā poterat, affidentibus Gothis: neq;
mari, quoniā classis dudum a Totila in obli-
dione Neapolis coparata, tūc rurfus fruēta,
onerarias nauigare phibeat. Et intra urbē
Romā per hoc ipfum tēpus fufpicio proditi-
onis inīgēs verfabatur: ob quā Cetheg⁹ prin-
ceps fenatus Roma pulfus Cētūcellas aufu-
git. Dum ea Romæ gerebātur, alius Gotho-
rum exercitus Totila iubente Placentiam
obfedit. Ea eft vrbs magna iuxta Padū amnē
folaq; ex omnibus eius regionis ciuitatibus
Iuftiniani permanebat in partibus. Bellifari-
us autem cū hæc intueretur, ac de periculo
urbis Romæ plurimum follicitus efferet, ac ex
urbē Rauenna opem ferre non valeret ob-

loca interi acētia ab hostibus possessa, & pau-
 citatē copiarum suarū, abire illinc, & alia via
 auxilium ferre cōstituit. Itaq; Iustino cum
 manu militū Rauennæ relicto, ipse per Dal-
 matiā Dyrrachiū profectus, ibi venturas ab
 imperatore copias expectabat. Roma inter
 hæc durissime obsidebatur, & cuncta in de-
 terius prolabi, & ad ruinā tendere videbātur.
 Valentinus em̄ & Focas a Bellisario præmis-
 si portuensem urbē tenebant, atq; inde mo-
 lestias & damna prope quotidianis incurso-
 nibus inferebāt hosti. Cū igitur aliquo tem-
 pore ea prospere fecissent, magnaq; ob hoc
 auxilia præbuisent obsessis, tandē præcipi-
 tati in insidias, & ab hostibus circumuēti in-
 terficiūtur, pauciq; ex eorum militibus vix
 & anxie in portū refugientes euaserūt. Tra-
 xit vero hæc præfectorum & militum ex-
 des statim post se incommodum maius pro-
 pter frumenti amissionem. Vigilius enim
 pontifex Romanus tunc in Sicilia degens
 cum fame premi Romanum populum co-
 gnouisset, magnam vim frumenti nauibus
 impositam Romā mittebat. Gothi autem id
 sentiētes, cum iam appropinquarent naues,
 in portū præueniūt, & post turres ædificiaq;
 latentes, insidias struunt. Milites qui erāt in

oppido, haud multo prius amissis præfectis, cælisq; maxima ex parte sociis, pauci ipsi relictî, aduersus hostes exire non ausi, de mœnibus ac propugnaculis quassatione vestium & manibus & clamore nautis significabant insidias esse in portu: proinde cauerēt ne illuc accederent. Nautæ vero, vtpote qui neq; de aduersa pugna, neq; de cæde præfectorum quicquam audierant, illa quæ fiebant signa perinde accipiebant quasi lætitiæ adhortationisq; signa foret. Itaq; ob hoc ipsum magis properantes, secūdo cursu portū ingressi, a Gothis insidiātibus capiūtur omnes cū summa desperatione populi Romani, qui ab expectatione eius frumenti totus pendeat. Et fames quidem non iam tolerabilis Romam premebat. Gothi autem ob hoc ipsum audacius instabant. Erat per id tēpus Romæ Pelagius quidā diaconus, qui in hac difficultate famis permulta ac maxima pietatis opera in plebē Romanam ediderat, pecunias erogando, ac succurrēdo indigētīæ singulorū: ob quā liberalitatē nomē eius prius magnum, etiā clarius factum est. Ad hūc igitur Romani cōueniūt, postulātq; suppliciter vt pro salute populi Romani legatus ad Totilam proficiscatur, paucorum

dierū inducias pētiturus, quibus diebus nisi auxilium superueniat, deditiōē vrbis Totilæ promittat. Pelagius autē, quando ita necesse erat, populo paret: in castra ad Totilā cū his mādatīs accedit. Totilas vero hoc ipsum fore cōiectura suspicat⁹ (ex trāsfugis em̄ difficultatem obsessorum extremā cognouerat) venientē ad se Pelagium honorifice suscepit: sed antequā Pelagius mandata exponeret, ipse praueniens lōga & acerba oratione contra Romanos inuectus est, beneficia Theodorici Gothorumq; in Romanos exprobrās, ac perfidiam Romanorū in Gothos redarguens. Ad extremū cōclūsit nullam esse colloquii vel pactionis viam, nisi euersis mœnibus sese ac sua in arbitriū potestatemq; Gothorū Romani permittant, eas passuri leges, quas sibi victor tradidisset. Hęc acerbitatē contumeliamq; orationis Pelagius audiens, non vltra cum eo insistendum ratus, Quandoquidē, inquit, tu Totila vocē legati audire non sustinuisti, sed anticipans præcidisti omnē colloquii viam, ad deū con fugiemus, qui solet superbas ac supra modū elatas hominū mentes suo iudicio deprimere. Hęc fatus, euestigio in vrbem reuersus est. Romani autem Pelagium re infecta re-

dire cernentes, quid āgerent, aut quo se ver-
 terent, nesciebant. Hinc enim fames intole-
 rabilis eos premebat : illinc vero Totilæ
 Gothorumque crudelitas ante oculos verfa-
 batur: potiusq; inedia mori, quā in sæuissimas
 Gothorū manus deuenire statuebāt. His ra-
 tionibus ea perpeſſus est Romanus populus;
 quæ etiā cōmemorare miſerrimū ſit . Inter
 hæc Iuſtinianus Ioannem cum exercitu ad
 Belliſarium remiſit. Præbuit vero neq; tūc
 magnas copias, ſed maiores parabat proxi-
 mo tranſmittere. Cuius rei gratia Narſetem
 cubicularium ad Erulos miſerat, & ad cæte-
 ras nationes barbaras circa Iſtrū incolentes.
 Etiam in Thraciam eorum quidam tranſ-
 ierant: ſed cum Dyrrachium perueniſſent
 copiæ, ac de gerendo bello conſultaretur,
 omnes vno ore ferendam opem Romanis
 cenſebāt. Quomodo autem id fieri deberet,
 variæ fuerunt ſententiæ. Ioannes enim ſua-
 debat cum omnibus copiis per Calabriam
 & Apuliam proficiſcendum eſſe, atq; ita
 Romam petendum. Simul enim eūtes, per-
 facile victores eſſe poſſe. Quod ſi diuidantur
 copiæ, & alii terra, alii mari proficiſcantur,
 nullam partem hoſtibus parem futuram.
 Belliſarius hanc ipſam ſententiam laudatu-

rum se dicebat, si populus Romanus in tanta extremitate constitutus non foret: nunc autem maxima festinatione opus esse: habere vero per Calabriam & Apuliam iter per se ipsum longitudinem magnam, & ab hostibus occurrentibus moras inferri posse. Mari vero, si ventus adsit, quinta die in portum Romanum classem peruenturam, ac ex propinquo certam spem Romano populo allaturam. Audierat enim prefectorum suorum adversam pugnam, ac frumenti Siculi amissionem cognoverat. Ex hoc desperationem ac difficultatem Romani populi animo deprehendebat. Hac igitur sententia in concilio approbata, Bellisarius cum classe Dyrrachio profectus, Hydruntum peruenit. Gothi autem qui id oppidum obsidebant, presentia Bellisarii coterrenti, obsidionem dissoluerunt, fugientesque ab eius conspectu, Brundisium se receperunt, quod distat ab Hydrunto duorum dierum itinere: confestimque ad Totilam mittentes, significarunt Bellisarii aduentum, credentes eum terra iter esse facturum. Quod cum audisset Totilas, statim se comparavit cum exercitu obviam proficisci. Sed cum Bellisarius postea mari ferretur, idque Totilas cognovisset, ad resistendum circa urbem Romam totus in-

cubuit, maxime in eo sollicitus, ne Tyberim importari ad obsessos quicquam possit. Cuius rei gratia hæc prouidit. Locum eligens procul ab vrbe vndecim milibus passuum, vbi flumen Tyberis maxime in arctum cogitur, trabes longas ab vna ripa ad alteram in modum pontis constituit. In vtraq; deinde ripa turrim ligneam effecit. Catenam insuper ferream ante pontem ipsum collocavit: præsidiaq; duo ab vtraq; ripa ad catenæ capita exædificauit: turres autem ac præsidia militibus compleuit, qui pontem custodirent. Bellisarius inter hæc ad portum Romanum peruenerat: ibiq; expositis copiis, Ioannem & exercitum qui cum illo erant, expectabat. Romani vero Bellisarii cognito aduëtu, meliori spe difficultates omnes tolerabant. Ioanes post discessum Bellisarii traiecto freto, Gothos nil tale suspicantes inuasit, multaq; exde in fugam versos persecutus est, ac primo impetu Brundisium cepit. Conciliatis deinde sibi Calabriae populis, & ad beneuolentiam Iustiniani traductis, multaque illis pollicitus, Brundisio abiit, quintisq; subinde castris ad urbem Canusium peruenit. Id quoq; oppidum in potestatem redegit. Non longe a Canusio vicus est Cannæ, in quo

memorabile illud prælium inter Hannibalem & Romanos fuisse perhibetur. In hoc loco Tullianus quidam Venantii filius, cuius magnum nomen, magnaq; auctoritas in Lucanis erat, Ioannem adit, docetq; Lucanos & Brutios non sponte sua, sed contumelijs Græcorum coactos hostibus adhæsisse. si benevolentiam & humanitatem seruare erga illos imperator velit, sponte sua populos esse redituros. Huic homini commendato amplissime, Ioannes omnia pollicetur, eiusq; vtilissima opera vsus est. Totilas vero cum iam appropinquaret Ioannes, delectum suorum equitum Capuam misit, iubens vt intra mœnia consistant, demonstrationemq; sui quàm minimam faciant: sed cum præterierit exercitus hostium, tunc a tergo ipsi subsequantur. Cætera vero sibi curæ fore inquit. Hæc res adeo conterruit Ioannem, veritum ne ab hostibus circūueniatur, vt omissa ad Bellisariū profectio, in Brutios & Lucanos iter conuerterit. Erat in Brutiis Richimundus quidam Gothus a Totila cum exercitu missus, qui eam provinciam contineret, ac circa Scyllā & Charymbidim aditum custodiret. hunc improviso aggressus Ioannes, primò impetu profliga-

uit, cæsaque magnâ parte copiarum, reliquos vnâ cum duce in deditiōe accepit. Ex hoc iam Lucani & Brutii omnes a Gothis deficientes, imperatorias secuti sunt partes. Et Ioannes quidem in his erat, Bellisarius autem assidue expectans, incredibili dolore conficiebatur, dānabatq; Ioannis ignauia, quòd non aduersus equitatum qui Capuæ fuerat, conflisset, præsertim cum ipse vel optimum Hunnorum equitatum haberet, qui facile peruincere poterat, & profligatis hostibus iter suū continuare, neq; quod turpissimū fuerit, metu conuertere. Hæc & huiusmodi Bellisarius culpabat. Cæterū querelæ inanes erant. Ioannes enim in Apulia statiuis positis quiescebat, cogitationemq; Romam petendi omnino abiecerat. Timēs igitur Bellisarius ne obsessi destitutos se putent, ac ob desperationem aliquid sinistrum moliantur, statuit per Tyberim auxilium ferre. Nam per terram quidem non tantas habebat copias, vt congregari aduersus hostes valeret. Flumen & ingenium sibi spem afferbāt per aquam ad urbem peruadēdi. Hac igitur cogitatione insurgens, naues ducenas parauit ex eo genere nauigiorum quæ Dromadas græci appellant. Hæ sunt naues

mœnia vndequa; lignea habētes, opportu-
 nis locis perforata ad sagittas ac cætera tela
 in hostes emittenda. Aduersus autē pontem
 ac cætera impedimenta in flumine opposita
 hæc excogitauit. Rates duas ferreis repagu-
 lis ac tignis inter se q̄ firmissime colligatas
 in flumine constituit, superq; his turrim li-
 gneam ædificari fecit maioris altitudinis q̄
 essent hostium turres ad tutelam pontis cō-
 structæ. His ita paratis, frumenta & alia ne-
 cessaria ad victum quæ Romam deferre cō-
 stituerat, Dromadibus imposuit, ac fortissi-
 mos pugnacissimosq; milites conscendere
 in eas iussit. Cæteram vero multitudinem
 iuxta ripam Tyberis incedere, ac trahere
 rates cum turri mandauit. Per hūc modum
 structa parataq; classe, ad hostes contendit.
 Ipse quidem vnam Dromadum ingressus
 princeps ducebat, cæteræ sequebantur. Ibat
 vnà & pedestris exercitus iuxta ripam illam
 qua portus est. Miserat quoq; Romam Bel-
 lisarius ad Bessam, vt eruptione per id tem-
 pus facta, hostes quàm maxime distineret.
 Sed Bessas neq; hoc neq; aliud quicquam
 opportunum tota illa obsidione fecit. Clas-
 sis igitur a Bellisario per eum modum stru-
 cta, contra cursum fluminis contēdebat. Go-

thi vero nullo in loco obuiam egressi sunt, sed intra munitiones quieti perstabāt. Cum prope pontem iam esset classis, stationem hostium reperiunt, & præsidium vnum ad caput catenæ impositum. Hoc igitur præsidium Bellisarii milites primo impetu expugnauerunt, sublataq; catena ad pontem iuerunt. Ibi pugna durissima orta est, conatibus Gothis pontem defendere, Bellisarii vero militibus pontem peruincere. Gothi enim ex castellis quæ erant ad capita pontis, per pontem ipsum discurrentes, fortissime dimicabant. Milites autē nauibus ad pontem ipsum adactis Gothos feriebāt, nec in ponte consistere patiebātur. Inter hæc Bellisarius rates in quibus turris erat, quæ proxime ad turrim hostiū admoueri iussit. Cūq; adhæsisset, vasa sulfure ac pic plena, quæ ad hoc ipsum in summa turris parte suspensa ferebātur, incendi, & in hostiū turrim de superiori loco demitti præcepit. Id cum factū esset, incidēs in turrim hostiū ignis, confestim illam cum omnibus Gothis qui in ipsa erant, cremauit. Fuerunt autem non pauciores ducentis qui eo incendio perierunt, & cum his præfectus eius præsidii, vir omnium Gothorū pugnantissimus. Inde iā maiori alacritate milites in

cæteros Gothorum ruentes, terga dare eos cõpulerunt, pontẽq; ceperunt, quem cõfestim incisuri erant, & cū tota classe Romam profecturi (neq; enim impedimẽta supere-rant vlla quo minus peruenire ad urbem, & frumẽtũ cæteraq; necessaria inferre possent cū summa Bellisarii gloria, qui classem illi-usmodi excogitarat) sed fortuna, vt videtur, aliud cõstituerat. Impedimentũ enim nõ ab hostibus, sed a suis coortũ, mirabili casu om-nia puertit. Hostiã urbẽ tenebãt Gothi, quæ est in sinistra Tyberis ripa iuxta mare: por-tus autẽ in dextera. Cũ igitur Bellisarius cū classe proficisceretur, vxorem & res suas in portuensi vrbe reliquit, præfecitq; oppido Isaacẽ virum strenuũ & fidelem cum satis grãdi militum præsidio, iubens & obtestans ne quocunq; casu ex oppido discederet, sed ibi consistens, oppidum tueretur. Cum igitur turrim hostium Bellisarius incen-disset, vt diximus: volant confestim nun-cii ad portuensem urbem, atque, vt fit, vi-ctoriam magnam grandius extollunt. Qui-bus nunciis Isaacus exultans lætitia, ac se-se animo attollens, quasi vesanus quidam præceptorum Bellisarii oblitus, milites ca-pere arma iubet, ardoreq; & impletu delatus

ad inuadendum stationem hostiū quæ erat in alia ripa nō procul ab Hostia, cucurrit. Inuadit subito Gothos, ac primo impetu pel- lit. Sed hostes paulopost sese colligētes co- hortantesq; aduersus Isaacem redierunt: cæ- saq; magna parte militū qui cū illo erāt, ipsum discussa eius vesania ceperunt. His ita gestis, equites quidam Bellisario detule- runt, Isaacem captum esse ab hostibus: quo quidem nuncio percussus Bellisarius, nihil ultra percōtatus est, nec vbi, nec quomodo: sed ita accepit, quasi hostes portum cepis- sent, vxoremq; ac cætera eius omnia habe- rent in manibus. Itaq; tāto statim dolore af- fectus est, vt loqui non valeret: retroq; con- uersus, classem ac milites cursim reduxit, certissimo proposito, vel oppidum recupe- randi rebus adhuc recentibus, nec ab hosti- bus stabilitis, vel in prælio moriendi. Per hunc modum victoria iam parta a Bellisa- rio deserta est. Cum ad portum peruenisset, saluum esse oppidum, ac errore se deceptū cognouit: tantumq; dolorem ex hoc susce- pit, vt ægritudine correptus iaceret: secuta- q; subinde febris longo ac periculoso mor- bo eum detinuit. Isaacem tantorum malorū causā iussu Totilæ in vinculis occiditur ob

vindiētā Roderici præfecti præsidii, qui ex vulnere in pugna suscepto decesserat. Et omnino Totilas humanitatem illam quā ab initio regni ostēderat, in superbiā crudelitātēq; cōuerterat: siue successibus animos faciētibus, siue q̄ ficta ab initio virt⁹ diu simulari nō potuit. De populo certe Romano sic acerbe loquebatur, vt vel hic terror causa fuerit pertinacius famem tolerandi, quòd formidabant homines illius s̄uitiam atq; immanitatem. Quandiu igitur tempus fuit a Bellisario auxilii expectandi: supra vires, supraq; vt ita dixerim, humanitatem populus Rom. famem tolerauit. Omitto cætera: equorum certe & asinorū & mulorum carnes in deliciis per id tempus Romæ fuerūt: canes & mures ac cætera immunda animalia quidā edebāt: alii herbas omnis generis quas etiā pecudes nō attingūt, comedebāt: alii radicibus herbarū & corticibus arborū vescerbātur. Sed cū de auxilio iā desperarēt, in lachrymas lamentationesq; cōuersi, alii sponte sua vitam finiebant: alii latitātes, per noctem stationes hostium fallere nitebantur. Multos etiam fames & inedia intra parietes proprios necauit. In his calamitatib⁹ cum esset ciuitas, quatuor milites Isauri de

prodenda vrbe consiliū inierunt. Hi custodiam agebant ad Cælimōtanā portam, quā vulgo Asinariam vocant. Qui cū inter se id consiliū cepissent, fune per noctē a mœnibus demisso, per eum descēderunt: Totilāq; adcentes, prodere sibi vrbē pollicētur. Totilas vero hortatus eos, ac multa pollicitus, quosdā è suis cū illis misit, qui inspicerēt locū, & an fieri posset cōsiderarent. Isauri eos ad mœnia ducētes, per eundē funē illis spectantibus cōscenderunt. Ita re diligēter inspecta, cū fidem his adhibuisset: cōstituta ad facinus nocte, Totilas de prima vigilia armari exercitū, & ad se cōuenire iubet. Id cū factū esset, quosdā e suis qui per funē cōscēderēt, præmisit: ipse cū exercitu secutus, nō procul a porta cōstitit. Missi a Totila, vt cōpositum erat, ab Isauris recepti mœnibus: moxq; intra vrbē ad portā descendentes, securibus freti portas aperuerūt. Totilas igitur per hunc modū Romam ingressus, exercitum ad portā cōtinuit: neq; suorū quenq; discurrere per vrbem passus est, sed retinēs apud se milites diē expectabat. Clamor subito ab ea parte exortus, hostes esse intra mœnia significauit. Inde mira trepidatio & fuga fuit. Abibāt fugientiū agmina per eas por-

tas quæ diuersissimæ erāt ab ingressu hostiū. Multi etiā ex nobilitate & plebe ad ecclesias cōfugerūt. Cū dies tādē eluxit, per totā urbem ducurrerunt hostes: & quoscūq; nati sunt ciuium, sine vllō delectu interfecerūt. Totilas vero a Laterano, vbi per noctē constiterat, mouens, ad beati Petri ecclesiā profectus est, quasi votum exoluturus. Iter faciebat per urbem stipatus cateruis ferocissimorum hominū: qui nudis gladiis, ac sanguine distillantibus quoscunq; obuios sine vlla distinctione occidebāt. Emenso totius urbis spatio, cū in Vaticanū ad beati Petri limina peruenisset: Pelagi⁹, de quo supra diximus, præsentiam eius formidans, solenni religionis habitu indutus, euāgelia Christi tenens in manibus, ac genua summittens: Parce, inquit, rex supplicibus tuis. Totilas autem superbo nimium aspectu, quasi dedignans, Nūc, inquit, Pelagi mihi supplicaturus venis? Ad quem Pelagius, Nunc, inquit, quando deus te mihi dominum esse voluit. Miserere igitur domine seruorū tuorū. Ex hoc Totilas quasi lenitā ira præcepit vt nemo posthac feriretur, sed finis esset licentiæ gladiatorum, & cædibus. Præcepit etiā, vt nulla ingenua fœmina, seu mulier, seu virgo,

seu nupta, seu vidua foret, violaretur: idq; se-
 uere cum omni diligentia custodiuit. Bona
 duntaxat Romanorū ciuium in prædā mi-
 litibus concessit: corpora libera esse iussit.
 Volens autem Gothorum mentes victoria
 elatas deprimere, in concione postridie vo-
 catos in hunc modū allocutus est. An quis-
 quam vestrum, cōmilitones, tātas mutatio-
 nes intuens, quantæ per hos annos contige-
 runt, non formidet rerum humanarū fragi-
 litatem? & vnde mutationes istæ proueniāt,
 non facile deprehendat? Omitto Romā do-
 minatricem quōdam orbis terrarum in ve-
 stras manus nunc deuenisse. hæc enim anti-
 quiora sunt: ruinaq; huius vr̄bis non nunc
 primū incepit. Ego nostra cōmemorare ma-
 lo. Quid potentius ante hoc bellum fuit, q̄
 Gothorum gens per Italiam? Ducēta milia
 bellatorū ponebat in campo, armis, equis,
 opibus, auro & argento affatim structa. Ita-
 liam vniuersam cum Sicilia, Corsica, Sardi-
 nia, & Dalmatia possidebat. Hanc tantā po-
 tentiam quis vnq̄ putasset ab septē milibus
 Græcorū (nec enim plures ab initio in Ita-
 liam venerunt) fuisse subuersam? Quid autē
 postea tenentibus omnia Græcis, ac plane
 dommātibus, quisquam ne putasset vos ad-

modum paucos & inopes aduersus viginti milia Græcorum Italiã recuperasse: cum ab initio quatuor equitum milia conficeretis, ac præter Papiam Veronã & Taruifium nihil per Italiam teneretis? Romam nũc tandem caput rerum cepistis: quam Vitigis ducentorum miliũ exercitu, & annua obsidione subigere nequiuit. Maxima sunt hæc, cõmilitiones, ac digna admiratione nõ parua. Atqui mutationum istarum causæ, si attendere velimus, manifestissimæ sunt. Quãdiu enim Gothi æquitatem ac iustitiam inter se colere voluerũt, res eorũ ac potẽtia floruit. cum vero plus habendi cupiditas transuersos egit, tunc seditiones domesticæ, cædesq; intestinæ, & proditiones clãdestinæ inter se ipsos coortæ, ruinam pepererũt. Rursus vero cũ in Iustiniani duces hæ ipsæ labes trãsiuerũt, vos iam emẽdati facile eos superastis. Hæc igitur cõsiderãtes, in hac victoria vestra minime superbire debetis, sed deum vereri, ac mutabilitatẽ fortunæ expauescere: illudque intelligere, imperia ac potentias omnes perfacile amitti, nisi per iustitiam, prudentiam, & industriam conseruentur. Maximam igitur adhuc vobis commilitones laboris partem restare scitote. Nã tueri

quæſita difficilius eſt quàm acquirere : quoniam in acquirendo ignauia poſſidētis ſæpe plus confert, quàm propria virtus. Tueri autem quæſita ſine propria virtute nemo poteſt.

Hæc tū a Totila dicta ſunt. Gothi autem ſapientiam regis ſui laudauerunt. Poſt hæc Romanis ad ſe vocatis, illorū ingrati-
tudinem etroreſq; redarguit, quòd cum prius fuiſſent in manibus Odoacri, opera Theo-
dorici & Gothorum liberati ab illius tyran-
nide, tanta ſuſcepiffent beneficia, quāta vix ſciuiſſent optare: propter quæ diuites atque beati multos annos vixiffent. Demum vero nulla iniuria nullaq; còtumelia accepta, cò-
tra fidē ac iuſiurādū ad Græcos defeciffent, homines leuiſſimos, & ſine vlla virtute: quæ ſtatim obſeſſi a Vitigide, nunquā prodire in-
aciem auſi fuerint: ſed intra mœnia incluſi, ac fame macerati, omne dedecus toleraue-
rint. Qui poſtquā nō armis, ſed proditioni-
bus & fallaciis facti ſunt domini ciuitatum,
publicanis exactoribuſq; & delatoribus om-
nia referferunt. Qui ciuitates populòſq;
Italix mirabili acerbitate ad ſolutionē eo-
rum tributorum còpulerunt, quæ iam mul-
tis annis a Theodorico, cæterisque regibus
fuerāt eis còdonata atq; remiſſa. Qui ratio-

nes administratorum sub eisdem regibus a populis priuatifq; hominibus repoposcerūt: vt imperatoris sui inexplebilis auaritia impleteretur. Dicite, inquit, Romani, si quid vnquam mali a Gothorū regibus passi fueritis: dicite rursus si quid boni a Græculis istis accepistis vnquā: qui vobis amicis plura mala quā hostibus intulerūt: genus vitiosum, ac maleficum, & in nulla re magis q̄ in mentiēdo efficax. Atqui Gothi in Italia nati, & vnā vobiscū educati sunt: vobis autē peregrini & ignoti magis placuerunt, q̄ vestrates & noti: vsq; adeo quos amare debebatis, odistis, noua optātes, & quietem fastidientes: quemadmodum equi otio & asiluentia calcitrosi fiunt. Vos igitur hęc cōtra reētā fidem, contraq; vtilitatem vestram patrati, pœnas merito lūistis hācten⁹, & luctis. His dictis Romanos sine vlla spe bona dimisit. Per eosdem dies acta Iustinianæ nobilis mulieris causā est. Accusabant illā Gothi q̄ statuas Theodorici regis confringi deleriq; fecisset ob vindictā Boetii mariti, ac Symmachi patris, quos Theodoric⁹ necari fecerat. Quod obiiciebatur mulieri de statuis deletis, verum fuisse putabatur. Sed excusabat eā iustus dolor, quod magnos illos

viros iniuste necatos fuisse constabat. Quare Totilas mulierē absoluit, & ab impetu Gothorum tutam seruauit. Post hæc legatos mittere ad Iustinianum decreuit. Fuerunt autem legati, Pelagius, de quo supra diximus, & Theodorus quidam Romanus orator. Hos Totilas grauissimis iuramentis obligauit, quòd mandata sua fideliter exequerētur, & quòd in Italiã quàm celeriter possent, ad se redirent. Summa mandatorū hæc fuit. Si imperator ipsum & Gothos in amicis habere velit, se urbē Romã seruaturū, & in cunētis expeditionibus permagna ac fidelia auxilia præstaturum. Si autem bellum cum Gothis habere malit, Romam ad solum esse diruturū: quoniam neque tueri illam in bello occupatus velit, neque hostibus eam relinquere. Scripsit etiam ad Iustinianum epistolam in hūc modū. Quæ facta sint de urbe Roma, puto te omnia cognouisse: quorum vero gratia legatos ad te mittimus, ista sunt. Pacis dona optamus & suscipere, & exhibere, ut nuper sub Anastasio imperatore Rom. cum rege Theodorico fuit: quorum concordia & pax tranquillitatem illorum temporum, & permaxima cōmoda vtrisque peperit. Si igitur & tu eius-

modi mentis es, parentem merito te vocabo: meq; & Gothos in quibuscunq; expeditionibus auxiliares habebis. Sin alterius mentis es, a legatis intelliges quæ sequentur. Legati igitur cum his mandatis in Græciam nauigarunt. Totilas autem expectans illorum reditum, Romæ cōsistebat. Bellisarius apud portum feбри ac dolore animi confectus quiescebat. Inter hæc Ioannes in Lucanis & Brutiis multa innouare prexit. Quare Totilas quoq; mittere in Lucanos, ac bellum resumere coactus est. Nec multo post certior fit de Iustiniani responso. Nam cum legati ad eum profecti epistolam primo reddidissent, moxq; mādata exposuissent, & addidissent ipsi preces ac supplicia pro cōseruatione vr̄bis Romæ in tanto discrimine constitutæ, nihil aliud ab imperatore responsum est, nisi Bellisarium esse in Italia, in cuius potestate atque arbitrio res Italix commisisset. Id postquam Totilas intellexit, negari sibi cernens quod postulauerat: Ioannis etiam factum indignatus, qui se quiescentem, ac nuncios pro concordia missos expectantem bello laceffisset: de euertēda vr̄be Romæ consilium sumpsit. Itaque insurgens mirabili crudelitate mœnia Romæ

pluribus locis ad solum enersit. Fuit autem illa quæ enersa est, fere tertia pars totius ambitus murorum. Capitolium deinde incendit: circa forū & Suburam & viam sacrā omnia conflagrauit. fumabat Quirinalis mōs, Auentinus flammā incēdii euomēbat, fragor ruentium domorum vbiq; audiebatur. Inter hæc incendia multitudo vrbana cum coniugibus & liberis sedibus patriis educēbatur, ne deplorandi quidem miseras suas libertatem habens. Et populum quidem ac turbam per oppida Campaniæ dispersit: senatores vero ac patricios obsidū loco circa se retinuit. Roma post hæc cum toto exercitu egressus, eam desolatā penitus ac vacuam dereliquit, vt neq; vir quisquam, neq; fœmina in illa remaneret.

Incipit Liber Quartus.

Gressus Roma Totilas partem exercitus cōtra portū collocavit in loco qui dicitur Alzidone: ne Bellisarii milites quicquā moliri per eius absentiam valerēt. Ipse cum reliquis copiis ad-

uersus Ioannem in Calabriã profectus est. Ioannes vero simul ac venire Totilam aduersus se cognouit, turpiter fugiens, & omnia derelinquens, non prius constitit, quàm Hydrunto se recepit, quod est vltimũ Calabriæ oppidum. Itaq; vbi ad eas partes Totilas peruenit, paruo momento Lucanos & Brutios & Calabros omnes præter Hydruntinos recuperauit. Per hoc tempus Spoletũ a Gothis defecit. Custodiebatur tũc solummodo arx. nã mœnia Spoleti Totilas euerterat. Arx vero facta erat ex amphitheatro, quod antiquitus ea in vrbe exædificatum fuerat. Auçtor vero defectionis fuit Martianus quidam Bizantius: qui cum inter custodes esset, inita cum. x. & viij. milibus cõiuratione, præfectum præsidii interfecit, arcemq; Bellisario tradidit. Eodem fere tẽpore Tarẽtum repositum est, cum prius desertum ac desolatum fuisset. Reposuerunt eã urbẽ Calabri, & alii populi bello domo pulsi. Nec primum eius vrbis magnitudinem, sed partem illius quandam iuxta portum mari vtrinq; cinctam occupantes, faciliter eius aditum a terra munierunt. Totilas redactis in potestatem cunçtis Lucaniæ & Calabriæ oppidis præter Hydrun-

tum, cum inde abire statuisset, præsidio militū apud Atheniēsiū urbem relicto, ipse cum reliquo exercitu Rauennā petere contendit. Inter hæc Bellisarius longa febre liberatus, audax cœptum, ac, vt multi putassent, temerarium moliri aggressus est: quod tamen postea magnanimū & laudabile apparuit. Constituit enim Romanam urbem tūc desolatam occupare ex improviso, atq; munire. Hoc igitur in se celans consilium, relictis apud portū paucis militibus in præsidio eius oppidi, ipse cum cæteris omnibus quas habebat copiis profectus, nemine vel suorum vel hostium id suspicante, Romam occupauit, & incredibili celeritate munire illam perrexit. Quia enim subuersa erant mœnia, tumultuario opere muri aliquid refecit: fossas profundas ante muros egit:aggerem præcutis arborum ramis ab stipite sub terram fixis, & inter sese connexis communiuit. Turres ligneas & propugnacula ad tutelam refecti muri imposuit. Hæc summa militum volūate & opera. xxvj. diebus Bellisarius perfecit: nauēsque a portu frequentes aderant frumētum ac cætera ad vitum necessaria importantes. Romani ciues, quorū multitudo per finitima oppida

constiterat, audita restitutione vrbis mirabili desiderio in patriam remigrabant: præfertim cum ibi frumenti copia haberetur, cuius defectu alibi premebantur. Atenim Totilas postquam ita sensit, relictis cæteris curis Romam petere festinavit. Nondum portas vrbis imponere Bellisarius valuerat, cum hostes superuenerunt. Neque enim fabricorum facultas aderat, a quibus refici potuissent. Gothi prima die non longè ab vrbe contra portam Salariam castra fecerunt. Postridie vero sub ortu solis maximo tumultu atq; clamore ad expugnationem vrbis accessere. Bellisarius pugnacissimū quēq; militem delectum ad portā, reliquos per mœnia ac propugnacula collocauit: ac subeūtem desuper ferire hostem iussit. Pugnatum est vehementer ab vtrisque. Nam Gothi ea spe venerāt, vt primo statim clamorē vrbem confiderent se esse capturos. Qui cum viderent contra, atq; ipsi rati fuerant, resisti: furore & ira incēsi ferebātur: temereq; subeuntes de superiori loco percussi cadebant. Maximo conatu & mirabili pertinacia illa die vtrinque certatum est, pugnaq; mane cœpta ad noctem durauit. Postq̄ tenebræ factæ sunt, Gothi in sua castra redierunt. Bellisā-

rii autē milites partim in mœnibus & propugnaculis, vt erant, cōstiterunt: partim stationem ad portas egerunt. Ne vero hostes per noctem improuisi adirent, tribulos ante portas frequentes iecerūt. Altera quæ secuta est die Gothi eodem ordine ad urbem accesserunt. Bellisarius autem & sui eodem modo resistebant. Sed cum in longū trahe- retur oppugnatio: milites qui stationē ha- bebant ad portā, subito egressi pedē confer- re aduersus Gothos, ac repugnare ex æquo ausi, tādē ab ea parte in fugam hostes ver- terunt, ac longe a porta multis vulneribus summouerūt. Ita finis oppugnationi impo- situs est. Post hæc multis diebus intermissis cum interim vulneribus curandis, & armis reparandis intendissent: rursus ad urbē op- pugnandam Gothi subierūt. Bellisarius ve- ro milites suos iā magis fidētes e porta edu- cit: & nihilominus turribus & propugnacu- lis aliam multitudinem imponit. Commit- titur antē portam pælium atrox & vehe- mens: in quo cum signifer Totikæ lancea transfixus equo cecidisset, signūq; prostra- tum esset, summo studio concursus est ab vtrisque: a Gothis quidem, vt signū seruarent, nec tātā ignominiā susciperent: a Bellisarii

vero militibus, quò signi capti gloriam nā-
 ciscerētur. Tandē huius pugnae exitus fuit,
 vt Gothi quidem signū reciperent: Bellifa-
 rii vero milites corpus signiferi obtinerent
 præter sinistram manum: in qua quia anu-
 lus erat aureus, Gothi eam absciderunt, ne
 hostes eo potirentur. His actis Totilas quia
 se frustra conari videbat, prælium diremit,
 ac postridie abiens, Tybur concessit. Eam
 quippe tenebat urbem, vt supra diximus:
 maiorēque in modum munita arce, his
 quasi castris aduersus Romanos utebatur.
 Romani vero ne subitis incursionibus ab
 ea parte infestarentur, cunctos Anienis pō-
 tes euerterunt. Anio flumē in Hernicis ori-
 tur: decurrēnsque ex montibus planitiem
 fecat inter Tybur & Romam. Habet vero
 præaltas ripas, & aquarum profunditatem
 non transmeabilem. Itaque pontes super eo
 principalibus viis existebant, ceu Salaria
 & Nomētana, & Tyburtina. His igitur tūc
 pontibus recisis, fieri discursiones aduersus
 urbem Romam ab ea parte non poterant.
 Bellifarius post Gothorum discessum por-
 tas urbis, earumq; ferramēta quiete iam fa-
 bricari: clauēsque urbis Romæ, quasi iterū
 ab se partæ, ad Iustinianū in Græciam mi-

fit. Finisq; fuit duodecimi anni huius belli. Proximo dehinc anno vt primū ver incepit, Totilas Tybure profectus Perusiū duxit. Ea vrbs pridem obsidebatur ab alia Gothorum manu. Cumq; deficeret iam frumētum, & cætera necessaria ad victum, Totilas eo profectus est, quo obsidionem magis vrgeret, ac omnē spem obsessis auferret. Dum circa Perusium urbem Totilas cōmoratur, Ioannes cū audisset Totilam in obsidione occupatum esse, senatores vero ac patricios vrbs Romæ quos secum Totilas eduxerat, per Campaniæ oppida sub militum custodia reliquisse, famā sui nominis extendere cogitauit per illorū liberationem. Mouens igitur ex Calabria cum delecto equitatu, neq; die, neq; noctu intermisso itinere in Cāpaniam venit. Totilas vero per idipsum tēpus hæc eadem suspicatus, validam Gothorum manum in Campaniam destinauerat. Hi cum Minturnas peruenissent, ibi substitērunt, partemq; suorum aliquam præmiserunt, qui oppida specularentur: forteq; fortuna accidit, vt Gothi equites præmissi, in Ioannem eiusq; equitatum inciderent: statimq; prælium inter eos cœptum est. In quo præualens Ioannes, multis eorum occisis

plurimis vulneratis eos in fugam vertit. Ea profligatione etiam hi qui Minturnis remanserant, conterriti aufugerunt. Et Ioannes abducendi quos voluit permagnam habuit facultatem. Nam oppida Campaniarum sine moribus erant. Iampridem enim Gothi illa euerterant. Itaque ex singulis oppidis Romanos capiens, omnes qui ibi reperti sunt, de manibus Gothorum liberavit, atque abduxit, praeter Clementinum & Orestem, quorum alter abire noluit, imperatorem formidans, alter defectum equorum causatus in ambiguo remansit. Non multi tamen senatores in Campania reperti sunt, sed mulieres senatorum plurimae. Viri enim nocte illa qua Totilas urbem cepit, plerique militum agmen secuti, in portuensem urbem refugerant. Totilas vero cum haec quae a Ioanne facta sunt cognovisset, valde commotus est, poenasque a Ioanne sumere constituit. Itaque parte copiarum in obsidione Perusij relicta, ipse cum reliquo exercitu magnis itineribus per Picentes & Marfos & Pelignos in Apuliam properavit, transuersisque itineribus profectus non prius destitit quam in Calabria repertum Ioannem repente inuasit, & cum toto exercitu profligavit, castra etiam cepit. Non tamen permagna caedes facta est

a Gothis. nam erat nox cum aggressi sunt castra. quare faciliter latitando milites in proximos mōtes euaserūt. Ioannes & Arnulphus Erulorū ductor, qui vna cū Ioāne militabat, Hydruntum ex fuga se receperunt: militesq; postmodum diuersis itineribus ad eos conuenere. Hæc Totilæ victoria maxime nomen eius inclytum reddidit. Præclarum enim visum est, regem a Perusii mœnibus in Calabriam vsque tanta celeritate iter fecisse, quanta vix nūdus viator grade-retur. Nec ipse lectica aut rheda delatus, sed pari cum militibus labore equo profectus, armisque suis oneratus incessit. Haud multo post id prælium aliæ a Iustiniano copiæ in Italiam missæ, Hydrūto applicare cœperunt. Permotus enim imperator crebris Bellisarii literis, qui conditionem belli significans supplementa postulabat, nouas copias in Italiam mittere decreuerat, & Bellisario scripserat, vt in Calabriam se transferret ad recipiendos milites, & bellum aduersus hostes illic gerendū. Ductores vero nouarum copiarū erant Valerianus Armeniorū ductor, & Nerus Erulorū. Bellisari⁹ cū imperatoris literas mandataq; suscepisset, cæteris Romæ & apud portū relictis copiis sub cura

& gubernatione Cononis legati, ipse cū nō-
gentis militibus delectis, quorum septingē-
ti equites, ducenti pedites fuerūt, mari dela-
tus Calabriam petere contendit. Erat vero
propositum eius, Tarenti copias exponere,
quod abest ab Hydrunto bidui itinere: eoq;
in loco reliquum exercitum cogere. Sed vē-
to aduersante, contra propositum animi sui
Crotonis in portu copias exponere coactus
est. Vi enim tempestatis nec ante, nec retro
navigare poterat. Crotonis igitur exposi-
tis copiis, quoniam his in locis pabuli fa-
cultas non erat, equites a peditibus separa-
re compellitur. Ipse enim cum peditibus &
vxore Crotonis remansit, quō Ioannem cū
ceteris copiis ad se vocaret. equites vero vl-
tra progredi iussit, & in finibus Turinorum
cōsistere. Sic enim perfacile sibi & equis op-
portuna reperturos, ac futuros tuto in loco:
quoniā Lucani montes in Brutios discurrē-
tes, duas valles arctis aditibus faciunt: nec
procul ab altera valle iuxta littus maris Ru-
scia est, Turinorum castellum: supraq; illud
est oppidum remotius a mari arduo loco fi-
tum, quod Ruscianum vocant. Id oppidum
Ioannes præsidio militum custodiebat. Bel-
lisarius igitur equites suos ad hæc loca di-

misit, eisq; præfecit Phasam generē Iberum præstantissimum bello virum, & Barbasionem Thracē: custodireq; assidue aditū iussit. His equitibus, cum ad ea loca venissent, casu quodam obuii fiunt equites hostium, quos Totilas ad tentandum oppidum miserat, quod supra diximus Ioānis præsidio custodiri: prælioq; commisso Bellisarii equites licet pauciores numero, tamen facile superarunt, ac supra ducentos ex hostibus occiderunt. Stantes vero in his locis, utpote victores, & procul ab oculis sui ducis commorantes, neq; ordinem, neq; disciplinam seruabant. Vagantes procul a signis, vigilias negligentes, nec exploratores mittere, nec speculatores habere curabant: nec arcta valles, quā facile arcere hostem poterant, custodire. Quæ postquā Totilas cognouit, cum tribus equitum milibus profectus, eos nihil suspicantes inuasit. fauces enim illas aditusq; prius transgressus est, quā Bellisarii equites venturum sensissent. Hinc cædes & profligatio ingens fieri cœpta. Phasas & Barbasion erant præfecti: quorū Phasas cum turma suorum equitum Totilæ occurrēs, mirabilia virtutis opera edidit, ipseq; cum omnibus suis equitibus id extremū occubuit,

Barbafion cum duob⁹ tantū comitibus au-
 fugit: cæteri vel capti vel interfecti sunt.
 Fuerunt & qui statim fugam arripientes, ad
 Bellisarium tantæ cladis nuncii euaderent.
 Bellisarius amisso equitatu, cum suspicaretur
 hostes aduersus se esse venturos, naues
 propere conscendit, ac magno cum dolore
 sese ventis permittens eadem illa die Messa-
 nam in Siciliam delatus est, quæ distat a Cro-
 tone milia passuum circiter nonaginta. To-
 tilas vero cum ea perfecisset, ac vires hosti-
 um turbatæ essent, Ruscianum oppidū obli-
 dere constituit. Erant enim in eo oppido tre-
 centi equites a Ioanne collocati, & pedites
 centum a Bellisario nuper missi: præterea
 Italorū equites & pedites magno numero:
 quibus si obsiderentur, satis mature defuturi
 comœtus videbātur. Hac igitur spe Toti-
 las oppidum circumfedit. Per hoc tēpus mi-
 lites a Bellisario Romæ relictī, Cononem
 præfectum suum interfecerunt, irati & indi-
 gnantes quod ille mercatura frumētaria clāde-
 stine inita pretium annonæ quotidie auge-
 ret. iidē milites a Iustiniano per legatos po-
 stularunt huius delicti absolutionem, asserē-
 tes, nisi id concedat imperator, ac stipendia
 insuper eis debita soluat, se Romā Totilæ es-

se tradituros. quo quidem metu omnia illis sunt concessa. Obsessi vero apud Ruscianū oppidum cum defectu annonæ premerentur, sermone cum Totila habito certi temporis inducias paciscuntur, intra quod tempus nisi veniant subsidia, oppidū dedere promiserunt. Ex hoc iam apparatus fiebant a Ioanne quidē vt illis opem ferret, a Totila vero vt prohiberet. Inter hæc Bellisarius ex Sicilia Hydrūtum venerat, & Valerianū militesq; novos a Iustiniano missos suscepit; itaq; copiarum abunde erat. Nec deerāt naues quibus ad liberādos obsidione socios veherētur. Omnibus igitur paratis, ac militibus nauibus impositis, Rusciā nauigarunt. Obsessi vero classem cernētes (nam oppidū cello loco situm mare prospicit) ingenti lætitia exultantes constituta die deditioem facere noluerunt. Nec multo post classis vento dissipata variis in locis naues diuisit. Deinde cū in Crotonis portu simul conuenissent, rursus inde mouentes Rusciam petierunt. Totilas cum appropinquarent naues, Gothos armari fecit, ac eos per littus contra proras nauium disposuit, hastis & sagittis appellere classem prohibētes. Quos cum viderēt Græci, ac periculum horrerēt,

commorati aliquo tēpore iuxta littus quasi
 mox descensuri, tandem re desperata con-
 uersis retro prorsus abierunt. Cōsultantibus
 deinde quid agendum foret pro obsessorum
 salute, placuit vt Ioannes & Valerianus cum
 equitatu ac cæteris copiis in agrum Picenū
 proficiscerentur, ibiq; bellum tumultuose
 inferrent, quò Totilas succurrere suis rebus,
 ac obsidionem soluere cogeretur: Bellisari-
 us autem cum classe Romam nauigaret ad
 seditionē militarem, de qua supra diximus,
 compescendam, ac frumentum classe cōue-
 hendum. His in consilio decretis, Ioannes
 mature iter arripuit per Apuliam & Marsos
 in Picentes vadens. Valerianus classe defer-
 ri maluit. Itaq; nauibus delat⁹ Anconæ mi-
 lites exposuit, ac se cum Ioannis exercitu
 coniunxit. Nec ob eam tamen rem Totilas
 obsidionem dissoluit, sed duobus equitum
 milibus in Picentes missis, qui aduersus Io-
 annis Valerianiq; copias tuerentur oppida,
 ipse cum reliquo exercitu in obsidione per-
 mansit. Obsessi vero cum penitus iam neces-
 saria deficerent, nec vlla spes auxilii superes-
 set, Deoferum Italicum & Godilā Thracē
 ad Totilam mittunt salutē ac veniā postu-
 lantes. Hi præter expectationem suam per-

facile Totilam reppererunt: vni se duntaxat
 fœdifragiū imputare dixit: eiusq; vniū pœ-
 na fore contentū: cæteris omnibus impuni-
 tatē concedere, si secū militare velint, omnia
 sua retēturis: sin abire malint, cū singulis ve-
 stimentis abituris. Per hunc modū oppidū
 recepit, & Colasferū præfectū præsidii, qui au-
 ctor fuerat oppidi secundū cōuenta nō red-
 dendi, verberatum prius ac mutilatū interfi-
 ci iussit. Cæteris promissa ex fide seruauit.
 Remansit vero cū Totila magna pars mili-
 tum, quò res suas retinerent. Alii relictis ar-
 mis & equis & rebus suis omnibus, cū singu-
 lis vestimētis Crotonē abierūt: oppidanorū
 bona in prædam militibus suis Totilas cō-
 cessit, corpora tamē libera esse iussit. Per hoc
 tempus Antonina Bellifarii vxor Bizantiū
 profecta est, quò Theodorā Iustiniāni vxo-
 rem rogaret pro Bellifarii ab Italia reuoca-
 tione. Sed cū Theodoram pauloante defun-
 ctam esse reperisset; ipsa pro se Iustinianum
 adiens, multis precibus cum illo egit vt ma-
 rit⁹ ex Italia reuocaretur. Et impetrauit qui-
 dem faciliter, præsertim cū belli Parthici tē-
 mor ingens adesset. Ita Bellifarius ex Italia
 reuocatus, quinquennio fere postquā vene-
 rat, in Græciam rediit, non eadem fortuna

fretus in hac vltima expeditione, qua fretus fuerat in prima. Romæ vero abiēs tria milia delectorū militū in præsidio reliquit sub ductu & gubernatione Diogenis legati viri prudentis, & bellorū gnari. Eo abeūte Gothi Perusiū lōgo tēpore obsessum vi & armis ceperūt. Totilas expeditis Calabriae Apuliaeq; rebus, ad obsidionē vr̄bis Romæ redire cōstituit. Eaciebāt vero sibi animos Bellisarii recessus, & vbiq; per Italiā prosperæ Gothorū res, Græcorū aduersæ. Cōtractis igiŕ vndiq; copiis, cū satis parata essent ōnia, Romā veniēs vr̄bē obsedit. Erāt Romæ in præsidio delectorū militū tria milia cū Diogene corū duce viro singulari. hi vigilādo & agēdo, & opportunis locis repugnādo, vr̄bē q̄ optime tuebantur. Itaq; in longū tempus p̄tracta obsidio est, nec spes vlla Gothis nisi in fame relicta. Durāte apud vr̄bē obsidiōe Vigili⁹. Pōti. Ro. qui tūc Bizātii erat, cūq; eo permulti ab Italia præstātes viri summo studio Iustinianū precabātur, vt Bellisariū cū inæstimabili potētia in Italiā remitteret ad obsidionē vr̄bis Romæ dissoluendā: alioquin res ad manifestam tendere ruinā ostendebāt. Hæc eadem Godingus vir cōsularis a Po. Ro. missus orator precabatur. Iustinian⁹ autē sibi curæ

fore res Italiae respódebat: caterú differēdo, ac procrastinādo nihil efficiēbat. Tandē vero cū acrius infestaretur, Liberiū quendā ex nobilitate Romana Italico bello ducē pronūciavit, apparatusq; faciēdis ab initio vehemēs fuit: mox aliis superueniētibns curis intermisit. Itaq; irrita expectatiōe inter moras & apparatus tēpus transiit. Roma interea durius obsidebatur. Gothi enim expugnata portuēsi vrbe, ne quid per Tyberim ad obsessos importari posset, effecerant. Oppida quoq; finitima vrbi fere ónia in potestaté suam redegerāt, nequa subsidia inde Romā deferrētur. Sed erat legati & militū incredibilis diligētia. Iam pridē enim hęc prauidētes omnia intra vrbem loca quæ vacua ædificiis erāt, frumēto cósēri fecerāt. Ex quo factū est vt deficiēte vetere frumento, nouū intra pomeria natū superueniret. Per hūc modū lōgo tēpore obsidionē pertulerūt. Deniq; seruassent vrbe, nisi ad extremū proditio paucorū eos peruertisset. Ad portā enim quæ est via Hostiēsi, qua ad beati Pauli ædē itur, statio erat militū Isaurorū. Hi post longā obsidionē q̄sti inter se quòd multorū annorū stipēdiis fraudarētur, simulq; grādia sperantes præmia, clā ad Totilā p̄fecti, tradere sibi eā

portā cui præsumt paciscūtur, tēpusq; & modū ad rem patranda cōstituūt. Cū vero nox cōstituta pditioni aduenit, Totilas hæc machinatur. Duabus nauiculis in flumine Tyberis dimissis, tubicines imponit, iubēs vt per aduersum fluuiū nauigātes, sub ambitū murorum penetrent: cūq; ibi fuerint, tūc repente clangorem tubarū quā terribilē emittant. Ipse vero cū exercitu silentio profectus, nō longe ab ea porta de qua diximus, consedit. Omnia succedere secūdū Totilæ optata. Tubicines enim nauiculis aduecti, cum ad eum locum venissent, terribili ac repentino tubarū sonitu Romanos percusserunt, hostes ab ea parte adesse putantes. Et vndiq; ad eū locū concursus est, & qui vigilias circa urbem obibant, eò trepidi decurrerūt. Dumq; omnes cōcursant, ac cætera negligūt, proditores soli relictī porta refracta Totilam & Gothos intra urbē receperunt, statimq; cædes fieri cæpta est Romanorū & militū: nec iam de resistendo, sed de fugiendo cogitatū. Fugiebant vero per diuersas maxime portas. Diogenes præfectus, quoniā nulla remedia superesse videbat, cū parte militū Roma egressus Centūcellas petere contendit. Sed Totilas hoc fore suspicatus (nā cæteris amil-

sis id fere solū relinquebatur oppidū) insidi-
 as eo itinere collocauerat, in quas incidens
 Diogenes, magna parte militum amissa ipse
 grauiter vulnerat⁹ vix atq; anxie euasit. Erat
 Romæ inter cæteros ductores Paulus quidā
 ex Sicilia præfectus equitū turmæ. Is in hac
 turbulentissima nocte cū per urbē captā plu-
 ribus locis prælia iniisset, tandē ad molem
 Hadriani cū suis equitib⁹ se recepit. Orta de-
 mum luce, per urbē redundātibus Gothis, cū
 & capitolium & Exquiliz ac cætera urbis loca
 iam capta essent, ad molē tamē Hadriani ve-
 hemētissime pugnabatur. Habebat em̄ Pau-
 lus equites quadringētos, cum quibus & mo-
 lem & pontē qui iuxta est, egregie defende-
 bat: pugnaq; in ipso ponte cōmissa, multos
 Gothorū occiderat, ac demū vltra pontem
 summouerat. Quæ cernēs Totilas, suos a pu-
 gna reuocauit. Nullo meorū sanguine mihi
 constet, inquit, horū interitus. Ego vel sedēs
 istos conficiā, cum nec ipsi nec equi habeāt
 quo in crastinū vitam sustentēt. Ita reuoca-
 tis a pugna suis & stationibus militū contra
 pontē molēq; positus, nullas obsessis molesti-
 as inferri iussit. Paulus & equites diē illam
 totam, & noctē insecutā absq; cibo cōmora-
 ti, postridie consultabant quid agēdum sibi

potissimum foret. Erant qui equorū carnis-
 bus sustentandā obsidionem suadebāt. Hoc
 rursus consiliū horrorē quendā insoliti cibi
 habere videbatur. Fugæ vero spem circūfu-
 sa Gothorū agmina præripiebant. Restabat
 deditio. Ea vero plena terroris ac dedecoris
 erat. Itaq; Paulus suscipiens verba, Vt cunq;
 inquit, nos vertamus cōmilitones, extrema
 nobis adesse videtis. Nam fugæ quidē nulla
 facultas est, circūfusus hostium copiis, ac nos
 impigre obseruantibus. Dedi vero Gothis,
 supra turpitudinē vilitatemq; consilii, cruci-
 atus insuper excarnificationesq; portendit.
 Barbarorū enim sæuitia simplici mortis ge-
 nere contenta esse non solet. Durare vero in
 obsidione, ac cibo equorum pasci, corū forsi-
 tan esset, qui auxilia sibi ventura expectarēt.
 Nobis autē carentibus ea spe, nulla ratio sua-
 dere hanc tolerantiam potest, nisi vilissima
 protractio mortis, ceu pueri formidolosi do-
 lore confici malunt, q̄ ferro secari. Ego vero
 dedi hostibus, & tabescere inedia, corū puto
 qui cor & sanguinem non habent. At nobis
 manu strenuis, & præliorū non insuetis, glo-
 riosa mors est complectēda. Sic enim mori-
 amur, vt sanguine hostiū madentes nō inul-
 ti cadamus, nec rideat hostis nostro interi-

tu, sed fleat: nec iugulum nostrum præbeamus hosti, sed eius iugulū ferro nostro perfringamus. Quid enim paucorum annorum accessio nobis prodesset, cum et si nunc servati, tamen paulopost simus obituri? Gloria extendere vitam hominibus potest, natura non potest. Ite igitur mecum ad gloriosam mortem, quam ciues simul & hostes admirabuntur, ac laudibus in cœlum perpetuis ferent. His dictis incensi equites, sese morti deuouerunt. Quare complexi sese inuicē & osculati, certissimo moriendi proposito ad dimicandum se parant. Erat enim consilium, in proximam stationem Gothorū ruerē, factaq; permagna hostium cæde interire. Quos cum videret Totilas ad extremū casum parari, veritus ne hominum desperatorum conatus maiorem quā pro numero cladē Gothis afferret, caduceatore ad eos misso electionē permisit, mallēnt ne relictis armis & equis incolumes abire, an omnia retinentes secū militare æquo iure cū aliis militibus. Ea cū audissent equites, lætati sunt, ac primo sua relinquere, & Bizatiū abire malebant. Postea vero cogitātes longū iter, & insidias viarū, elegerūt omnes apud Totilam remanere, præter Paulum eorum ducem &

Mūdum Isaurū. Hi duo quia gnatos & vxores domi habebāt, abire maluerūt, quos Totilas viatico ac cæteris opportunis liberaliter adiutos Bizantiū remisit. Alios quoq; ex præsidio milites qui ad ædes sacras confugerant, Totilas inuiolatos esse iussit. In urbē vero Romam neq; desæuiit amplius, neq; desolare illam vt prius fecerat, perrexit, sed ciues tam ex Campaniæ oppidis quā ex cæteris locis studiosissime reuocauit: ludosq; equestres ac cætera magnificentiæ opera quæ in beatis tràquillisq; ciuitatibus fieri cõsueuerūt, insigni apparatu Romæ edidit, quò ciues bonam spem susciperent, ac desiderio vrbis allicerentur. Aedes quoq; vel euersas vel incendio prima illa desolatione conflagratas restituere ac reparare nisus est. Denique tantum frequentandi Romam studiū ostendit, quantum prius ostenderat desolandi. Hanc tantam varietatē mutationemq; voluntatis, alii ex voto Apostolis facto prouenisse credūt, quorum templa euertisse videri poterat cum ciuitatem euertit. Alii ad vtilitatem opportunitatemq; belli totum referebant. Alii postulanti nuper Totilæ regis Francorum filiam in matrimonium, fuisse responsum tradunt, non esse Totilam Italix

regem, cum urbem Romam euerterit. qua infamia permotū ferunt ad urbē reparandā animum iure conuertisse. Quacunq; deniq; causa factum sit, restituere ac reparare urbem Romam conatus est. Post hæc in Siciliam expeditionē parauit. Cuius rei gratia permagnam longarum nauium classem effecit. Addidit etiam onerarias naues per multas. Dum ea parat, Cētūcellas, quæ vna vrbs nondum in potestatem suam peruenerat, mari terraq; obsidere cōstituit. Præerat autē ei vrbi Diogenes, quem nuper fugisse Roma ostendimus. Collegerat verò manū satis validam militum. Cum igitur Gothorum exercitus Cētūcellas adiisset, ac prope mœnia eius vrbis posuisset castra, Totilas ad Diogenē legatis missis, vt vel pugna decerneret aduersus Gothos, vel urbem dederet, postulauit. Nam expectare a Iustiniano auxilium nequaquam cum debere, cum Romæ tandiu obsessæ nunquam subueniret: nisi forte existimet illum Centumcellas pluris facere quàm Romam. Ad hæc Diogenes respondit, sibi quidē pugna decernendum in præsentia non videri: dedere vero urbem salua existimatione ac fide sua non posse, nisi imperatore commonefacto, & au-

xiliis postulatis. Atq; ita cum iusta ac honesta dicere videretur, conuentio quædam fit inter Diogenem & Totilam, nisi Iustinianus imperator certior factus, per se, vel per alium opem tulerit, ad cõstitutam diẽ Centumcellas Diogenem esse traditurũ, Totilã vero interea molestias nullas inferre debere. Pro his obseruandis obsides dati. Post hæc cõuenta, obsidionem Totilas dissoluit, & paratis iam omnibus quæ parãda fuerãt, ad bellum Siciliæ conuersus est. Et naues quidem ad fretum Siculum præsto ibi fore mandauit: ipse vero pedestri itinere Rhegium vsq; profectus, eam urbem expugnare adortus est. Præerant vrbi Teremundus, & Imereus a Bellisario dudũ ibi collocati. Hi sæpius expugnare conatos multis vulneribus Gothos repulerunt. Quam ob rem desperans Totilas vi posse urbem peruincere, lenta obsidione ad famem redigere instituit. Itaq; manu quadam Gothorum ibi relicta, cæteram multitudinẽ classe ad expugnãdum Tarentum duxit, ac faciliter eam urbem cepit. Transgressus deinde in Siciliam, cum minora quædã oppida vel vi vel pactatione in potestatem suam redegisset, tandem Syracusas mari terraq; obsedit. Per idem

tempus Gothi quos in Picētes aduersus Ioannem & Valerianū missos ostendimus, magnis supplementis acceptis, ac superiores bello facti, Ariminum cepere. Nec procul Rauenna cōserto alio prælio, Nerum Eru-
 lorum ducem cum omnibus copiis interfe-
 cerunt. Et qui in vrbe Rhegio obsideban-
 tur, Teremundus & Imēreus, deficiente
 com meatu sese ac oppidum Gothis tradide-
 runt. Hæc simul omnia sub vnum tempus
 Iustiniano nunciata: cū & Rhegium & Ta-
 rentum & Ariminum capta, & transitum in
 Siciliam Totilæ audisset: attonitus tot re-
 rum motibus, Germanum patruelem suum
 Italiæ belloq; Gothico ducem pronuncia-
 uit: magnosq; subinde apparatus fieri iussit.
 Huius rei fama cum in Italiam delata esset,
 hostes cōterrui, & amicos in spem maximā
 crexit. Erat enim Germanus vir alti animi,
 nec minoris cōsili, liberalitate egregia, ac
 summa apud populos militesq; gratia. Et ac-
 cedebat his quòd Amalēsuentā Theodorici
 neptem post mortem Vitigidis vxorem ac-
 ceperat. Quæ quidem res fauorem Gotho-
 rum sibi plurimum conciliarat. Itaq; statim
 fama ingens, maximāq; expectatio eius per
 Italiam erat. Cum esset iam in Illyrico Ger-

manus. Sclauoniorū gens trāsmisso Danu-
 bio Romani imperii prouincias inuasit, ge-
 nus hominum crudele atq; immane: qui cū
 se in Macedoniam Thraciamq; conuertif-
 sent, tantum Iustiniano metum intulerunt,
 vt Germanum iter in Italiam cœptum in-
 termittere iuberet. Ea mora interueniente
 Gothi per Italiam & Siciliam peruadendi
 omnia tempus facultatemq; plurimam ha-
 buere. Inter hæc dies cōstituta aduenit, qua
 Diogenes Centūcellas tradere permiserat.
 Et Totilas ad eū mittens urbem poposcit.
 Diogenes vero Germanum ducem nouiter
 præfectū Italiæ belloq; allegabat: ob id mu-
 taram conditionem rerum: nec posse se vr-
 bem tradere asserebat, cum ipse Germanus
 rei dominus in itinere existat, ac propediē
 sit in Italia futurus. Totilas in Sicilia Syra-
 cusas obsidebat, exercitusq; Gothorum nul-
 lo repugnante per vniuersam Siciliam dis-
 currens omnia prædabatur. In Italia vero
 Rauēna, & Ancona, & Hydruntū, & Cētū-
 cellæ cū aliis quibusdā oppidis durabant in
 imperatoris partibus. Cætera omnia Gothi
 possidebant: vna modo spes homines sustē-
 tabat Germani aduētus, quæ & ipsa defecit.
 Nam cum vehementer in Italia expectare-

tur, morbo correptus, magno cum dolore suorum in Illyrico diem obiit. Habebat Germanus filios duos, quos secum in Italiam ducebat. Eos imperator prosequi paternum Italiae ceptum mandavit unam cum Ioane Vitaliani noto iam per Italiam duce ipsorum affine. Nam Ioannes filiam Germani uxorem habebat. Itaque Ioannes ac Germani filii exercitum ducetes, Salonas peruenerunt. Et quoniam hyems erat, hybernare illic constituerunt, primo statim vere Rauennam traiekturi. Per haec ipsa fere tempora Liberius a Iustiano cum classe in Siciliam missus Syracusas ingressus est, Gothi qui stationem in portu habebant, prohibere ingressum nequaquam valentibus. Sed mox veritus rerum necessarium defectum, quem suorum multitudo in urbe obsessa breui tempore inductura videbatur, abire constituit. Itaque paucis post diebus cum eadem classe Syracusis abiens, Panormum nauigauit. Inter haec Iustinianus mutato rursus proposito Narsetem Eunuchum Italico bello ducem praefecit: illique pecunias & exercitum large promisit. Et Ioanni scripsit ne in Italiam traiceret, sed Salonis manens aduentum Narsetis praestolaretur. Narsetes igitur suscepto impigre negotio, magnas

vndiq; copias parare instituit: in quibus comparandis gratia eius ac potentia plurimum adiuuabat. Erat enim arcanorum imperatoris omnium conscius ac moderator, permagnasq; amicitias & clientelas cum regibus proceribusq; barbarorum habebat. Apparatibus factis, & copiis in Illyrico sibi adesse iussis, cum ipse ingressus iter, Poliopolium, quæ est in Thracia, iam peruenisset: consistendi ac morandi in ea vrbe necessitas incubuit. Hunni siquidẽ magno exercitu Macedoniam Thraciamq; ingressi, cuncta populabantur, ac vias præcluserant. Tandem vero cum pars Hünorum vna Theffalonicam, altera Bizantium petiisset, profectus inde Narses iter suum profectus est. Iã Totilas cognito apparatu hostium in Italiam redierat. Siciliensi autem bello quatuor ex ducibus suis præfectos reliquerat. Ipse quæ opportuna videbatur, per Italiam providebat. Vt vero & ipse potentiam suam aduersus Græcos ostentaret, ac vice versa eos inuaderet, classem magno nauium longarum numero in Græciã misit, iubens vt quæmaximo fieri posset tumultu cuncta popularẽtur. Ea classis Corcyram primo ac proximas insulas diripuit. Mox in cõtinentẽ transgressa

per Cyprū & Acarnaniā & Actoliā cuncta incendiis rapinisq; sc̄dauit, mareq; obseruans, multa Græcorū nauigia quæ in Italiā Illyricūq; nauigabant, excepit: totūq; mare infestū & inutile nauigantibus reddidit. Dū hæc per Græciam a Gothis gerūtur, Totilas nouo exercitu in Picētes misso, Anconē terra mariq; obsideri mandauit. Duces uero præfecit huic expeditioni tres, Seuerum, & Vlidam, & Gothildū: quibus etiam classem attribuit nauiū longarū quadragintaseptē. Obsessa igit̄ Ancone, ac terra mariq; oppugnata, maximo in periculo ea ciuitas uersabatur: quā ob rem Valerianus qui Rauēnæ præerat, quoniā per seipsum succurrere obsessis desperabat posse, Ioannē Vitiliani qui Salonis erat, per literas hortatus est ad opē simul obsessis ferendā: Ioānes uero etsi mādatum sibi a Iustiniano fuerat ante Narsetis aduentū in Italiā ne traiceret, tamen in tāto sociorum periculo minime sibi quiescēdum ratus, milites e toto exercitu delectos nauibus decē & octo imposuit: profectusq; Salonis, Rauēnam uersus nauigauit. Ei nauigāti obuiam processit Valerianus cū. xii. longis nauibus quamoptime ad pugnā struētis. Collocuti inter se duces, & quæ opti-

ma factu videbantur, communi consilio de-
 cretis, tota simul classe ad hostem nauiga-
 runt. Cumque Anconitanæ vrbi appropin-
 quassent, littori applicuerunt, in loco quem
 Duassum incolæ vocant. Quod postquam
 senserūt Gothorū duces, & ipsi se ad pugna
 comparantes, delectis militibus naues suas
 compleuerunt. Cumq; satis structi, paratiq;
 essent, progressi aliquanto aduersus hostes
 sese pugne obtulerunt. Erant Gothorum
 naues quadragintaseptem: Græcorum autē
 triginta. Duces vero classis Græcorum Io-
 annes & Valerianus. Gothorū autem Vli-
 das & Gothildus. Nam Seuerus cū reliquis
 copiis ad tuenda castra remanserat. Hortati
 igitur vtriq; suos, & ad spem victoriæ mili-
 tari oratione animis militum incēsis, ex cō-
 posito conflixerunt. Statimq; initio pugna
 fuit acerrima, obuiam concurrentibus pro-
 ris, & omni nixu sese mutuo peruadētibus:
 magnisq; vtrinq; animis res gerebatur. Nec
 quiquam erat in tanto numero segnis: sed
 & sagittis & contis & gladiis tāquam in pe-
 destri pugna certabant. Procedēte vero cer-
 tamine, Gothorum classis deteriori loco ef-
 se cœpit. Pugnatores enim quanuis egregii
 tamen rerum maritarum experientiam

non habentes, se ipsos cōturbabant. Naues quibusdam locis simul plures conglobatæ sese mutuo impediebāt. Aliæ hoc ipsum vitantes, separatæ a suorum tutela circumueniebantur ab hostibus: Græcos vero sciētia ac disciplina rerum naualium plurimum adiuuabat. Seruati ordines, nulla conglobatio, nulla extra tutelam suorum separatio conspiciebatur. Itaq; vt par fuit, tandem superiores pugna Græci fuere. Sumerſæ aliquot Gothorum naues cum ipsis pugnatoribus & nautis perierūt. Multæ expugnatae incredibili cæde capiuntur. Quod cum viderent Gothi, fugam demum arripuerunt. Decem tantummodo Gothorum naues integræ refugerūt ad littus. Cæteræ vel captæ vel sumerſæ sunt. Virorum autem & in prælio, & in fuga plurima strages fuit. Qui ad terram refugerāt Gothi, crematis confestim nauibus, ne illis potiretur hostis, in castra redierunt. Ibi trepidantibus cunctis, placuit obsidionem dissoluere. Ita prope desertis castris Auximū se receperunt, Ioannes & Valerianus cū victrice classe summa lætitia, & incredibili Anconitanorum gaudio portū ingressi, hostium castra inuadere properabant: sed deserta reperientes, omnem com-

meatum qui illic erat, in urbem deferri fecerūt. Ipsi autē paucis post diebus abeūtes, Valerianus Rauennam, Ioannes Salonas reuersi sunt. Hæc pugna vehementer fregit Gothorum animos, & quasi initiū fuit eorum ruinæ. Totilas enim hac percussus plaga, magnā copiarum partem ex Sicilia reuocauit. Itaq; Artauanes Iustiniani dux qui Liberio successerat, classēque ab eo susceperat, potentior per Siciliam factus, nō solum liberauit obsidione socios, verū etiam Gothos pluribus locis per oppida obsedit. Nec multo post Crotoniatis lōga obsidione Gothorum laborātes classis Græcorum insperatō superueniens liberauit, ac hostes multa cæde perfregit. Fugientium Gothorum pars Tarētum petiit, pars Scylleum in mōtem se proximum recepit: quæ quidē res superiori cladi adiuncta, multo magis perfregit Gothorum animos: præsertim cū de aduentu Narsetis in Italiam, deq; eius apparatibus multa crebri rumores circūferrent: ac defectiones quædā iam tunc fieri cœptæ sunt aduersus Totilā. Reginarius quidē vir inter Gothos clarus, qui Tarēto præerat, & Moras qui Acherusiæ, cum oppidis quæ custodiebant, & cū militibus qui erant in præ-

fidiis, ad Iustiniani partes trāsuerūt:& motus quidā in Sardinia aduersus Gothos fieri nūciabatur. Cū hæc esset conditio rerū per Italiam, Narses coactis per hyemē copiis ad iter se cōparauit. Habebat vero exercitū tātum quantū vix alii simul omnes duces in Italiā hoc bello adduxerant. Pecunijs enim abūde a Iustiniano cōcessis, ipse etiā in erogando & largiēdo magnificus, nō solum ex Thracia & Græcia, verū etiam ex aliis locis copias ingentes cōtraxerat. Nam & Lógobardorū supra quinq; milia pugnacissimorum hominū Albuino rege concedente suscepit, & Erulorū tria milia ad eum venerant. Hunnorū quoq; multitudo ingens cōfluxerat: præterea Cumades Persa Romanæ militiæ assuetus cū non contēnenda Persarū manu ad eū venerat. Et Assuades pugnacissimus adolescens cum quingentis bellatoribus Gepidarū gentis. Et Ioānes cognomento Phagas cum Græcorum Thracūq; exercitu: præterea Ioannes Vitaliani suum ac filiorum Germani exercitū illi cōiunxerat. Has igitur copias habēs Narses, vt primū aduētare ver cōepit, ex Illyrico mouēs per Dalmatiā & Liburniam circuito maris sinu, pedestri itinere in Italiam transit, pri-

móque ingressu in Venetiis constitit. Duæ
 erāt viæ quibus ex Venetiis proficisci com-
 modè valeret: vna secus Adriaticum mare:
 altera per mediterraneam regionem. vtraq;
 difficultates plurimas habere videbatur.
 Nam secus mare Athesis stagna facit, quæ
 pluribus fossis in mare egeruntur: & Padus
 in plura, vt ita dixerim, flumina diuisus,
 multis in locis interrumpit iter, locaq; ple-
 raq; sunt impedita ac palustria: vt sine ma-
 xima difficultate exercitus traduci non pos-
 sit: & a mediterranea regione Teias vir Go-
 thus cum magnis copiis a Totila Veronam
 missus transitum Athesis Padiq; præ-
 cluserat. Hæc enim duo flumina ex Alpibus
 quæ Italiam a Gallia & Germania separāt,
 discurrentia, in mare Adriaticum deferun-
 tur. Itaque ex Venetiis proficiscenti necesse
 est ea transire, vel iuxta maris littus, vbi sta-
 gna sunt & paludes plurib⁹ fossis mari ege-
 sta, & Padi ora inter Rauennā & fossas Clo-
 dias plura interrumpunt, vel a mediterranea
 regione, vbi eadem illa flumina magna
 & integra sunt transmittēda: & si quis repu-
 gnet, faciliter prohiberi transitus possit. Cū
 igitur Veronæ, quæ ciuitas est super Athesi
 fluuio, esset Teias, haberetq; copias ad pro-

hibendum sufficientes, Narses omisso mediterraneo itinere, viam per littus Adriatici maris elegit: quoniam illa hostibus carebat, & erat aliquanto breuior. Profectus ergo per Clodianas fossas & Adriaticū agrū pontibus e nauibus, vbi cunq; flumina & aquæ interrumpabant factis, Rauennā cum omnibus copiis tandem peruenit. Ibi Valerianus & Iustinus duces cū suis insuper copiis Narseti coniunguntur. Erant vero per Italiā veterani milites permulti, quibus stipēdia longi temporis debebātur, & ob hoc infensis mētibus expeditiones obibant. his omnibus Narses stipēdia persoluit: animosq; illorum sanauit, atq; erexit. His conficiēdis, ac recreādo exercitu nouem diebus Raueennæ cōmoratus, demū inde mouens, Romam petere contendit. Vsdrilas per id tempus Arimino præerat, vir inter Gothos bello insignis. Is, cum in agrum Ariminēsem peruenissent prima Narsētis agmina, transitum eorū impedire conabatur. Amnis qui præterfluit Ariminum, imbribus creuerat. Pōs vero super eo amne ita sub ipso oppido cōsistit, vt faciliter impediatur. Egressus igitur Arimino Vsdrilas, cū ex vltiori ripa repugnaret: non multi tamen iam flumen

transissent: pugna non lóge a mœnibus oppidi committitur. In qua Erulorũ quidam eques cõminus pugnans Vsdrilam occidit: militesq; eius morte ducis conterriti, in oppidum trepidi refugerũt. Caput Vsdrilæ ad Narsetem relatũ est. Narses vero lætatus augurio, quòd primo cõgressũ princeps aduersarius a suis interfectus esset, spe bona plenus iter conficiebat. Licet enim Ariminum capiendi certissima facultas adesset: tamen circa id commorari noluit, ne tãtas copias in obsidione vnus oppidi distineret. Itaq; Ariminum prætergressus, iter suum profectus est. Totilas vero cognitis his quæ in Venetiis gesta fuerunt, & tráfitu aduentuq; Narsētis ad urbem Rauēnam intellecto: quanq̃ copix suæ fere omnes apud Teiam erãt, tamen ipse cum Narsete manũ conserere statuit: sed commissã pugna ab hostibus interfectus est. Gothi quicũq; ex prælio aufugerũt, Padum amnẽ transgressi, Papiæ & circa ea loca constitere. Ibi cum de nouo gentis duce cogitarent, Teias omnium iudicio prælatus, rex Gothorũ deligitur. Factus per hunc modum rex, thesauros quos Totilas Papiæ cõgesserat, ilico suscepit, ac reparare vires, exercitũ cogere, arma tribuere, equos

largiri, & omnia impigre obire nó destitit: ad Frácos etiam mittere, eosq; pellicere in societatem belli. Hæc audiens Narses, Valerianum cum suis copiis circa Padū quasi in custodiã esse iussit, ne metu dempto Gothi licentius vagarentur. Ipse vero cum reliquo omni exercitu Romam petiit. In itinere Narniam ultro se dedentem suscepit, Spoletinis milites concessit qui præsidio sibi forent, donec eorū mœnia dudum a Gothis euerſa reficerentur. Misit quoq; alios Perusiū qui deditiōē postularent. Erāt Perusii duo præfecti militum, Meligedius & Vilithus. Hi discordes inter se plurimū differebāt. Meligedius enim dedere urbem cupiebat: Vilithus vero cōsciū proditiōis & cædis Cypriani, quam dudum effecerat, repugnabat, pœnam meritam reformidans. Ita seditione orta Vilithus interficitur, Perusiūq; a Meligedio Narseti traditur. Narses post hæc Romam profectus, urbem obsedit. Cōditio vero urbis Romæ per ea quidem tempora hæc erat. Ciues superioribus calamitatibus afflicti, non admodum multi in urbe versabātur. Solitudo nōnullas vias totas habebat: ædificia pluribus in locis collapsa, aut cremata cernebantur. Neq; enim

Totilas reparationi suffecerat: præsertim ciuibus exinanitis, ac maxima ex parte deletis. Itaq; Gothi magnitudinem vr̄bis tueri posse diffisi, locum delegerant nõ magnum iuxta sepulchrũ Adriani, quem egregiè vallo fossaq; munitum ad cætera mœnia coniunxerant: cõgestisq; in eum locum rebus suis, illo pro arce ac præsidio vtebãtur. Nec tamen custodiam vr̄bis deseruerũt, sed eam quantum poterant, tuebãtur. Narses igitur cum expugnare vr̄bem statuisset, pluribus simul locis mœnia aggressus est. Cõcurrentes vero ad ea loca Gothi, de mœnibus repugnabant. Dum ista fiunt ac geruntur, milites quidem Narsētis remotiora petẽtes loca, cũ ibi solitudo esset, scalis mœnia cõscēderunt. Inde clamor factus captam vr̄bem ostēdit: Gothiq; omiſsa defensione alii portuensem vr̄bem fuga petierunt, alii ad sepulchrum Adriani in arcem se receperũt. Per hũc modum Narses Roma potitus est. Arcem vero tũc obsessam, haud multo post tẽpore pactione recepit. Erant in Cãpania nõnulli patricii generis: quos propter maiorũ auctoritatem & gratiã Totilas in vr̄bem redire non passus fuerat. Alii præterea ex ordine senatorio, quos vt suspectos Gothi co

miserant. Hos omnes cum filiis & agnatis
 corū Gothi interfecerunt. trecentos insuper
 adolescentes Romanos Totilas quasi mili-
 tes delegerat, re vera autē obsides abduxerat
 & trans Padū in expeditionem miserat: qui
 omnes postquā Roma in potestatē Narsetis
 deuenit, a Gothis interfecti sunt. Per idē tē-
 pus Reginarius qui Tarēto præerat, cū Te-
 iam factum regem, Francoſq; in societatem
 venturos audisset, pœnitentia ductus quòd
 ad partes Iustiniani transisset, ad Gothos re-
 dire statuit. Vt vero obsides reciperet suos,
 hæc machinatur. Ad Macurium præfectum
 Hydrunti mittit, & auxilium polcīt aduer-
 sus Gothorum copias quas contra se ventu-
 ras cognouisse simulauit. Macurius autem
 nihil fraudis suspicatus, quinquaginta mili-
 tes ad eum Tarentū misit, quos Reginarius
 statim in carcerē coniecit, & Macurio scri-
 psit, si milites suos velit, obsides eius quos pe-
 nes se habebat reddat. Hæc audiens Macuri-
 us cōturbatus est, paucisq; militibus in præ-
 sidio Hydrunti relictis, ipse cum cæteris co-
 piis aduersus Reginarium profectus est. Re-
 ginarius vero nihil moratus, milites quos ac-
 ceperat omnes occidit, egressusq; Tarento
 aduersus Macurium prælio commisso supe-

ratur, multisq; suorum amissis in fugam cō-
 ijcitur: qui cum Tarentum redire nequiret,
 omnibus viis præclusis, Acherusiam se rece-
 pit. Narses inter hæc portū missis eo copiis
 obsedit, ac tandē urbē recepit. Post hæc Cē-
 tumcellas eodem modo aggressus, in pote-
 statem suam reduxit. Teias vero Francorū
 gentem sollicitare, ac in societatem ascisce-
 re non cessabat, & modo pecunias, modo
 participationem dominationis per Italiam
 polliceri: sed Franci iam pridem constitue-
 rant se huiusmodi bello nō immiscere. Itaq;
 Gothorum spes in irritum ceciderunt. To-
 tilas dum viueret, pecunias regias partim
 Papiæ congregauerat, partem etiam non
 paruam Cumarū in arce seposuerat, eiq; arci
 fratrem suum præfecerat. Id cū intellexisset
 Narses, partem exercitus misit ad obsidēdū
 Cumas: ipse vero Romæ consistens, repa-
 rare urbem ac frequētare conabatur. Ne ve-
 ro Gothi qui erant trans Padum, succurrere
 vel Cumis vel aliis locis possent, Ioannē Vi-
 taliani & Filimuntē cum eorum copiis in
 Ethruria commorari iussit, qui conatus ho-
 stitiū primi exciperent & retunderent. Atē
 Teias ubi sensit Cumas obsideri, ferre opē
 constituit his qui obsidebantur: profectusq;

ex oppido Papia magnis transuersisq; itinere-
ribus ad litt⁹ superi maris duxit: inde per Pi-
cetes & Marsos in Capaniã peruenit. Quod
postquã Narses intellexit, Ioannem cū exer-
citu ex Ethruria reuocauit. Ipse vero Narses
cū his aliisq; copiis profectus, certissimo cõ-
fligendi proposito Campaniã petiit. Vesuui-
us est Capaniæ mons, per cuius verticem ca-
ligo & flamma quãdoq; euomitur. in radici-
bus vero eius montis fontes sunt dulcium
aquareum: fluuiusq; ab his fit, qui Dracon
appellatur. fertur autẽ non procula Nucc-
ria vrbe. habet autem is fluuius latitudinem
exiguam, profunditatem vero ita magnam
vt neq; pediti neq; equiti sit transmeabilis.
Circa eum fluuium ambo exercitus consti-
terunt castra habentes. Narses quidem citra
flumẽ, Teias vero vltra. Medius inter vtraq;
castra fluẽs amnis decurrebat. Põte qui vni-
cus iungebat ripas, Gothi occuparãt, ac mu-
nerãt. Itaq; in eorũ potestate erat pugnã vel
detrectare vel inire. Duobus mensibus in his
locis exercitus cõmorati sunt, cum interim
cupienti Narseti & suis conserendi manus
nulla facultas esset: tantum ad ripas vtrique
venientes sagittis & telis se plurimum feric-
bant. Cõmissa sunt etiam per id tẽpus multa

singularia certamina ex prouocatione hinc
 inde facta: transgressiq; pontem Gothorum
 milites cum Narsetis militibus singulari cer
 tamine depugnabāt. Mare sētis erat propin
 quum, classemq; in mari habebant Gothi,
 quæ frumentum cæterumq; commeatum in
 littore exponebat: vnde in castra defereba
 tur. Sed postquā Gothorum classis proditi
 one amissa est, nec amplius mari comnea
 tus facultas haberi poterat, eo defectu per
 culsos Gothos necessitas compulit castra
 mouere. Itaq; deserto ponte, & circa amnem
 loco, in proximum inde montem, quem La
 tæcum incolæ vocant, abierunt. hos secutus
 Narses, cum eos inuadere propter asperitatē
 montis nequiret, circa radices eius montis
 confedit. Gothi autem cum nihilominus in
 eo loco penuria rerum premerentur, statue
 runt prælio decernere: struētaq; de superio
 ri loco acie, hostes nihil tale suspicantes re
 pente adorti sunt. Hic neq; struendi aciem
 neq; milites alloquēdi spatiū fuit cōcursum
 est ob ōnibus vt fors tulit. Et quia Gothi re
 liētis equis pedestri acie pugnabāt, Narsetis
 quoq; milites pedestres occurrerūt. Atrox
 pugna & vbiq; cruētissima fuit. Gothi enim
 desperatione obstinatē certabant. Narsetis

vero milites conscientia multitudinis cedere erubescabant, præsertim cū eos per superiores dies deserere prima castra compulissent cum in montem refugos pene obsedisent. His rationibus vtrique incensi fortiter dimicabant. Non præteribo in hac pugna insigne Teiæ regis Gōthorum factum. Ille enim heroica quadam fortitudine præditus inter primos pugnatōres esse voluit. Erat autem sagulo armisq; egregie conspicuus. Sinistra scutū, dextra pilū quatiebat. Aduersus hunc congressi plures, omnes ab eo interfecti ceciderunt. Itaq; in eum tela vndequaq; volitabant. Ille mirabilia fortitudinis opera edebat vigore animi ac robore corporis incredibili. Cum tādē in scuto eius permulta pila infixæ cohæsisent, atq; ob hoc versare scutum impediretur, stans ad hostem conuersus, aliud sibi scutū afferri clamitauit, nominatim vocans armigerum suū a quo scutum afferri iubebat. Id vbi allatum est, priore dimisso scutum nouum assumpsit. In hac mutatione scuti letaliter vulneratus a volante telo, cū multū sanguinis effunderet, nihilomin⁹ fortissime pugnās nunq̄ pedē retulit, nunq̄ frontē ad suos deflexit, sed in hostē cōuersus continue dimicans ad extremū in

faciem corruit. Erat fere sexta diei hora cū
 Teias occubuit. Gothi tamen ob regis mor-
 tem nequaquā territi, vsq; ad mortē pugna-
 uerūt, nunq̄ pedem referentes. Factis deniq;
 tenebris pugna cessauit: quū primo solis or-
 tu cœpta fuisset. Ea nocte vtriq; armati stete-
 rūt: vtq; dies apparuit, rursus in pugnam re-
 ditum est, & vsq; ad solis occasum cum ma-
 gna strage vtriusq; partis dimicatum. Tan-
 dem vero Gothi ad Narsetē oratoribus mis-
 sis, velle se Italia excedere obtulerūt, si inco-
 lumes abire, asportareq; sua permittātur. Sin
 hæc sibi non permittat Narses, quā diu viuāt
 tā diu pugnare nō desituros esse. Quæ cū in-
 tellexisset Narses, in cōsilio re discussa abire
 illis pmittere decreuit, ne aduersus despera-
 tos homines magno suorū detrimēto victo-
 riā adipiscatur. Inter hæc ad mille equites ex
 Gothorū castris aufugerunt, magnisq; itine-
 ribus Papiā & alia trans Padū oppida peti-
 erunt. Reliqui autē fœdere cū Narsete ic̄to
 sua priuatim asportantes, Italia excedere, ac
 nunquā aduersus Romanū Imperiū bellum
 gerere promiserunt, libertate tamen retenta
 sine vlla Romani Imperii subiectione. Quo
 factō Cumas ac cætera quæ supererāt oppida

Narſes recepit. Finiſq; fuit anni decimioſta-
ni huius belli.

FINIS.

Parifijs apud Simonem Colineum, anno
Domini. M. CCCC. XXIII.
Mense Septembri.

1863
The
...

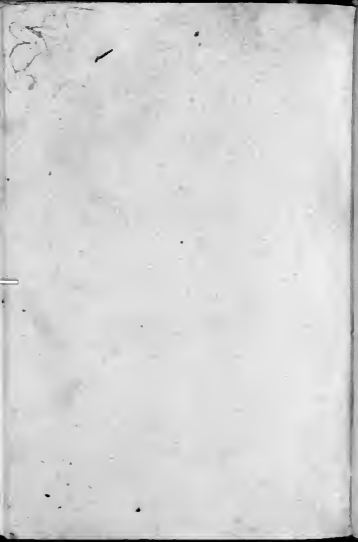
...

...

...

...

1. Opt. Pini. Francus. G. = An. bene = P. 1604 =

1608.

2. ... *Pedionitatorii accitii*

3. ... *Vice Sanctonensis = Cincis = Sanctonensis. 1608*

4. ... *Di bello Italico adversus Gothos et eorum historia*

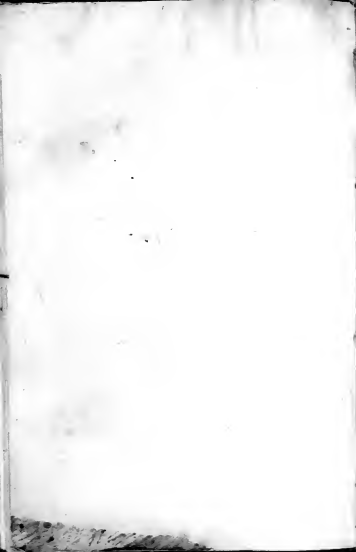
Sanctus = Sanctonensis 1582

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header.

Main body of handwritten text, appearing to be a list or a series of entries.

Large section of the page containing very faint, illegible handwritten text, possibly bleed-through from the reverse side.

A 109/009

i23v2v797

UNIVERSIDAD DE SEVILLA

600092659